

BUDAPESTI BESZÉLGETÉS AZ ELLENPONTOKRÓL – 1986

A résztvevők a szamizdat szerkesztői: **Ara-Kovács Attila (A)**
Szőcs Géza (G)
Tóth Ilona (I)
Tóth Károly Antal (K)

Helyszín: Budapest, Vérhalom utca 3.

Magnófelvétel alapján lejegyezte Tóth Károly Antal. A szögletes zárójelbe tett dőlt betűs megjegyzések tőle származnak.

(A beszélgetés lejegyzése a teljes hitelesség érdekében szerkesztés nélkül, szó szerint történt.)

I. beszélgetés:

Időpont: 1986. szeptember 18-ról 19-re virradó éjszaka.

(A magnós beszélgetés már javában folyt, amikor ellenőriztem a felvételt. Kiderült, hogy a szalagra nem rögzült semmi. Kicseréltünk a kazettát, és újra kezdtük a beszélgetést, amint ez az itteni kezdőmondatokból is kiderül. T. K. A.)

G: ...egy kortyot majd később, most nem...

K: Na...

G: *(a magnóra utal)* Megy?

A: Kezdjük előlről szerintem az egészet.

I: Kezdjed.

G: Te, most szerintem azt foglaljuk össze, amit már tisztáztunk, s akkor menjünk tovább, jó?

K: *(G-hoz)* Foglald te össze, hogy mit tisztáztunk... Vagy mondjam én?

A: Kérdéseket tegyél fel.

G: *(K-hoz)* Mondjad te.

K: A lényeg az volt, hogy először is feltettem a kérdést, vagy felvetődött a kérdés, hogy mikor beszéltek ti legelőször erről a dologról? *(G-hoz)* S akkor azt mondtad, hogy '81-ben...

A: '80 őszén...

G: Vagy '80 őszén, vagy '81...

A: ...tavaszán?..

G: '80 ősze és '81 tavasza között. De vagy ősszel, vagy tavasszal, nem télen.

K: Igen. De aztán... ez csak ilyen általános...

G: Igen...

K: ...elméleti beszélgetés volt, egyfajta előrevetítése vagy megtervezése egy szamizdatnak, de konkrétan csak *(G-hoz)* a visszajövedeled után, tehát ez volt...

G: Igen...

K: ...81 őszén.

G: Ez volt '81 őszén.

K: És azt mondtátok, hogy ez körülbelül november tájban lehetett.

G: November vége volt, december eleje.

A: Ez Váradon történt akkor?

G: Váradon.

A: Tehát az első beszélgetés az Kolozsvárt volt...

K: Igen...

A: ...a Bohéméletben... *(Megjegyzés: Ara-Kovács Attila és Szőcs Géza megnézték együtt Puccini Bohémélet című operáját a Kolozsvári Magyar Színházban. A megbeszélésük zöme tudtommal a*

színház épülete előtt elterülő parkban, a Sétatéren zajlott az előadás után. Ez a magnón rögzített beszélgetésen kívül elejtett megjegyzéseikből derült ki. Lehet, hogy a kezdeti, nem sikerült felvétel idején hangzott el. T. K. A.)

K: Igen.

A: ...és a második az Váradon volt, amikor Géza hazajött (*Nyugatról*), és leszállították a vonatról.

G: Igen, ez pontosan december elsején volt, most jut eszembe. 1981. december elsején történt ez.

A: És talán épp Kőrössiéknél beszéltük ezt meg.

G: Igen, igen.

K: És akkor vetődött az fel, hogy akkor te javasoltad, Attila az Ellenpontok címet.

A: Ezt azt hiszem, hogy ezt már először javasoltam.

G: Lehet, hogy már ez előzőleg szóba került, de nem esküszöm meg. Hogy... mindenesetre jóval azelőtt történt, hogy megjelent volna az első szám. Tehát még hetekig, hónapokig lehetett ezen meditálni, hogy mi...

K: Igen. (*G-hoz*) És te javasoltad a Mind...

G: A Mind már akkor fölmerült, de...

A: (*G-hoz*) És mondd el az impresszummal kapcsolatos észrevételeidet.

G: Ja, igen. (*nevet*) Az volt még, hogy azt javasoltam, hogy legyen föltüntetve mint megjelenési hely az Erzsébetváros, esetleg a Fogaras városnév, és...

Ja, igen, a fő kifogásom az volt az Ellenpontok megnevezés ellen, hogy az a Gegenstimmének a fordításának tűnhet, és túlságosan szelíd a cím. Aztán végül ezek mellékes...

K: Igen...

G: ...kérdéseknek bizonyultak, és azok is voltak.

Nos, tovább?

K: A továbbiakban pedig az volt, hogy utána megkérdeztem, hogy Jancsival mikor tárgyalatok...

A: Igen.

K: ...Molnár Jancsival erről?

A: Hát én őt... tehát én kerestem meg őt, és azt hiszem, nem te, Géza. Ugye?

G: Nem, én akkor...

K: (*G-hoz*) De ti is találkoztatok társaságban, és tudom, hogy Jancsi veled beszélni akart ebben az ügyben.

G: Igen.

K: Tőled tudom, Attila.

A: Hát jó, tudod, hogy én mindent elfelejtettem.

K: Akkor mondtad.

A: Igen, igen. És talán haragudtam is emiatt, hogy fontoskodik, ugye?

K: Igen, határozottan.

A: Igen. Mindenképpen... tehát csak olyan szerepet szántam neki, hogy oda lehet az ő lakására vinni a felszerelést abban az esetben, hogyha forróvá válik a talaj a lábunk alatt. Mint konkrét szerzőre... reális szerzővel nem számoltam, annak ellenére, hogy utóbb kiderült, hogy nagyon sokat dolgozott mégis a lapban.

K: Igen. Hát olyan nagyon sokat nem. Lényegében inkább eleinte adhatott anyagot, mert amikor megszületett a gyereke, akkor kiszállt.

G: Az a borzalmas vers volt többek között. (*nevet*) Az ahogy...

K: Az első az rossz, de a második az jó vers.

G: Igen, az sokkal jobb.

A: Géza iszonyú szemrehányásokat tett nekem emiatt. (*nevet*)

I: Hát az nem is vers.

K: Persze, az egy... Na, mindegy, most ne azt minősítsük.

Meg volt néhány fordítás, és volt egy cikke. Volt vagy két fordítás és volt egy cikk.

A: Igen, a református... tehát a vallási számban volt.

K: Igen, igen, a négyesben. Ennyit Jancsival kapcsolatban... Jancsi rövidesen kiszállt, mert akkor született meg a gyereke, és utána ő nem is vett részt ebben az egész tevékenységben. Nem tudom, hogy ennek más okai voltak-e, (*A-hoz*) például közöttetek volt-e konfliktus, vagy mit tudom én...

A: Nem. Ő végül is nem volt egy akkora kapacitás, hogy érdemes lett volna ténylegesen foglalkoztatni az említetteken kívül. Véleményem szerint...

G: Na de... végül is akkor...

A: Ő mindig egy rezerva volt, hogy oda lehet vinni, menekíteni a dolgokat, hogyha problémák adódnak.

G: Ezt különben jobban ki is lehetett volna használni valóban. Nem?

A: Te, nézd, végül is kiderült, hogy nem volt egészen komoly ember. Mert... De akkor majd visszatérünk erre, amikor eljutunk oda.

G: Igen.

K: Na de ez a komolytalanság sem volt olyan egyértelmű, azért, mert egyfajta lelki konfliktussal társult nála.

A: Nyilvánvaló. Tehát most már én is objektívebben ítélem meg, mint akkor...

K: Persze.

A: ...amikor tényleg egy iszonyatos örütségnek tűnt.

K: Igen. És... *(I-hoz, aki fotókat készített)* Na, jó, majd átülsz ide, és később majd készítünk fényképeket. Ami a... Jó?

I: Jó, most ne hülyéskedj már.

K: Na. És a másik vonatkozás Jancsival: szerintem Jancsi azért írhatott volna jó dolgokat is.

A: Mindegy, most már ne ezekbe a kérdésekbe...

K: Megvan a képessége.

A: ... merüljünk bele.

K: Mi pedig... megállítottál, vagy nem tudom, találkoztunk... a körről jöttünk, én már nem tudom, színházból? Talán színházból. És akkor beszélgettünk ott a Körös utca elején, és akkor *(A-hoz)* te megkérdezted, hogy...

G: Ez mikor volt?

A: Na, ez az. Ez az.

K: Én úgy emlékszem, hogy '82 tavaszán volt. Hideg volt még, tehát valószínűleg február lehetett.

I: Körről jöttünk egyébként.

K: Igen. Körről jöttünk.

I: *(A-hoz)* Ott a buszmegállóban beszélgettünk, emlékszel rá?

A: Igen...

K: A buszmegállótól kicsit arrébb, hogy ne legyenek emberek.

A: ...minekutána én a Holdas templomra emlékeztem, hogy előtte beszélünk. Karcsi meggyőzött utólag.

K: Biztos.

I: Ott ültünk a korláton, emlékszel?

K: Biztos.

I: Ott, a házuk közelében.

K: Emlékszel rá, hogy én azt mondtam, énnekem más elképzeléseim vannak, hogy megpróbálom direktben megfogalmazni bizonyos fórumokon, a kört használtam erre...

A: Tehát legális módszerekkel.

K: Legális módszerekkel és nyíltan és...

G: Igen. Na, most hadd fűzzem hozzá én is... Most már eszembe jutott, hogy nekem is mi volt az egyik fő ellenérvem. Az... mert mikor mérlegeltem, azt, hogy mit érdemes, mit lehet, és mit kell, akkor úgy vélekedtem, hogy ha a példányszám nem ér el egy bizonyos értéket, akkor az egészre nincs szükség. Még emlékszem, hogy azt mondtam, hogy itt pusztán azt fogjuk csinálni, hogy létrehozunk saját magunknak, néhány embernek, aki azokat a dolgokat pontosan tudja, hogy hogyan állnak, létrehozunk valamit, viszont egy örült rizikót vállalunk, hogy valamiért, amit úgyis tudunk, azért a bőrünket vásárra visszük.

De később, végül is azt hiszem... meditáltam eleget a dolgon, és rájöttem, hogy egy, akár egy egyetlen egy példányban készülő valami is adott pillanatban, más médiákon keresztül eljuthat, és fontos lehet, és hivatkozás lehet.

K: És ez is történt végül.

G: Ez is történt, nyilván.

Na, csak így most hirtelen eszembe jutott és az, hogy mikor Attilával először beszélgettünk ezekről...

Na, de mondjad, hogy ott ültetek a Körös-parton, és?

K: És akkor én ezt kifejtettem Attilának, és azt mondtam, hogy hát én nem akarok részt venni ebben a dologban, és később Icu volt az, aki azt mondta, hogy hát ez egy jó dolog, és hát... Attila legalább kérte, hogy legalább azt az írást adjam oda, amit valamikor elküldtem a Párizsi Füzeteknek, és nem jelent meg. S az van benne az egyes számban.

A: Ne felejts el még valamit.

K: Így kezdődött az én...

A: Azt mondtad, hogy lássuk... akarsz látni számokat, és utána döntesz.

K: Igazad van.

A: Tehát én így emlékszem, hogy ezt mondtad.

K: Így van.

A: Akarsz látni kész számokat, és utána döntesz, hogy beszállsz, vagy nem szállsz be.

K: Igazad van. Igen. Na és...

Na, jó. Utána volt az, hogy elbeszélgettünk arról, ami addig megszületett nemzetiségi protestálásként különböző szerzőktől.

A: Igen.

K: Én ezt... hármasban beszélgettünk Icuval (*Ara-Kovács Attila, Tóth Ilona és Tóth Károly Antal*); az is megjelent. És... mondom, én, mikor a Lăncrănjan-könyv megjelent, akkor azt mondtam, hogy itt nincs mit vacakolni tovább, ezeknek a direkt akcióknak semmi értelmük sincsen, mert addig is tapasztalhattam, hogy semmi visszhangjuk nincsen.

A: Tehát a legális akcióknak nincs.

K: ...a legális akcióknak...

A: Mert hát azért a másik is eléggé direktnek mondható.

K: Igen, igen, igen. A legális akcióknak nincsen, és itt olyan dolgok várhatók Romániában, amik ellen az utolsó fegyvereket is be kell vetni. Na.

Jó. Az antedatálások kérdése vetődött még fel. Tehát hogy... mert Attilával vitatkoztunk, hogy most ezt valljuk be, vagy ne valljuk be. Hát szóval ez kétségtelen tény, hogy a legelső szám márciusban született decemberi datálással. Jó, hogy az anyagok hamarabb összegyűltek, és végeredményben nem a világot akartuk becsapni, hanem a *szekut* (*A román állambiztonsági szervek – Securitatea de Stat – erdélyi beceneve volt.*)

G: Itt megjegyzem, hogy Attila... Sokszor én óriási híve vagyok az összes ilyen megtévesztő akcióknak, és...

K: De nem muszáj ezt fenntartani utólag is.

G: Nem az, hanem aztán néha nem... Nem, ez nem tartozik ide, csak zárójel, hogy az ember néha egyetért az ilyesmivel, néha pedig ellenzi azt, hogy hamis híreket csempésszünk a (*nevetve*) szekuritáté dossziéi közé.

A: Ja, igen, hát ez az utólag...

G: ...dezinformáló. Nem, csak általában imádok minden ilyen dolgot, amikor valami hamisat...

K: Persze, ez nagyon jó, viszont az nem jó, hogyha Nyugatra kerül ki hamisan valami.

G: Na, jó, de azt hiszem, Nyugatot abszolút nem izgatja, hogy december vagy március...

K: Világos. Tehát ez nem is elvi kérdés.

G: (*szavai nem érthető*)

K: Elvi kérdés akkor, amikor tartalmi dolgokban...

G: Igen.

K: Annak nincsen... szóval annak visszaütője van, és annak sincs semmi értelme...

Na, jó. A másik vonatkozás, amire rá szeretnék kérdezni... Tehát akkor ment az Ellenpontok, és csináltuk az Ellenpontokat. Na, most én az Ellenpontokat eleinte odaadtam néhány embernek Nagyváradon.

A: Ne ugorjunk. Tehát azért a beszélgetésnek az a lényege, hogy pontosan rögzítse a dolgokat.

K: Igen. Na, jó.

A: Szerintem azért minden lépést kövessünk végig. Alkalmassint azt, hogy kiben hogy fejlődött a gondolat. Például Géza...

K: Igen?

A: Amíg... te láttad az első példányokat. Addig te mit... (*nevetve*) milyen gondolati folyamatok játszódtak le benned, vagy mi... hogy viszonyultál aztán az egészhez?

G: Te, hát egyrészt kíváncsi voltam, hogy van-e visszajelzés a tömegek részéről, tehát valahol valakik emlegetik-e, hogy olvasták, látták, hallottak róla, jó dolog, rossz dolog? Minőségi kételyek is fölmerültek bennem. De alapvetően mégis az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy érdemes. Tehát hogy egy értelmes és hasznos vállalkozás. Tehát ez kerekedett felül végül.

A: Na most te mikor kezdted el másoknak adni a példányokat?

G: Itt mondjak most neveket, vagy inkább nem?

A: Szerintem mondhatasz.

G: Mert azért szerintem emberek még mindig lebukhatnak. *(nevet)*

K: Tudja a fene. Mindenesetre ez csak abban az esetben, ha valaki innen erőszakkal elviszi *(a beszélgetés anyagát)*.

G: Erőszakkal vagy csellel.

K: ...vagy csellel... *(derültség)*

G: Tulajdonképpen a nevek nem lényegesek. És azt hiszem, tán a... Mindenesetre az elsőt nem terjesztettem. Azt hiszem, a másodikból két-három példányt ilyen... Ja, igen. Igen, Tőkésék kaptak, azt hiszem, mindegyikből. Mármint Laci.

K: Őt nyugodtan lehet említeni.

G: Őt lehet, mert *(nevetve)* őt már nem kompromittálja. Darkó Pistát sem kompromittálja, ugye. *(Megj.: Tőkésről már tudta a szeku, Darkó pedig már halott volt.)* Igen, olyan... eleinte három-négy ember kaphatta meg, és az nem tudom, hány olvasót jelentett, lehet, hogy nem sokat, lehet, hogy nem terjesztették tovább. Aztán később ez nőtt.

K: Na, most mikor...

I: Csak egy pillanat. Mit jelent, hogy nőtt, tehát hány embert jelent?

G: Micsoda? Hogy nőtt? Hát például a hetes számot már azt legalább tíz ember megkapta.

I: Erdélyiek.

G: Erdélyiek.

A: Ott...

G: Kolozsvárt.

A: Róluk van szó. Mert itt azért azt hiszem, hogy nagy...

I: Most nem... úgy értem, hogy vendégek, vagy... érted. Nem átküldésről beszélek.

G: Nem, nem. Kolozsvárott.

K: Hát én öt embernek adtam oda összesen, ebből négyet vallottam be a szekun¹, azért, mert tudtam róluk, hogy másoknak odaadták. És nem tudtam, hogy vajon melyik szál az, amelyik visszavezetett hozzánk.

A: Jó, de ezt majd később.

K: Igen. Na, jó. *(G-hoz)* Te mikor kezdted terjeszteni? Mert én körülbelül júni... júliusban adtam oda legelőször embereknek.

G: Nem, én hamarabb...

K: ...július végén.

G: Hamarabb, hamarabb... Hamarabb. Hadd gondolkozzam...

Hányas számban jelent meg Lászlónak *(Tőkés Lászlónak)* a református egyházzal foglalkozó írása?

A: A négyesben.

K: A négyesben, igen. A vallási számban.

G: Na, most már, László mikor... tehát nem tudom már pontosan, mikor készült a négyes, de mire... mikor László azt megírta, a...

K: Az júniusban készülhetett, körülbelül.

G: Ez azt jelenti, hogy körülbelül...

A: Igen, pontosan. Májusban volt a Lăncrănján-szám. Így van.

G: Na, várjál. Tehát májusban adta le körülbelül, és azt megelőzően én már terjesztettem, és neki konkrétan is biztosan tudom, hogy mutattam és adtam. Tehát ez tavasztól lehetett. Ő arra föl volt hajlandó ezt megírni, hogy ő ezeket már ismerte.

K: Értem.

---

¹ A négy ember egyike Nagy Béla, volt újságíró. Róla nem én nyilatkoztam, hanem ő ismerte be a szekun valószínűleg november 8-án. A vallomását 9-én tették elém, és én elismertem, hogy igazat írt.

Na, most, ezzel kapcsolatban: Mikor kezdődött az, hogy amikor te jártál Erdélyben, akkor utánad házkutatásokat tartottak? Ez mikor kezdődött?

G: Ezt ponto... ez a nyolcas szám utáni történet, tehát már októberi történet, de ha akarsz, most előre ugrunk itt időben. Ez így... nem pont így igaz, ahogy te most elmondtad, hanem...

K: Szóval én így hallottam.

G: Igen. Október 15-én, 15-16-án utaztam én Sepsiszentgyörgyre, ahol... hogyhívjákéknál...

A: Baászéknál.

G: Nem Baászéknál, Balogh Andriséknál laktam, tehát Darkó Veronéknál, és még két embert látogattam meg rajtuk kívül, Baász Julit és Bogdán Lacit.

Na, most már. Miután eljöttem Szentgyörgyről, és ez, azt hiszem, hogy 17-én lehetett, ha mindent... mindennek utánagondolok. Megérkeztem Vásárhelyre, stoppal. Örületesen ködös este volt, és a főtéren szálltam ki, mármint a postánál, és elindultam a főtérről. A tejsárda előtt találkoztam Marosi Barnával és Ildikóval. Hát, szervusz, kedves Géza – mondja Ildikó. – Itt megy a főiskolán egy – azt hiszem, egy Bäieşu-darabot említett –, nem írnál róla nekünk? Mármint A Hétnek.

S mondom, hogy hát nem tudom, meg kéne először néznom, és utána eldöntöm, hogy akarok írni vagy nem.

Azt mondja, na, jó, akkor majd föl hívsz. Szerusz.

Ennyi volt az egész. Azért reprodukáltam, mert időben is ennyit vett föl ez a beszélgetés, tehát nem lehetett több mint egy perc – másfél perc. És akkor fölmentem még ott a szülészeti fele Kelemen Atához. Atától pedig nagymamáméhoz.

Nos, hát utólag a következőket tudtam meg.

Házkutatás volt Balogh Andriséknál, ahol laktam, Bogdán Lacinál, ahol jártam, Julinál nem, Julit csak kihallgatták, s Marosi Barna, kérlek szépen, *(derűsen)* eléggé nem kárhóztatható módon csak évekkal később mesélte el a következőt.

Másnap korán reggel csengetnek nála, a szekus, akit ő ismert mint szerkesztőségi kapcsolatot, s azt mondja... hát ő pizsamában és mélyen megdöbbenve; hát nem olyan viszonyban voltak, hogy az hozzá bejöjjön valaha is, bármikor is, ha igen, megbeszéltek, hogy a kávézóban vagy nem tudom hol találkoznak... Bejött a szekus fél hétkor vagy fél nyolckor, egy hajnali időpontban, és azt mondja, hogy: Ismeri-e Szöcs Gézát? Azt mondja Barna, hogy ő igen. Azt mondja: Mikor találkozott vele utoljára? Azt mondja Barna... Mikor beszélt vele utoljára? Szó szerint így. Azt mondja Barna: hát nem is tudom, a nyáron volt itt nálunk, meglátogattott. Azt mondja: Nem, nem, nem, nem. Barna: Nem, azóta nem beszéltem vele.

Úgy látszik, Barna olyan álmos volt, hogy egyszerűen kihullott a fejéből az, hogy előző este ott összefutottunk a tejsárda előtt. És ő különben is félreállt ott, nem tudom, valakivel még szöveget, amíg én Ildikóval beszélgettem. S utána fordult vissza hozzám.

S erre a szekus, érted – de ez szerintem egy megdöbbenő dolog – elővett fényképeket, amelyeken látható volt, hogy ott áll Ildikó, Barna és én a főtéren. De hát ez egy ködös este volt, jó, hogy nem koromsötét... de hát neon is égett meg mindenféle, de este ott... Na, Barna azt mondja, ja, hát igen... amikor látta a fényképet: úgy van, az este. De hát a feleségemmel beszélt, mi nem váltottunk szót.

Na, jó. És nem mondta azt véletlenül a feleségének, hogy hova készül innen menni, Vásárhelyről? És mondta Barna, hogy nem, nem mondott semmi ilyet, meg lehet kérdezni Ildikót. Na.

Hát – azt mondja Barna utólag, két-három évre rá –, hogy na, ekkor jöttem én rá, hogy valami nagy-nagy gáz van *(nevet)*. De nem mondta meg. Ha ezt nekem akkor mondja, valahogy megüzeni, vagy mit tudom én, akkor én is jobban vigyáztam volna azontúl és... Azután mentem én Váradra különben, ha jól emlékszem, valamikor október végén jött Enikő *(Bollobás Enikő)*, november...

A: ... november elsején.

G: November elején. Úgy van.

Na, hát ez volt. De a házkutatás nem rögtön másnap történt, hanem miután lebuktunk, tehát novemberben.

K: Már kiknél?

G: Ezeknél a szentgyörgyieknél és a vásárhelyieknél.

K: Tehát nem akkor, amikor ott voltál náluk.

G: Nem októberben. Nem, nem, nem. Csak november első... november hetedikén, azt hiszem, vagy nyolcadikán.

K: Értem. Másutt volt még házkutatás? Tehát másoknál ezeken kívül?

G: Nem jut most eszembe... csak...

K: Ami a te látogatásoddal kapcsolatos.

G: Ami az én látogatásommal?

K: Persze.

G: Nem. Annyit tudok, hogy akik ott voltunk Kelemen Atánál akkor este – ott volt Vári Attila is és Spielman Misi – őket kihallgatták. Úgy tudom... először úgy tudtam, hogy házkutatás volt náluk, és így is adtam le valahol ezt a hírt, és így is mondta be a rádió, de nem...

Várjunk csak! Még egy helyen voltam... Csíkszeredában... De az nem akkor volt.

Igen. Na, most eszembe jutott.

Azon a nyáron én még voltam Csíkszeredában is. Ott egy Lukács Bori nevű lánynál voltam egy este. Ő tanítónő, Kozma Szilárdnak volt barátnője. És tudom, hogy később, mármint november folyamán őt is kihallgatták. Pontosan akkor, amikor én... engem kerestek, hogy hol vagyok. Őt is behívták, és azt mondták, hogy vajon nem rejteget-e ő engem? S próbálták kiszedni belőle, hogy hol lehetek. Mert valahol a környéken vagyok.

Na. Tehát, mondjuk, azt tudták, hogy én őt ismerem, s utánajártak. Más házkutatásról nem tudok. Mondom, Spielman Misit és Vári Attilát is csak – legalábbis az ő bevallásuk szerint – éppen csak kifaggatták rólam, de nem volt náluk házkutatás.

K: Szóval alapvetően hamis az a hír, hogy te...

G: ...hogyan novemberet megelőzően vala...

K: ...novembert megelőzően... és máris házkutatás történt náluk. Ez nem igaz.

G: Nem.

K: Ez nem igaz?

G: Ez alapvetően hamis.

K: Mert én így hallottam.

G: Hát, ha az így lett volna, hát ezt megtudom egy huszonnégy órán belül, és ezt mondtam volna nektek.

K: Éppen ez volt az...

G: Dehogyan.

K: ...amit én nem értettem.

Jó. Na, most mi az, amit még itt meg kell tárgyalni?

Váradon hányszor és mikor is voltál te? Hányszor találkoztunk mi ott?

G: Azon az őszön sokat voltam, mert akkor pályáztam meg a színháznak az irodalmi titkári állását.

K: Tudom.

G: Ez azt jelentette, hogy először ott voltam augusztusban, augusztus 18-a körül volt, úgy emlékszem.

Nem. Bölöni mikor halt meg? Tizen... (*Bölöni Sándor, a váradi színház irodalmi titkára öngyilkos lett.*)

A: Augusztusban.

K: Tizenvalahányadikán. Nem tudom. (*Ez pontosan augusztus tizenkettedikén történt.*)

G: Már rá néhány napra, hogy Bölöni meghalt... ott akkor hirdették meg ezt az állást, én ezt megpályáztam, részt vettem ott a versenyen. Ez volt az első látogatásom.

A második az volt, mikor Pista meghalt. (*Darkó István fiatal színész baleset áldozata lett.*) Ez szeptember 7-én volt. Mármint 7-én halt meg, 8-án mentem én oda.

K: Na most, mielőtt tovább mennénk...

G: Nem, nem. Ezután, bocsánat, ezután volt a pályázat.

Mondjad.

K: Ezután volt a pályázat. De azért voltál augusztusban is.

G: Augusztusban is voltam, de szeptemberben...

A: Jött Enikő. Augusztusban jött Enikő, és együtt jöttetek.

G: Igen.

A: Emlékezz vissza, lementünk oda a Körös-partra...

G: A Körös-parton ott voltunk... ezt mindig megmondom, hányadikán..

K: Akkor mi találkoztunk?

I: Nem találkoztunk.

G: Hadd emlékezzem vissza, hogy volt. Akkor nekem születésnapom volt...

Úgy van. Születésnapomon Vásárhelyen voltunk, ez augusztus 21. Kelemen Atáéknál voltunk, és onnan mentünk föl Váradra. Tehát, gondolom, hogy 22-én.

22-én mi Váradon voltunk. Ekkor tudtam meg, hogy Bölöni meghalt. Úgy van, ez volt az első nyári látogatásomon.

K: Igen.

G: Az is lehet, hogy júliusban is voltam egyszer. Júliusban is voltam, hát hogy a csudába ne, persze. Mikor Enikőt megismertem.

A: Az júliusban volt?

G: Júliusban volt. Júliusban volt, és már akkor elmentünk Váradra együtt.

A: Akkor volt a Körös-part. Amikor te megismerted Enikőt.

G: Akkor volt, igen.

K: És akkor mi nem találkoztunk, mert mi Enikővel csak november elsején találkoztunk.

I: Igen.

G: Na látod, ezt nem tudom.

I: Igen. Biztos.

G: Akkor, amikor elmentünk kocsival és ott volt Rékasi is?

I: Igen, igen.

K: Igen. Pontosan.

A: Igen, az novemberben.

I: És akkor is voltál nálunk, amikor a pályázaton részt vettél.

G: Igen.

I: Akkor is lent voltál nálunk. Arra emlékszem, hogy...

G: Szóval összesen háromszor-négyszer voltam akkor rövid idő alatt.

A: De, ezek már lényegében(?) szerkesztői ülések voltak, mert tudom, hogy összejöttünk direkt azért...

K: Na, ez érdekel engem, ha ezeket össze tudnánk valahogy szedni.

(A magnó rövid ideig kikapcsolva)

I: *(a magnószünetben megkezdett beszélgetés folytatásaként) (G-hoz) Emlékszel rá?*

A: *(I-hoz) Tehát még egyszer tedd csak fel a kérdést.*

I: Amikor a Bartók-versed volt. Volt köröd, emlékszel rá? *(A nagyváradi Ady Endre Irodalmi Kör üléséről van szó.)*

G: Igen, emlékszem.

I: Amikor olvastad a Bartók-verset. Egyébként ez meg is volt magnószalagon, azt elvitte a szeku.

K: Azt számtalanszor eljátszottuk sokaknak.

I: Igen.

A: Újra el kéne mondd.

G: *(nevet) Hát azt... (nem érthető, mit mond)*

I: Tehát nagyon jó volt. Akkor ez a köröd nagyon jól sikerült.

K: Igen.

A: Igen. Nem emlékszem rá.

G: Na, hadd gondolkozzam...

I: Akkor még Magyarországiak is voltak a körön, emlékszel rá?

A: Azért nem emlékszem, mert én arra a versre csak Vásárhelyről emlékszem. Egyszer Vásárhelyen...

(A fiatal költőknek volt egyszer egy közös felolvasása Marosvásárhelyen a hetvenes évek közepén Színművészeti Főiskolán, talán az Igaz Szónál tartott találkozó után.)

I: Mikor...

K: A kis teremben voltunk ott oldalt. *(A Szakszervezetiek Művelődési Házának egyik kis terme Nagyváradon.)*

I: Nem, fent.

K: ...fent...

I: Fent voltunk és...

G: Arra emlékszem.

I: Kőrössinek voltak itt valami ismerősei, egy battonyai srác, emlékszel rá? Azok voltak.
A: Jaj, igen...
G: Csakhogy attól félek, hogy ezt... Bretter hányban halt meg?
A: Hetven... Hányban volt a földrengés?
K: ...hétben.
A: Hetvenhétben halt meg.
G: Hetvenhét őszén?
A: Őszén, így van.
G: Na, nincs kizárva, hogy ez a kör akkor volt.
I: Hetvenhétben?!

A: Nem, később.
I: Nem, nem.
G: Nekem biztos, hogy '77 őszén volt egy köröm... igen, az később volt. De az első köröm...
K: Később volt, mert akkor még nem vettük fel magnóra a kör...
G: Az első váradi köröm '77 őszén volt, aznap, amikor Bretter meghalt². Tudom, Gazsi (*Tamás Gáspár Miklós*) ott volt már Váradon, és tőlem tudta meg. Ez akkor ugyancsak ott, abban a kis teremben volt. Ez volt az első váradi köröm.
Hogy a Bartókot mikor mondtam, ezt most nem tudom kapásból megmondani, de ez nem is fontos ebben az összefüggésben. Majd később beszélünk róla. Most a...
I: Azért, mert ez az ügyek alatt volt, Géza.
G: Az ügyek alatt volt?
I: Az ügyek alatt volt, hát gondolj arra, hogy te már akkor visszajöttél (*Nyugatról*).
K: Igen, és még meséltél kanadai élményeidről.
I: Még el is mondtad, hogy elküldted a verset Székely Jánosnak, mielőtt elmentél volna.
G: Úgy van.
I: Emlékszel rá?
G: Igen, és akkor az öreg kitért valahogyan, sumákkolt.
I: Igen. És ezek után voltál te lent. Én tudom, hogy akkor még beszélgettünk, amikor...
G: Tehát amikor visszajöttem Nyugatról?
I, K: Igen.
G: ...másodszor.
K: Igen.
G: Tehát Kanadából?
I: Igen. Azt hiszem, hogy még hozzá tél volt, december volt, úgy emlékszem rá.
G: Igen, tudom, hogy tél volt.
I: Hideg volt, mert egy ilyen hosszú fekete kabátban voltál.
G: Tudom, hogy tél volt, mert emlékszem az egészre... és hogy Kertészékhez...
K: De akkor még nem ment az Ellenpontok. Ha tél volt.
I: Nem ment.
G: Nem ment az Ellenpontok, de bizonyára valami megbeszélés akkor is volt ezzel kapcsolatban.
K: De az köztetek lehetett, mert miköztünk csak az után a tavaszi megbeszélés után (*az említett első beszélgetés az Ellenpontokról Ara-Kovács Attilával – T. K. A.*) volt.
A: Igen.
G: Elképzelhető.
A: Hát biztos, ezek szerint. Akkor már nagyban készültem rá, megvoltak a szerkezetek hozzá.
I: De akkor utána Kertészékhez mentetek, úgy emlékszem. Tehát akkor nem nálunk voltunk utána.
G: Nem.
A: Igen, arra már nem emlékszem.
K: Na, mikor lehettek ezek a megbeszélések? Én egy megbeszélésre emlékszem nagyon konkrétan, amikor Lóriéktól (*Kertész Loránd*) kimentünk az utcára...
I: Ja.
K: ...és ott a motoros ott keringett körülöttünk.
G: Hát az a legvégső megbeszélés volt.

---

² 1977. november 17-én.

I: Ez már az utolsó.

G: Amikor azt mondtuk, hogy be a Körösbe... *(nevetés)*

K: Igen, és akkor vetted fel, hogy kellene egy rádióadó.

G: Az ma is szívügyem... *(nevet)* Töröljük.

A: Nem, mindannyiunknak szívügye. *(derültség)*

Igen, de aztán pergesünk vissza. Tehát...

I: De ez az Enikő... tehát ez november elseje előtt volt.

A: Igen, júniusban vagy júliusban volt Enikő.

G: Enikő először júliusban járt...

I: Nem... ez a november elsejei... mondom, hogy ez előtt volt az, amikor ott Kertészéknél beszélgettünk. De nem sokkal előtte volt, mert utána nemsokára le is buktunk.

K: Igen, tehát akkor, amikor...

G: Hát ez az. Nem, nem, ez biztos akkor volt november elsején, nem is kétséges.

A: Így van. Így van. Miután mi visszajöttünk tényleg a temetőből.

G: Én november elsején mondtam nektek azt, hogy most azonnal el kéne tüntetni mindent, mert nagyon...

K: Ja, igen, igen, igen.

G: ...nagyon...

K: De ez nem az volt, ez nálunk volt ez a megbeszélés.

I: ...ez a beszélgetés...

G: Ami nálatok volt, az a memorandum, az a memorandum-ügy, a memorandum megbeszélés volt...

A: Arra ki kell térni pontosan.

G: ...a memorandum megbeszélése volt.

A: És az körülbelül mikor volt?

K: Na de várjál...

G: Na, ezt pontosan meg tudom mondani, mert Enikő is ott volt. Kérlek szépen, ez...

K: De várjál, a memorandum akkor már megvolt...

G: Dehogyan volt! Most nem arról beszélünk, amikor a memorandum készült?

K: Nem.

G: Amikor ott volt Enikő.

K: Enikőt mi életünkben először november elsején láttuk.

G: Nem igaz!

A: Ez az, igaz van Gézának.

G: Az ki van zárva!

A: Hát ott ültünk, és megbeszéltük, hogy mi legyen a memorandummal, és ott volt Enikő...

G: Persze. Ott volt Enikő.

A: És ott volt Rékasi is.

G: Persze, hát Enikő a tanúm rá, amikor azt...

A: Így van... Nem, Rékasi nem volt ott.

G: Rékasira már nem emlékszem, de Enikő ott volt.

A: *(még mindig Rékasira gondolva)* ...nem volt.

K: Ott volt Rékasi, amikor Enikő.

G: Enikő ott volt, ez lehet, kétszer is előfordulhatott.

Na, figyeljünk ide, mit akartam velem. Arra emlékszem én, hogy a memorandummal kapcsolatban az volt a javaslatom, hogy... és tudom, hogy Enikő ott volt, mert ezt később említette Enikő nekem. És talán még lépéseket is tett ilyen értelemben.

Azt mondta, hogy ezt a memorandumot névvel kell vállalni, és úgy elküldeni a Madridba, hogy a nevünk bizalmasan, bizalmas aláírás formában... egyelőre bizalmas, és később nyíltan vállalt aláírás formában...

K: Ez volt az én álláspontom is, emlékeztek rá?

G: ...ott legyen.

A: Én ezt támadtam, tehát én voltam az, aki nem...

K: Igen.

G: No, de én ezzel magam is egyetértettem, vagy én vettem fel, már nem emlékszem, de mindenesetre Enikő erre emlékszik, tehát ott volt ezen a megbeszélésen. Második: ez nem lehetett novemberben, ez augusztusban volt.

A: Gyerekek, ott ültünk...

G: Augusztus 21-én, 22-én volt.

A: *(K-ékhoz)* Valóban, ott ült mindenki nálatok.

G: Nálatok voltunk.

A: ...és ott lapozgattuk a tervezetet, *(K-hoz)* te már dolgoztál rajta. És Géza akkor vetette föl a tízedik pontot.

G: A tízes pontot, hogy a nemzetközi bizottság...

K: Na, várj, nem, ez nem így volt. Akkor, amikor mi ezt megbeszéltük, tehát miután én megírtam a szövegét a Programjavaslatnak, mert memorandum akkor még nem volt...

G: Na, igen, persze, a Programjavaslatról beszéltünk...

K: Tehát a Programjavaslatnak, és utána Géza egyedül volt lenn nálunk *(A-hoz)* veled, Enikő nem volt ott.

G: Ja, akkor volt...

K: ...és négyesben Icuval beszéltek meg.

G: Akkor volt a megbeszélés.

K: Akkor volt a megbeszélés.

G: Úgy van.

K: Akkor volt az, hogy *(G-hoz)* te javasoltál... kifogásoltál bizonyos kifejezéseket...

G: Igen...

K: ...javasoltál bizonyos összevonásokat...

A: Igen...

G: Igen...

K: ...amiket később Icu csinált meg, és *(G-hoz)* javasoltad az utolsó pontot. Igaz?

G: Igen, igen.

A: Igaz, mert ott volt Rékasi is.

K: Na.

G: Rékasi és Enikő egyszerre volt. Egyszer voltak ott együtt.

K: És ez november elseje volt.

A: És ez november elseje volt. Úgy van. Igaz.

I: Ez biztos, ekkor ismertük meg Enikőt.

A: Így van. Biztos.

K: Biztos, hogy csak egyszer...

I: Az igaz, hogy akkor velük megint felvetődött az egész.

A: Igen, és mindent átbeszéltünk újra. És akkor vetődött fel az, hogy vállaljuk-e.

I: De akkor már nem volt módosítás, gyerekek. Akkor már nem volt.

G: Nem volt módosítás, már nem volt, csak ez az aláíráskérdés volt, a közzététel.

A: A közzététel formája volt.

I: Így van, de akkor már nem volt módosítás.

K: De a megbeszélés...

G: De ugyanakkor...

K: ...mikor lehetett ez a megbeszélés, amikor... ugyanis a madridi konferencia...

G: Nyár volt... Nyár volt.

K: Nem nyár volt. Ősz volt.

I: Igen.

G: Nem nyár volt?

K: Én szeptemberben dolgoztam...

G: Amikor ott voltam a pályázat alatt.

I: Géza, Karcsi szeptemberben dolgozott *(egy érthetetlen szó)*...

K: Szeptember vége felé lettem készen.

G: Figyelj ide, amikor a színház meghirdette a pályázatot, és ott voltam, akkor volt ez, ez biztos, ez szeptember folyamán volt, szeptember végén...

K: Akkor szeptember vége lehetett, mert én tudom, hogy szeptember elején én elmentem tanítani, és hazamentem, és dolgoztam végig.

I: Karcsikám, te... Karcsikám te huszon... tehát még...

G: Biztos, ez huszonvalahányadikán volt.

I: (*K-hoz*) Huszonöt-huszonhetedik körül fejezted be, úgy emlékszem rá.

K: Igen?

G: Biztos, hogy szeptember huszonvalamennyedikén...

I: Huszonvalahányadikán fejezted be, arra emlékszem, amikor nekem már elolvastad.

G: Én is tudom, Márta (*a Szócs Géza első felesége*) már iskolába járt. Telefonáltam haza neki, már megkezdődött a tanítás. Nem sokkal azelőtt, de már megkezdődött. (*Romániában akkor évtizedek óta szeptember 15-én kezdődött az iskolai év.*) Tehát ez huszon... szeptember huszon... igen...

K: Na, most volt-e egy előzetes megbeszélés, amikor csak felvetődött még a programjavaslatnak meg a memorandumnak a gondolata?

G: Azt hiszem, hogy volt.

K: Én úgy emlékszem, hogy volt. Igaz?

G: Igen.

K: És ha jól emlékszem, én először nem is a programjavaslatot javasoltam, hanem a memorandumot. Az volt az első éceszem. Igaz?

A: Igen, és...

G: Igen, talán én mondtam, hogy fontosabb a programjavaslat, és ma is úgy érzem különben.

K: Nyilván.

A: Nyilvánvaló.

K: Nyilvánvaló, és az is jött hamarabb. Könnyebben is tudtam megcsinálni, ez az igazság.

G: Na, igen. És én mondtam azt akkor, hogy az egészet – különben ezt végül is jó, hogy nem csináltuk meg, azt hiszem, egyszerűen nem volt rá érkezésünk –, hogy az egészet elküldeni Tóth Jánosnak Genfben, aki nemzetközi jogász volt...

K: Igen, tudom.

G: ...és meghalt most a tavaly szegény –, hogy az egészhez írjon egy nemzetközi jogilag dokumentált, megtámadhatatlan, érvelésében és hivatkozásaiban abszolút a modern jogi nyelven szalonképes fölvezetést, vagy esetleg...

K: Ezt te javasoltad akkor, mert ez most kiesik, én nem emlékszem.

A: Igen, én emlékszem.

G: Igen, javasoltam, és akkor azt mondtuk, hogy jól van, ezt meg kell csinálni, de aztán nem csináltuk meg, és nem is baj. Mert ez így jó.

K: Jó. Tehát akkor szeptemberben, miután te elmentél, tehát akkor újraírtuk ezt az egészet, ezt az egész programjavaslatot, és utána jött a memorandum. Amivel én rettenetes sokat vacakoltam, és (*A-hoz*) veled volt egy megbeszélés, ami végül inspirált arra, hogy ezt végül meg tudjam... össze tudjam hozni.

A: Mi? Erre nem emlékszem.

K: Emlékszel rá?

A: Nem.

K: Leültünk a nagyszobában az asztal két végénél ültünk, és hogy mi a fenét is kellene ez a memorandum, hogyan és milyen formában? Nem tudtam elkapni a hangulatát, tudod? És a beszélgetés során aztán kialakult bennem egy hangulat, aminek az alapján aztán...

A: Igen. Nem emlékszem rá.

K: Na, és azt sürgősen te mindjárt gépre is vitted, illetve...

I: Hát akkor szinte naponta találkoztunk.

A: Akkor persze, igen...

K: Akkor te ezt mindjárt gépre is vitted, akkor azt éjszakánként sokszorosítottuk Icuval.

G: Most jut eszembe a lebukás témához...

K: Igen..?

G: ...itten hirtelen a következő.
Én Enikőtől hallottam először azt, csak azt nem tudom, hogy ez júliusban vagy augusztusban volt, de az első... de, júliusban. Már júliusban volt. (*elgondolkozva*) Igen.

Hát ő azért jött, hogy *(nevet)*... azért jött többek között, hogy megismerjen, mert ő már hallotta Pesten, hogy én is közreműködöm és Attila is. És mind a kettőnket meg akart ismerni, és ez is történt. És aztán később... hogy hát ez Pesten már nyílt titok volt, hogy Attila nyakig benne van, és...

A: És honnan?

G: ...és hogy kéne valamit csinálni, és akkor... így jutott hozzám vissza, hogy Attila azt üzent Pestre, hogy mindenki terjessze, hogy nem ő csinálja *(nagy derűtség)*.

K: Ez éppen olyan, mint amikor ő megkérdezte, hogy: mindenkiről? *(lásd később az utolsó vallatási nap elbeszélésénél)*

A: Nyilvánvaló, de én erről nem tudok.

G: Szóval... de aztán Enikő... *(megint nevetésbe fullad a beszélgetés)*.

K: Zseniális, komolyan.

A: Igen, de...

G: Enikő többször figyelmeztetett engem, hogy hát ha egyéb nem, már stíluselemzéssel is a szövegek gazdáira nagyon könnyű... S mondtam, hogy hát igen, de hát ez most... ő csak bennünket ismer, és azt hiszi, hogy ez csak a mi nyelvünk, de ez egy univerzális szleng, és dialektus itt nálunk, itt nem olyan egyszerű rájönni, és minden.

K: Hát az Attila szövegére könnyű; azt hiszem, arra volt a legkönnyebb rájönni. Attilának a szövegeit már ismerték.

G: Igen, de még tőlem is idézett passzusokat, hogy egyből szétrúgják a vesénket, hogy ha nem tudom, mi...

A: Nem. Ezt te írtad.

G: Én írtam, de Enikő például ezt pécézte ki.

A: Aha...

G: ...hogyan hát ez nagyon...

K: Na, jó, hát... Szóval akkor végeredményben a legelső felvetődése ennek a memorandumnak, programjavaslatnak, ez szeptember elején vagy augusztus végén lehetett... én szeptember elején már dolgoztam rajta.

A: Karcsi, te sokkal hamarabb fölvetted azt, hogy mi lenne, ha írnál egy ilyet.

K: Igen...

A: És akkor, nem tudom már, közölünk melyik mondta azt, hogy akkor hát ezt Madridba kellene elküldeni. *(K-hoz)* Lehet, hogy épp te mondtad.

I: Igen.

A: Erre én már nem emlékszem.

K: Igen. Én...

A: De a memorandumra te...

K: Madridról jutott eszembe az egész. Érted?

A: Te, ez mikor volt, ezt kellene tudni.

K: Nem tudom. Mindenesetre szeptember elején már dolgoztam rajta.

A: Ez sokkal hamarabb volt.

K: Nem tudom pontosan.

A: Na, jó. Menjünk tovább.

K: Ennyit tudunk akkor kideríteni az egészről, tehát valószínűleg augusztus végén lehetett ez a megbeszélés, amikor felvetődött a gondolat.

I: Kérdezzük meg a szekutótól, ott van a naplóm.

A: ...vagy Rékasit, mert az én naplóm meg ott van.

G: *(I-hoz)* És ez mind benne van a te naplódban?

I: Nincs csak...

K: A látogatások vannak benne esetleg.

A: Az én naplómban viszont benne van.

G: Hát te hülye vagy, ha ilyeneket leírtál.

A: Nem, de Rékasi elkobozta tőlem, és nem óhajtja visszaadni.

I: De nekem benne van minden... tehát én tudnám, hogy mi van benne...

G: *(A-hoz)* Nem a szeku kobozta el?

A: Nem.

I: Én tudnám, hogy mi van benne, de csak jelzések vannak, tehát ilyen kitalált nevek meg ilyesmi...
sőt nem is kitalált nevek, hanem X és Y, tehát az ábécé betűit használtam, teljesen...

A: Úgy, mint Sz. G. (*derültség*)

I: Nem, ezeket a szokásos (*érthetetlen szó*)... de az biztos, hogy... egész, egész...

A: Én akkor nagyon intenzíven vezettem a naplót. S minden nap mindent leírtam. Tehát az valahol megvan, ha el nem égette az az örült.

K: No de az mikor lehetett, amikor mi ott kószáltunk... Tehát (*G-hoz*) Lóriékhoz jöttél... Ez is abban a periódusban lehetett, amikor jelentkezted a pályázatra. Emlékszem, egy ködös este volt, és akkor Lóriéktól kimentünk az utcára beszélgetni.

A: Ez november elsején volt.

G: Nem, ezek a lebukás előtti napok voltak, az biztos.

A: Így van, november elsején volt.

G: ...az biztos.

I: Igen, Karcsi, Enikő látogatása után volt.

A: Igen.

K: Után?

G: Akkor, alatta volt.

A: Azt hiszem, hogy Enikőék elmentek, és (*G-ra*) ő még maradt egy-két napot.

I: Így van. Így van. Enikőék akkor már elmentek, de közvetlen akkor volt.

G: Igen. Hanem azon gondolkodom én, hogy augusztusban... Mikor volt az, amikor Gittaiék kísérték el (*K-hoz*) hozzád engem? Ez augusztusban volt.

K: Erre nem is emlékszem.

G: Na, várj... Nem emlékszel?

K: Nem.

G: Hát persze...

K: Ezért kell megbeszélni ezeket a dolgokat.

G: Hát megvan. Stimmel. Na, kérlek szépen, én Enikőt júliusban ismertem meg, és megegyeztünk, hogy... Tehát még júliusban visszafelé menet ámentünk Váradon. És akkor ismertük meg Gittait. És abban egyeztünk meg, hogy mikor jön augusztusban, amikor jön a születésnapomra, akkor én lemegyek Váradra, ott megvárom őt Gittaiéknál. És így is történt, és aztán elmentünk Vásárhelyre, s megint visszajöttünk Váradra. Na, most már akkor, amikor én Enikőt vártam Gittaiéknál, akkor Gittai meg a felesége elkísért egyszer hozzátok, méghozzá tudom, hogy azon a kis hídon keresztül, amiről én nem is tudtam, hogy van egy ilyen.

K: Igen...

G: Elkísért, de nem jött be. Csak én egyedül. Ők megmutatták az utat, s ők tovább sétáltak, s én bejöttem hozzátok. Erre nem emlékeztek?

K: Arról mi nem tudtunk, hogy Gittaival jöttél.

G: Ja, igen, lehet, hogy én nem is mondtam, hogy Gittainál voltam.

K: Legalábbis nem emlékszem, hogy említetted volna ezt. Ez teljesen kiesett.

G: Igen. és akkor én biztos... Mondom, ott a kis hídon jöttünk át. Egy este volt, és akkor volt szó... Igen. Akkor volt szó erről a programjavaslatról már konkrétan, hogy... Persze nem ilyen címmel, hogy programjavaslat, hanem olyan... úgy, hogy kéne csinálni valamit, ez a legsürgősebb, ami átfogja a...

K: ...problémákat, igen...

G: ...lehetőség szerint globálisan, részleteiben a problémáinkat és igényeinket...

K: Igen...

G: ...dokumentáltan és végre egyszer fölmutathatóan együtt mindent. Na. Én erre emlékszem. Ez volt... augusztus 18-án lehetett vagy 19-én.

K: Mikor van a születésnapod?

G: 21-én. 19-én jött Enikő, akkor lementünk Vásárhelyre, és akkor körülbelül 22-én jöttünk megint vissza Váradra. De azt mondod, hogy ti akkor nem találkoztatok vele.

K: Enikővel nem.

G: Nem, na.

K: Akkor lehetett, amikor Enikő már elment.

G: Igen...

K: Akkor tehát 22-e után.
G: Mi?
K: A megbeszélés.
G: Nem, előtte. Amíg én ott vártam.
K: Ja, értem.
A: Még egyszer tehát: akkor júliusban, amikor jött először Enikő, akkor ő ment... visszajött egyedül (*G-hoz*) nélküled. És utazott vissza Pestre Molnár...
G: Molnár Imrével.
A: Molnár Imrével.
G: Nem nélkülem, mert én akkor is elkísértem Váradra.
A: Igen?
G: Persze. Emlékszem, együtt jöttünk Imrével hárman a kocsiban, és Imre fejtegette, hogy nem jó dolog a válás úgy általában, mert akkor a nemzet nem prosperál. És Enikővel röhögünk rajta, hogy hát ez már mégiscsak sok (*derültség*).. hogy ilyen nemzeti...
A: Jó. Akkor a Körös-parti ügy, idill az augusztusban volt, amikor mi másodjára (*egy szó érthetetlen*)...
G: Na, akkor igen, úgy van, akkor augusztusban volt.
A: Így van, mert ekkor Enikő jött egy nagy halom sörrel. Ez volt. Igen.
G: Persze, már eleve... igen, mindenfélét hozott. Úgy van, augusztusban volt a Körös-part.
I: Te, akkor mi augusztus 23-án nem voltunk Váradon. Hová mentünk mi?
G: Valahova elmentetek.
A: Szatmárra. Szatmárra mentetek.
I: Emlékszem, hogy Attila mondta, itt volt Enikő...
G: Igen.
I: ...és hogy nem találkoztunk, mert nem voltunk itthon.
A: Ti Szatmárra mentetek...
K: Lám, milyen szerencse... milyen jó, hogy összejöttünk, és megbeszéljük (*ez a szó nem érthető tisztán*)...
A: Igen, csak keveset beszéltünk.
I: Azt tudom, hogy Attila mondta, hogy itt volt Enikő.
G: No, most azon gondolkodom... Tudod, hogy min gondolkodom én most? Hogy ez, amikor Gittai elkísért oda, nem júliusban történt-e, mikor Enikő elment haza először, és akkor én elkísértem Váradig, és akkor kísértek volna el Gittaiék hozzátok. Na, erre már nem tudok megesküdni.
K: De akkor nem vetődhetett fel ez a... ennek a...
G: Akkor még ez nem vetődhetett fel. Akkor ez nem augusztusban volt?
K: Nem, azért mert én, amikor felvetődött, utána már aktívan kezdtem töprengeni az egészen.
G: Akkor ez augusztusban lehetett.
A: Karcsi, ne felejtse el, hogy ez augusztusban lehetséges, tudniillik jöttél hozzám...
G: Igen, akkor augusztus...

(Az első szalagoldal vége)

(A második szalagoldal):

I: Tehát Szatmáron határoztuk el, hogy mégsem lesz gyerekünk, hogy ne hogy ki... (*egy szó érthetetlen*) a szeku.
K: Augusztus végén?
I: Igen, augusztusban, 23-án, 24-én volt, ez biztos.
K: Igen...
I: S amikor az állomáson megérkeztünk, várt Csaba, és ott mondtuk meg neki, hogy mégsem lesz most(?) kistestvére. Akkor már felevődött nagyon komolyan, hogy az Ellenpontoknál most valami sokkal komolyabban kell csinálni, és ezért maradt el a gyerekcsinálás (*nevet*).
K: Mármint az Ellenpontokon belül, igen.
I: Igen, tehát hogy most meg fog lódulni az egész.
K: Igen.

A: No, de ezt mondd el. (*G-hoz?*)

G: (*Szavai nem érthetők.*)...Oké

I: Biztos, hogy akkor már foglalkoztatott a programjavaslat.

K: Igen...

I: Mert ennek hatására határoztuk el, hogy ne legyen akkor gyerekünk.

K: Igen.

G: Na most még annyi adalékot akartam hozzátenni, hogy a Körös-parton, mikor ott voltunk, akkor ott volt Kápéjé (*KPJ- Kőrössi Papp József*) is, és akkor jött, azt hiszem, Sáska Géza..?

A: Nem, nem. Ő decemberben jött.

G: Dehogyan december, dehogyan decemberben jött.

K: Hát decemberben már nem lehetetek együtt.

A: Együtt szilvesztereztünk Sáskáékkel akkor decemberben.

I: Igen, ez igaz.

G: Na, én nem voltam ott.

K: De Géza nem volt.

G: De nem, nem. Nem emlékszel (*A-hoz*), kocsival megjöttek, és akkor az volt, hogy ki kell menni...

A: ...Tudom!

G: De ez nem októberben volt?

A: Biharba? Biharra? Nem?

G: Nem, nem, nem. Nem, a Körös-partról már bejöttünk Kertészékhez akkor, Kápéjé ott maradt a Körös-parton egyedül valami nagyon rossz hangulatban...

A: Igen, valami veszekedés volt.

G: ...s akkor jöttek meg Sáskáék, és azt mondja, nincs benzin, na, menjünk ki Jóskáért, vagy nem? S végül nem mentünk, vagy... végül kimentünk, már nem... Kimentünk. Úgy van.

A: De Enikő ezalatt végig ott volt.

G: Kimentünk együtt. Igen, mert Lóri...

A: Emlékezz, ketten, te meg én mentünk Enikő kocsijával örülten.

G: Ott volt Enikő, igen, igen.

A: Én csak arra emlékszem...

G: S Lóri (*Kertész Loránd*) szerzett valami benzint, nem tudom, honnan, valami motorbicikliből kiszívta; lényegtelen... Na, szóval így volt.

K: Kápéjé akkor már Magyarországról ment vissza, nem?

G (?): Dehogyanis...

K: Mikor jött ő?

G: ...de, azt hiszem, igen...

A: De igen. Akkor ő már régen nem volt itt.

K: Persze, ő már márciusban ment el, és áprilisban jött látogatóba.

G: Hát ez most mellékes ebből a szempontból.

K: Jó, de... Igen.

G: Igen. Ti (*K-ékhoz*) nem voltatok ott, Enikő ott volt, ti nem, ti Szatmáron voltatok. Úgy van.

A: De én nem emlékszem Sáskáékra. Milyen szerepe lett volna Sáskáéknak?

G: Szerepe nem volt Sáskának.

K: Jó, csak mint tény.

(*szünet*)

Jó. Hát ennyi, röviden.

I: (*A-hoz*) Most már nem tudom, talán veled is összement Sáska, vagy valami vitatok volt, mert emlékszem, hogy erről meséltél.

A: Az decemberben volt, a vitánk. Nem akart semmit közvetíteni.

I: Ja, igen.

A: Egyébként teljes joggal. Ma már látom.

K: Visszatérve erre: a közvetítésekről beszéljünk? Vagy ne beszéljünk?

A: Igen...

G: Milyen közvetítésről?

K: Tehát ki hozta, ki nem hozta...

I: De hát gyerekek, egy pillanatra. Most miért ne lehetne beszélni?

G: Hát vannak még mindig föltáratlan vonatkozásai, amelyek a szekut esetleg érdekelhetik.. de ezt meg...

I: Na, most azt mégis csak ti döntitek el, hogy mikor mit közöltök a közvetítésről és mit nem.

K: Hát ebből nem közlünk le.

A: Ebből nem...

K: Illetve közlünk bizonyos dolgokat.

I: De érted, azért csak meg kellene maradjon valami.

G: Ki hozta, ki nem hozta? Várjál... (egy érthetetlen szó, nevet)

A: Nem, hát ő műszaki ember volt.

Na, jó. Térjünk inkább rá a novemberi eseményekre.

K: Na, jó. Tehát november elsején ez a tárgyalás.

G: Igen. Tehát elsején, tudom, hogy kint voltunk a váradi temetőben. Enikő is ott volt, ott volt Pistának (*Darkó Istvánnak*) a mamája is, gyertya, koszorú és minden. És amikor Enikő... tehát Enikő elsején még ott volt.

K: S akkor jöttetek le hozzánk. De akkor... (érthetetlen szó)

G: Igen, akkor kimentünk Félixre (*Félix fürdő*). Ott volt Rékasi is, igaz? Ekkor volt ez.

A: Igen. Ott vacsoráztunk.

G: Vacsoráztunk Félixen és Félixről bejöttünk Karcsiékhoz. Akkor ott volt egy megbeszélés, de akkor még nem hangzott el az, hogy... Akkor mi hangzott el ott?... Ja, ezek az aláírások...

A: Akkor már a memorandum kész volt.

G: ...Az aláírás-vállalás.

K: Persze. Sőt, akkor a memorandum tudtommal már útban volt.

I: Igen.

K: Már kint volt.

A: A nyolcadik szám már kint volt.

G: Igen, de az, hogy azt vállalni kell... ez ekkor került fel olyan formában, hogy vállaljuk-e is?

K: Igen. És én azt mondtam, hogy vállaljuk.

G: Én is.

A: Mindenki azt mondta, hogy vállaljuk, kivéve engem.

G: Igen.

I: Igen, igen.

K: Igen.

G: Na, mostan. Ezt követően, amikor... Nem tudom, hogy Enikő éppen hol volt, de nem ment el, mert miután Enikő elment, én már nem maradtam Váradon. Tehát egyszerre indultunk el. Sőt, én hajnalban mentem... Van hajnali vonat? Vagy éjf...

K: Éjfél utáni van. Van egy nemzetközi gyors, ami egy óra valahány perckor...

A: Úgy van. Éjszaka mentél el.

I: De gyerekek, hát arra vártunk, azért éjszakáztunk. Nem emlékszel rá? Azért éjszakáztunk, ott maradtunk, hogy Gézának a vonata valamikor egy és kettő között ment. Vagy tizenkettőtől kettőig, valami ilyesmi(?) volt. És arról volt szó – még emlékszem rá, hogy talán mi el is akartunk jönni, és akkor arról volt szó, hogy most már várjunk, amíg... (érthetetlen szövegrész)

G: Most ez annyiban érdekes, csak annyiban érdekes, hogy tudom, hogy utána Enikőéknek kifogyott a benzinjük még a határ előtt. Rékasival mentek, azt hiszem, vissza.

A: Igen.

G: És ott kunyerálni kellett nem tudom mit... tehát én nem maradtam ott, miután Enikő elment. Tehát ez a beszélgetés a Körös-parton s a kószálás ez akkor történt egy napon, amikor még Enikő ott volt. Ha elsején volt az a vacsora, ami után hozzátok mentünk, lehet, hogy ezt a vacsorát követte a séta. Mármint ezt a megbeszélést követte a séta.

A: Vagy esetleg előző nap?

G: Nem, előző nap nem lehetett.

I: Nem.

A: Szóval az a nap a következőképpen ment.

G: Azt hiszem első nap...

A: Várj egy kicsit. Te főleg... ti elmentetek ki a temetőbe föl, és találkoztunk előtte, és te megkértél arra, hogy egy Homonnai vagy egy Hatvani embert, aki Németországból jött, és...

G: Homonnai Gyulát, igen.

A: ...így van... hívjak föl.

G: Igen.

A: Akkor én egész este ezt hívtam, akkor mi Jánossal elmentünk a temetőbe, egy másikba, ti is elmentetek egy temetőbe. Utána hazamentünk mindannyian, ti Kertészékhez, és eljöttetek éreztünk, hogy menjünk együtt vacsorázni.

G: Aha.

A: Elmentünk vacsorázni. Karcsiék sehol nem voltak ezalatt. Utána elmentünk Karcsiékhoz... Akkor mikor volt a sétálás? Az éjszakai sétálás Lóriék körül?

G: Te, lehet, hogy még...

K: És Jóska is ott volt. Ezen volt ott Jóska?

A: Nem volt ott.

G: Nem, nem, nem.

K: Ja, az egy másik séta volt.

G: Nem tudom, Enikő valahol elpukkant akkor.

A: Vagy benn maradt volna Lóriéknál?

G: Lehet, hogy benn maradt valakinél. Mi sétáltunk.

I: Kertészéknél nem volt, az biztos.

G: Emlékszem arra... a Kertészéknek a hozzáállására... a... várj csak, hogy is fogalmazzam ezt meg... az én nem tudok semmiről, ilyen cinkos (*nevet*) szemhunyorítással való túlhangsúlyozott éreztetése.

K: Ez akkor is érezhető volt, amikor mi elmentünk sétálni tőlük négyesben Icuval.

G: Igen, igen. Akkor is Attila úgy ment...

A: Mármint Kertész?

G: ...még egy darabig ott volt Attila a beszélgetésen, és úgy ment, mint aki nem hall semmit, és mint akit nem érdekel semmi. – Kertész Attila, igen.

Na. Hát akkor... Igen. Akkor zajlott ez, hogy én azt mondtam, hogy most meg kell semmisíteni mindent, mert nagyon szaglászna.

K: De ez már nálunk volt.

G: Az utcán volt, nem?

A: Igen.

K: Az utcán volt?

G: Az utcán volt.

I: Nem, nálunk ez nem volt, Karcsi.

K: Nálunk ez nem volt. Persze, az utcán volt, és akkor Attila féltette az írógépet, és én azt mondtam, hogy nem, az írógépet szét kell szedni.

I: És akkor mondta Géza, hogy most már más eszközökkel kéne, és akkor vetődött fel a rádió.

A: Így van. Én nem akartam a gépet... a felszerelést szállítani akkor...

K: És még János szedte szét a gépet. Emlékszel rá?

A: Rékasi?

I: Igen, persze.

K: Persze. Felmentünk hozzátok... ez nem tudom pontosan, hogy mikor volt...

I: Bizony, ott volt a János.

K: ...és ott volt a János, és szétszedtük a gépet, és akkor én szépen leolvasztottam a gáz fölött a betűket, azt külön vágtam zsebre, külön a karokat. A betűket úgy kettesével-hármasával szórtam be a Körös mélyebb területeire, s a karokat pedig egy mélyebb helyen egyszerre bedobtam a Körösbe.

G: Mit kotorhattak! (*nevet*)

K: Az igen... A feneküket.

Na. Jó. Mit beszéltünk mi arról, hogy mi vár ránk végeredményben? Mire számoltunk, emlékeztek még, mit beszéltünk mi akkor erről?

G: Én csak egy ilyen...

K: Én úgy emlékszem, hogy meg voltam győződve arról, és talán ezt hangoztattam is, hogy bennünket előbb-utóbb úgylis fel fognak göngyölni.

I: Attilának biztos, hogy hangoztattad ezt.

K: Attilának biztos, nem tudom, hogy...

A: Nekem az ellenkező volt a véleményem.

G: *(nevet)*

K: Én azt mondtam, hogy ilyen apparátussal kizárt dolog, hogy ne találjanak meg bennünket.

G: Hát nem az apparátus...

A: *(nevetve)* Én még mindig csodálkozom, ilyen apparátus... ilyen viszonyok mellett, hogy megtaláltak bennünket.

G: Te, hát kizárásos alapon is eljuthattak hozzánk.

A: Persze. Nyilvánvaló, hogy ezt fehér asztal mellett találták ki, és nem nyomozással.

K: Igen, majd erre még visszatérek, hogy mi erről a véleményetek.

(szünet)

Felvetődött ez a kérdés? Mert emlékszem, Attilával beszéltek, és ő azt mondta...

G: Tudom. Ilyen humoros változatai is voltak ennek, hogy én mondtam, hogy olyan gazemberekre kéne terelni a gyanút, akik megérdemlik, hogy hülyére pofozzák őket. *(nevet)*

A: Így van. Így van. Kallós.

G: Kallós Miklósról például. *(A filozófiaoktatás professzora volt a kolozsvári egyetemen.)*

A: Meg Győző barátunkra. *(Hajdu Győző, az Igaz Szó akkori főszerkesztője)*

G: Igen.

K: Igen, erre én is emlékszem.

G: El kell a pincébe rejteni néhány félig kész példányt. *(derültség)* És aztán megtörni, és bevallani, hogy bizony, bizony tőlük kaptuk. *(nevetés)*

K: A református püspöknek kellett volna. *(Papp László akkori református püspökről van szó.)*

Na, jó. Igen, és még Attilával azt is beszéltek, nem tudom, hogy *(G-hoz)* veled ez felvetődött-e, hogy az Attila megítélése szerint, ha el is kapnak bennünket, elítélnek úgy vagy tíz-tizenöt évre...

G: *(mulatva)* Igen...

K: ...és... de valószínűleg, hogy amnesztiával négy-öt éven belül szabadulunk. *(Derültség, a legjobban Géza élvezi.)*

Vizet öntsek?

G: Igen.

A: *(megjátszott kíváncsisággal)* Mit mondtam még? *(derültség)*

G: *(csorgás hangja)* Kösz.

K: ...mert hát itt nemzetközi felháborodás meg satöbbi, satöbbi, és...

G: Hát ez a Borbély esetében nem nagyon működik. *(Borbély Ernőről van szó.)*

A: Egyáltalán nem működik.

K: Egyébként én meg vagyok győződve róla, hogy ez a mi esetünkben se működött volna, ha... *(G-hoz)* lévén, hogy te benne voltál, lehet, hogy működött volna. Ha te nem vagy benne, akkor nagy a valószínűsége, hogy nem működött volna egyáltalán.

G: Nekem ezt mindig mondták a szekusok. A következő volt, hogy...

A: Menjünk végig és utána... Ne felejtse el.

G: De ezt lehet, hogy elfelejtem.

A: Na, jó, akkor mondjad.

G: Azt mondták, hogy...

K: Úgyis össze lehet szedni időrendi sorrendbe.

G: Persze.

Hogy... Például ilyen beszélgetés *(egy érthetetlen szó)*, hogy valljak be mindent, mert akkor megússzuk a börtönt mindannyian. Hát, mondom...

K: Ilyen hülyeséget nekem nem mondtak.

G: Nem?

K: Nem.

G: Mondom, hogy hát a...

I: Jaj, borzalmas.

G: Mi? *(mulatva)*

I: Azóta azt hiszem, még nem fogott el így az egésznek a... *(egy érthetetlen szó)*

A: Még nem hangolódtam rá egészen.

K: *(I-hoz)* Vegyél fel valamit.

I: Miért vegyek fel, nem azért fázom. *(szünet)*

K: Tehát?

G: Hogy... na, de ez már decemberben volt. Egy olyan fázisban, hogy... nem, előbb... hogy... igen, hogy mindent mondjak el, hogy ki volt még benne, mert akkor azok is megússzák. Igen, mert ez... ez volt, mondjam meg, hogy mit tudok.

K: Mégis, mikor mondták ezt neked?

G: Nem, ez novemberben volt. Mit tudok? Mondom: semmit. Hát, azt mondja... ez... Ioana tábornokkal beszélgettem... Nem tudok semmit. És... mármint hogy az én szerepemről. Mondom: semmi. De hát akkor mások... Azt mondja, az ő meggyőződése, hogy... nem hogy meggyőződése, ő biztosan tudja, hogy én ebben benne vagyok. Azt mondja: nagyon sok mindent tudunk. Tudjuk, hogy Tollással milyen kapcsolatban... vagy hogy írt... Tényleg írtam Tollasnak egy cikket, ezt is tudta.

A: Örület! Honnan?

G: Nem tudom. Lehet, hogy ott van nekik egy emberük.

Azt mondja, mindent tudunk, mindent megbocsátunk, hogyha...

K: Álnéven írtad persze, nem?

G: Névtelenül írtam.

A: Ez egy örület, gyerekek. Hát ezt nem lehet...

I: *(nevetve)* ...szó nélkül hagyni *(nevet, derültség)*.

K: Ez van.

A: Mi van?

I: Nem lehet szó nélkül hagyni, mondom.

K: Ez van, mondom.

G: Mondom, hogy a tábornok erre...

K: Ez november 6.

G: Igen... Ha tudnám, se mondhatnám el, mert nem... nem az fajta ember vagyok, hogy ilyen dolgokat... szóval különben is...

Azt mondja, én ezzel megmenthetném azokat, akik még benne vannak, mert... mert egy ilyen őszinte vallomás az az egész... és... Hol kezdtem el? Miről jutott az egész az eszembe?

I: Oda akartál kilyukadni, hogy te benne voltál, és azért volt a nemzetközi fölháborodás. Mondtad, hogy ezt neked is mondták.

G: Igen... hogy... Nem, itt most akkor összekapcsoltam két beszélgetést. Ez volt az egyik, amikor először mondták, hogy én megmenthetek mindenkit, és később, mikor – már decemberben, vagy lehet, hogy még később – az egész megint előkerült, akkor megint... Igen, a jóindulatukat demonstrálták, hogy mi milyen nagyszívűek vagyunk, és lám, szabadlábom...

K: Ismerjük a szöveget.

G: ...szabadlábom van mindenki, és...

(szünet)

K: És ekkor mondták neked azt, hogy végeredményben nem is vettél te részt benne?

A: Ha azt mondták...

G: Nem, nem, ez decemberben volt, amikor ezt mondták, és ez már tavasszal kellett legyen, amire most visszaemlékszem.

K: Igen.

G: Azt mondták... azt mondták, hogy hát ti az én népszerűségemből akartatok megélni, vagy: "pe spinarea ta" *(a. m.: a hátadon)*, vagy valami ilyesmi, és hogy ti ilyen... hát én... nem az én kategóriámbeli emberek vagytok, és éppen népszerűséget akartatok szerezni általam, és hogy...

K: Nekem meg a fordítottját mondták rólatok. *(nevet)*

I: Hát még nekem is.

G: Igen? *(derültség)*

A: Persze, mindenkinek.

I: Nekem azt mondták, hogy jobb, hogyha... hát most már látom, hogy itt volt ez a Szöcs Géza... akkor az Andris már lebukott *(Keszthelyi András Kolozsvárott)*; ez hétfőn volt...

A: ja, igen... De menjünk, később...

I: ...Itt volt ez a Szöcs Géza, ez a nemzetközi kalandor, Attila a terrorista... hogy ezek ketten a kalandorkodásaikhoz fölhasználták Karcsit.

K: Igen, engem behúztatok a csőbe.

I: Behúztatok a csőbe...

K: Tulajdonképpen főleg Attilának az áldozata vagyok.

I: És hogy miért akarom én menteni ezt a két embert? (*érthetetlen szövegrész*)

K: ...és hogy miket mondtatok ti rólam!

I: Igen... Hogyha tudnánk, miket mondanak rólunk!

A: Jó, menjünk sorjában. Mindenesetre hadd... zárójel... (*G-hoz*) akartál valamit mondani?

G: Igen. Tehát végül is oda kilyukadni, hogy ti meg is kaptátok volna a magatokét...

K: Igen...

G: ...de hát...

I: ...rád való tekintettel... (*nevet*)

G: (*mulatva*) ...rám való tekintettel...

I: ...ha már barátok vagyunk...

A: De mondd azt, hogy egyelőre vagyunk csak szabadlábon... mit mondtál?

G: Hogy?

A: Mondtál valamit...

G: Igen. Azt persze mondták, hogy a dolog áll, egyfolytában függőben van. Ezt többször is mondták.

Na de akkor menjünk vissza az időrendig, és még egyszer eljutunk ide.

K: Igen, az időrendi sorrendbe... hogy mikor hallgattak ki téged legelőször, és tudod-e, hogy Kolozsváron mikor kezdődtek a kihallgatások, mert nemcsak téged hallgattak ki.

G: Te, a következőt tudom. Hogy én egy Ellenpontok példányt – azt hiszem, a hetes számból – odaadtam egy Lőwi Dani nevű barátomnak, és az a Lőwi Dani ezt odaadta egy Jurás Tibi nevű...

K: Hogy hívták?

G: Jurás.

K: Jurás.

G: Jurás Tibi nevű volt osztálytársának, aki informatikus.

A: (*nevetve*) Milyen értelemben? (*nagy derűtség*)

G: Milyen értelem... Nagyon furcsa, te, hogy azelőtt hónapokkal találkoztam a sráccal, ezzel a Jurás Tibivel, és mondta, hogy milyen furcsán alakul, hogy ő lett az "informatician" (*informatikus*) és az öccse lett a "turnátor" (*kettős értelmű szó, öntőt és besúgót jelent*). (*nagy derűtség*)

K: Jó!

G: Na, ez tényleg egy...

A: Az öntő a "turnátor"?

G: Igen. Öntő, öntőmérnök vagy ilyesmi.

Na, hát ez tényleg bejött, mert a Jurás Tibi, kérlek szépen, a következő... Jurás Tibi odaadta az apjának, és az apja az egészet lebuktatta, mármint a számot bevitte a szekura. Ez vagy a Jurás Tibi apja volt, vagy a Jurás Tibi apjának egy szomszédja, ez végül nem lett világos.

K: Mikor?

A: Vagy Jurás Tibi maga vitte be, nem?

G: Ez ugyanaz a nap, azt hiszem, mint amikor engemet. November 6-án lehetett.

K: Tehát ez november 6-án volt.

G: Ühüm.

I: Na, most egy pillanat. Emlékszem...

G: Ezt az egészet utólag tudtam meg.

K: Igen...

I: ...amikor volt az Arany-centenárium... (*Akkor ősszel Nagyszalontán volt nagygyűlés Arany János halálának századik évfordulója alkalmából.*)

K: Igen...

I: (*K-hoz*) Emlékszel rá? Akkor volt lenn nálunk Pap Béla meg Piri (*kolozsvári ismerősök*), és kérdezték tőlünk, hogy hallottunk-e az Ellenpontokról? S akkor mondtuk, hogy nem, hogy mi az, hogy Ellenpontok? S akkor mondták, hogy ők nem tudják, hogy micsoda, csak annyit hallottak, hogy Ellenpontok, és valami egy ellenzéki valami. Mondtam, hogy jó, de hát az mégiscsak kéne legyen valami: röpcse volt vagy könyv, valahol megjelent, vagy lap, vagy egyáltalán micsoda?

K: Én nem voltam ott, mert rajtam látták volna, hogy...

I: Igen. És te – mondom –, mégis, valami közelebbit nem hallottatok róla? Azt mondja, hogy nem, de az volt, hogy hallották, hogy Bel-Erdélyben és már Kolozs... ez már régebben volt, és most már Kolozsváron is keresi a szeku. Akkor mondták el... (*K-hoz*) Emlékszel rá?

K: Igen.

I: ...hogy Béla, meg nem tudom, hogy hívták azt a nagy tahó, gömböc srácot...

K: Én sem tudom. Igen...

I: ...aki ott volt náluk, ő és még valaki voltak hárman egy kávézóban Kolozsváron valahol kint... azt hiszem, hogy szabad teraszon voltak...

A: Azt a matematikus gömböcöt (*K-hoz vagy G-hez*) nem ismered te? Egy rendkívül hülye volt.

I: És...

A: Feltehetően az lehetett.

I: Te, ez nem matematikus volt.

K: Nem matematikus volt.

A: Nem?

I: Ez valami...

K: ...munkás vagy valami ilyesmi.

I: Na, nem.

K: Technikus vagy... jó.

I: (*nevet*) (*nem érthető szó*) volt?

A: Olyan körökben nem mozogtam Kolozsvárt.

I: És hogy ez a srác ez mondta, hogy hallott az Ellenpontokról, és talán még az is felmerült, ebben már nem vagyok biztos, hogy valaki látta és... hogy látta is a lapot. És ekkor derült ki, hogy mégiscsak lapról van szó, emlékszel rá?

K: Igen.

I: Akkor talán őt is próbálták ott... És most már nem tudom, hogy Béla tagadta, hogy ő mondta volna ezt, hogy hát ha van egy ilyen, akkor ő úgymint megkérdezi a Kallós Zolit, és akkor... akkor fog róla tudni, vagy ő mondta, de mondom, ez nem biztos, hanem lehet, hogy a másik srác mondta azt, hogy akkor a Kallóstól ezt meg lehetne kérni. Ez merült fel.

Ezek után a Bélát behívták a szekura.

K: Igen. Tehát ez októberben volt.

I: Ez októberben volt... Hogy mi az, hogy Kallóstól, milyen lapokat, és mi az, hogy Ellenpontok? És akkor mondta azt Béla, hogy ő csak annyit tud az egészről, amit az a srác, akivel beszélgetett; azt mondta, hogy hallotta a Szabad Európán, augusztusban beolvasták az első három számot.

A: A kövér?

I: Igen. Ez a srác mondta, hogy hallotta a Szabad Európán, és ezek után kezdett érdeklődni utána. És akkor tudta meg, hogy már Bel-Erdélyben keresték, és tudnak róla.

A: Igen, és én megkaptam ezt a hírt. Ez volt az egyik...

I: (*A-nak*) Mi ezt azonnal el is mondtuk neked, emlékszel rá.

A: ... legutolsó momentum, ami miatt aztán megsemmisítettük.

I: És akkor azonnal mindent eltüntettünk. Emlékszel rá?

A: Így van. Így van. Hát akkor béreltük ki a lakást, nem?

I: Igen.

K: Milyen lakást?

A: A... nem emlékszem annak a lánynak a nevére.

I: Azt te bérelted, Attila.

K: Az ördögöt... Hát ez a sokszorosítás előtt volt!

I: Nem, Attila!

K: És amikor...

A: Azzal kezdtük a sokszorosítást, hogy kibéreltük azt a lakást. Nem?

I: Igen.

K: Persze, de a sokszorosítás már megvolt.

I: Nem. (*A-hoz*) Utána te azt mondtad, hogy elviszed a szitát egy lakásba, ahol nem laknak, vagy nem tudom micsoda. Azt mondtad, hogy van egy... nem tudom... nyaraló vagy...

A: Így van. Így van.

I: ...nem tudom, micsoda, ahova el fogod vinni. Ne semmisítsük meg, mert el fogod vinni, és az jó helyen lesz ott.

K: Én azt mondtam, hogy azt is égessük el.

A: Igen.

I: És még arról is volt szó, hogy most már nem csinálunk semmit, de te ezeket biztos helyre teszed, hogy ha mégis majd szükség lenne rá.

A: Persze, mert én azt mondtam, hogy rövidesen újra szükség lesz, mert ha nem mi csináljuk, akkor csinálják mások az egészséget.

I: Így van. Így van.

A: Te nem emlékszel, nem mondtam neked a címet?

I: Nem mondtad meg, Attila.

K: Nem.

I: Emlékszel rá, hogy az Ellenpontok elején...

K: Tudod, hogy köztünk is volt egy ilyen, hogy nem fogunk beszélni egymásnak sem.

I: ...az Ellenpontok elején megbeszéltük azt, hogy nem kérdezősködünk feleslegesen, hogy ne tudjuk...

A: Csak nem emlékszem arra, hogy hova vihettem volna.

K: Most tudtam meg Attilától (*G-hoz*), hogy melyik írást ki írta. Mert otthon nem tudtam.

G: Na most, énnekem is a gyanús jelek ott jöttek be először...

I: Ez már októberben volt, Géza.

G: Mi?

I: Hogy ezt a srácot behívták. Ezt is és még a másik srácot is.

K: Igen. (*G-hoz*) Téged is hívtak októberben.

G: Engem már augusztusban keresett, ha jól emlékszem, Oprea elvtárs.

K: Tehát a bemondás után...

G: Valószínűleg igen. De nem tudom így időben... És puhatolózott, hogy mit... hogy láttam-e ilyet? Azt mondja, hogy nem kérdi meg, hogy hol láttam, nem kéri, odaadjam neki, nem...

K: Ez augusztusban volt?

G: Ez augusztusban volt, úgy emlékszem, augusztus végén. Nem kéri, hogy odaadjam neki...

I: Karcsi, de hát ezt már mondta Géza egyszer.

A: Mondta otthon, igen.

I: Elmondta Géza.

K: Igen, de én októberre emlékszem.

A: Nem, nem, nem, nem, nem.

K: ...hogy októberben...

I: Nem, Karcsi, hamarabb volt.

G: Nem, nem. Ez biztos nyár volt.

I: (*G-hoz*) Tudom, hogy mondtad. Ezt már elmondtad nekünk Váradon, tudom.

A: Igen, én is emlékszem.

I: Még a lebukás előtt.

G: Igen. Na, hát ez volt akkor...

K: ...és te megígérted, hogy természetesen, hogyha hallasz róla...

I: ...hogyha hozzád jut...

G: ...hogy azt mondja, ő csak arra volna kíváncsi, hogy létezik-e?

K: Igen...

G: Ez azt jelenti, hogy addig hozzájuk példány nem került el. Ő azt mondja, hogy... ő nekem azt mondja, hogy én nem is tudom, hogy az útleveleim... útlevel-ügyekben mennyit segített nekem, hogy hát mindig ő vállalt értem garanciát. És én tegyem meg neki, hogy ha ilyet látok, mondjam meg neki, hogy láttam. Nem kérdi, hogy hol, de csak hogy ez létezik. Ő akarja tudni, hogy létezik.

Ezek szerint ők még akkor nem tudták, mikor ez a beszélgetés volt.

K: Vagy nem hitték a Szabad Európának?

G: Lehet, hogy nem hitték.

A: Hát jó, hát... Ez azt jelenti, hogy nem láttak.

I: Már akkor is ezt a következtetést vontuk le.

G: Na de tény, hogy akkor már nagyon lázasan nyomoztak, és akkor később apámat egyszer ugyancsak ő meginterjúvolta. Oprea. És akkor aztán...

K: Az idejére emlékszel? Körülbelül...

G: Hát ez, gondolom, hogy októberben lehetett már.

K: Igen...

G: ...és az én kapcsolataim felől érdeklődött.

(szünet)

Ez tudod, mikor volt? (A-hoz) Ismersz egy Vándor... Nem Vándor Györgyi... Hogy hívják? (nevet) Vándorné Hosszú Enikő? Valami ilyesmi.

A: (nevet) Hogyne. Az októberben volt. A férjével, azzal a hülyével(?) együtt. Igen.

G: A férjével ott voltak, s akkor ők... Mit hoztak? Valamit hoztak... Na, mindegy. Vándorné Hosszú Enikő...

A: Nekem hoztak, azt hiszem, stencilt. Stencilpótlást.

G: Na, igen. Jöttek Kolozsvárra, és ennél a Bartunek Katinál találkoztunk, Szabó Katinál, aki most itt van Pesten különben, s akiről megint csak mindjárt elmondok valamit.

És akkor ott nem tudom, mi volt, nem sokat voltunk együtt, elmentek. És ezekről érdeklődött apámnál Oprea. Egy általánosabb kontextusban, hogy hát hogy van, s én hogy vagyok, és hogy vagyok megelégedve... és hát Pestről jönnek hozzánk, nem jönnek, s például ő találkozott-e ezekkel, és vajon milyen ügyben jártak itt? S akkor külön téma volt az Ellenpontok. Hogy hát apám tud-e róla valamit, látott-e ilyet vagy nálam vagy... Na.

Tehát ez októberben volt, igen.

A: Októberben, és ezeket az embereket mind be, mind ki nagyon átnézték. Éppen emiatt a Hosszú, vagy legalábbis a Hosszú Enikőnek a férje, vagy az, aki vele volt...

G: Igen...

A: ...az élettársa, az megtagadott minden közvetítést kifelé. Arra hivatkozva, hogy ő most Korondról visz mindenféle cserepeket és nagy vázákat.

G: Igen. Na most már. Ezt a Bartunekné Szabó Katit – aki már akkor nem volt Bartunekné – november 6-án ugyancsak, mint később, sokkal később, évekkel később az anyjától kiszivárgott, bevitték, és három napig benn tartották. Azt mondta az anyja. Lehet, hogy ez egy nap volt, lehet, hogy három nap volt, de az anyja így mesélte. Három napig benn tartották, és egyfolytában ezekről a Vándor Enikőkről kérdezték, mert neki volt ismerőse, barátja, hozzá jött tulajdonképpen. Azt hiszem, akkor ő volt a fő gyanúsítottjuk, ez a Vándor Enikő.

A: Igen, nem tudom, miért? Tudom, hogy nálam is többször fölke... fölmerült ez a kihallgatások során, de hát... nem... nem emlékszem, hogy... (elhallgat)

K: Na, mi maradt ki ebből a periódusból?

(szünet)

A. Melyik ez a periódus? Tehát szeptember-október...

K: November hatodikáig.

G: Milyen megelőző gyanús jelek? Valaki még figyelmeztetett, hogy rólam érdeklődtek. Valaki még Ernő (minden bizonnyal Gál Ernő) mellett figyelmeztetett. Vagy Aradi Jocó (Aradi /Schreiner/ József) volt vagy Gálfalvi Gyurka... szóval... egy ilyen, nem a legjobb, nem a legszorosabb baráti körömhöz tartozó egyén. És... ez akkor volt, mikor már Váradról visszajöttem, november első napjaiban... Az a határozott érzésem volt, hogy követnek.

I: (nem érthető szöveg)

K: Az mikor volt, amikor (G-hoz) téged kikísértünk az állomásra, és állandóan egy kocsi körözött körülöttünk? Emlékszel rá?

I: Persze, tudom.

K: Mikor volt?

I: Akkor volt, mikor Géza Temesvárról jött hozzánk Váradra.

A: De ez mikor volt?

I: Ez már az ügyek után.

G: Ez az ügyek után volt. Igen, igen.

K: Stimm. Persze. Persze.

A: Igen.

K: Nem is Temesvárról, Aradról.

I: Aradról? Nem tudom.

K: Igen. Amikor az aradi cirkusz volt.

G: Igen, igen.

(*Mulatva*) Hát nem volt, hogy... Most állítsd meg akkor dinamikusán.

(*szünet, a magnó kikapcsolva*)

K: Na, mehet.

A: Miről volt szó most?

I: Semmi. Az tehát, hogy nem az első stádiumban beszéltél velünk az Ellenpontokról, hanem mikor már határozott elképzelésed volt róla.

A: Tehát amikor beszéltünk, az '81 lehetett... volt, mint ahogy megállapítottuk, és...

K: ...kettő...

A: ...Nyolcvankettő volt...

K: ...tavasz...

A: ...és én már 78-ban tudtam, hogy valami lesz, mert akkor megrendeltem az írógépet meg a... meg egyet s mást.

I: Még emlékszem arra is, hogy azon az estén, amikor Karcsi azt mondta, hogy ő nem...

A: Igen...

I: ...nem úgy látja, akkor (*K-nak*) még azt mondtad, hogy látni akarsz egy számot. Tehát ez még a megelőző győzködés volt, amikor Attila azt mondta, hogy „hát jó, kedves Karcsi, hát ez akkor is fog menni, hogyha te nem veszel benne részt, de jobb lenne, hogyha részt vennél benne.” Ez volt a fenyegetés.

K: És hatott...

A: (*nevet*) ...és hatott. (*derültség*)

G: Szóval visszatérve: hogy még valami érdemleges volt-e ősszel? November elején.

K: Igen.

G: Azt hiszem... hát nem, ez a sepsiszentgyörgyi kirándulás – mint utólag kiderült – ez már teljesen úgy történt, hogy mindent tudtak, minden lépésemet, hogyha fényképeztek is Vásárhelyen, ilyen dolgok, akkor ez egyértelmű, hogy akkor már... (*szünet, recsegés, edényzörgés*)

K: Na, jó. Mikor kezdtünk sokszorosítani? Tehát az első példányok...

A: Mivel?

K: Hogy?

A: Tehát a rámká-módszerrel? A lengyel rámkával?

K: Igen.

A: A hetedik számnál.

K: A hetedik-nyolcadik számnál.

A: Hét-nyolc; ez azt jelenti, hogy...

K: Szeptember végén, október elején.

A: Augusztus végén.

K: Nem, Attila.

G: Gyerekek, hadd kérdezzem meg: itt Pesten vagy bárhol van teljes kollekció az Ellenpontokból?

A: Van. Nálam is van.

K: Nálam is.

G: Na jó.

K: A Magyarságkutató Csoportnál is.

A: Szóval... A Széchényi Könyvtárban is.

G: Na, jó, folytassuk.

A: Szeptemberben szerinted?

K: Te, én szerintem szeptember végén.

A: Jó... Végén?!!

K: Persze. Hát akkor volt az, hogy kipróbáltuk, hát először is a hatos...

G: (*ásít*)

A: Te, nagy kánikulában vittük, emlékezz vissza.

K: Igaz.

A: Ildikónál (*megj.: Óbis Ildikó*) voltunk nagy kánikulában. Nyitva volt az ablak.

K: Igaz. Hőgútát kaptunk, igen.

A: Pontosan erről van szó.

K: Az csodálatos volt. Ezt meséltük neked, Géza?

G: (felriad) Nem... hogy mi?

K: Hát akkor...

G: Mondjad.

K: Meséljem el?

G: *(beletörődve)* Igen.

A: Én kivettem egy barátnőmnél egy...

K: ... egy szobát azzal, hogy ott akar dolgozni. *(Óbis Ildikónál)*

A: Szóval nem kivettük, hanem azt mondtam...

G: Azt tudom, arról tudok.

K: És akkor arról is, hogy elmentünk oda kipróbálni ezt a berendezést. Nagy csomagokkal, nem tudom, micsoda... és hogy a csaj tanít, nincs otthon. Attilának kulcsa volt hozzá. Bemegyünk, a csaj otthon van. És erre Attila kitalálja, hogy új fényképezési módszert akarunk...

A: *(nevet)*

K: ...kipróbálni. És bevonultunk a szobába, és elsötétítettünk *(derültség)*. És Attila próbálta ott húzni a hogyhívjákot, csak nagyon sűrűre keverte az anyagot, és... szóval teljesen szétmázgálódta a betűk. Összekentük ott az asztalt...

A: *(nevet)*

K: ...a szőnyeget, a nem tudom micsodát, és ilyen oldószerrel kiszedtük. Az egész ház szaglott az oldószerből. *(derültség)* S akkor kimentem... én már röhögtem az egészen, és nem hittem el, hogy a csaj nem tudja, hogy itt valami egyébről van szó.

A: Meg lehetett győzni pedig.

K: És átjött ide Magyarországra, találkoztam vele, és kérdeztem tőle: te tudad, hogy mi akkor mit csinálunk, mi akkor valami egyebet csinálunk? Nem – azt mondja –, én elhittem.

A: *(nevetve)* Persze, hát mindent elhitt nekünk. No, mindegy.

K: És ekkor mondtam azt, hogy na, hát ez így nem megy, add ide, és csináljuk mi otthon, slussz-pász. *(derültség)*

A: Na persze, ez volt az egyszerűbb megoldás. Tudniillik a helyzet az, hogy minden rendkívül szakszerűen ment. De hát ahhoz egyfajta gyakorlat kellett, hogy az ember a mértéket végül is eltalálja.

K: Igen, igen.

A: És nekem erre végül is nem volt különösebb affinitásom.

K: Igen, igen.

A: És akkor hogy volt, Karcsi? Ti gépeltétek a stencilt is?

K: Nem.

A: ...Vagy én gépeltem?

K: Nem, hát a stencil az nálad készült.

A: Így van.

K: Na jó. Másik kérdés. Icu mikor szállt be. Én azt mondom, hogy tőle kell megkérdezni *(itt egy szó nem érthető)*. *(I. éppen egyik felébredt gyermekünket altatja.)*

A: Ő nem stencilezett.

K: Ő nem stencilezett?

A: Anyám stencilezett.

K: Igen?

A: A nyolcasnak a stencilezését, azt hiszem, anyám csinálta.

K: *(csodálkozva)* Igen?

A: Igen. Ezt meg kell tőle kérdezni, de azt hiszem, hogy ő csinálta. Mindenesetre amikor Icuék, illetve Icu ott csinálta *(az írógéppel történő sokszorosításra utal)*, akkor ő mindenről tudott, mert ő fedte apám felé. Apám abban az időszakban arról volt nevezetes, hogy a végén ült állandóan. Mint szegény Gáll Ernő. Tudniillik valamit sejtett az egészből.

K: Persze. Hát akkor, amikor visszajöttünk ettől az Ilditől, akkor azt mondja: Karcsi, Karcsi – azt mondja –, nem lesz ennek jó vége...

G: *(nevet)*

K: ...nincs itt ennek az ideje – azt mondja –, ne csinálják.

A: Ezt apám mondta?
K: Persze, nem emlékszel rá?
A: Na, jó. Most akkor ennyi volt az anekdota. Miről... most konkrét és...
K: Na, jó. De végeredményben azt hiszem, hogy maga a sokszorosítás az akkor, szeptember végén kezdődött. Tehát akkor kezdtük mi ezt csinálni.
A: Azt én nem tudom, de a sokszorosítás, mondom...
K: ...vagy szeptember közepén.
A: ...mert ezt augusztusban...
K: Mert először megcsináltuk a hetest, és utána megcsináltuk a nyolcast, ha jól emlékszem rá. *(A kettő stencilje nagyjából egyszerre készült el.)*
A: Igen, de a nyolcas, ne felejtse el, október végére készült.
K: Szeptember.
A: Októberre van datálva.
K: Októberre van datálva? Október elején volt készen akkor. Október elején azért, mert én azt hiszem, szeptember végén - október elején írtam meg a memorandumot.
A: Igen, igen.
K: ...és azután *(A-hoz)* írtad te meg hozzá az előszót, és így. Jó.
Na, menjünk akkor tovább az eseményekben?
A: Menjünk, igen.
K: Tehát akkor elkövetkezett ez a *(november)* hatodika, amiről te lényegében beszéltél, Géza.
A: Hamarabb nem hallgattak ki téged?
G: Azon a héten?
K: Azon.
G: Nem.
K: Azon a héten nem...
G: Nem, az volt... Vagy erről beszéltem?
A: Nem, nem beszéltél.
K: Említettél valamit, hogy mit mondtak neked akkor. Csak annyit.
G: A hatodikán a következő volt. Az egy szombati nap volt, én órát tartottam az iskolában... tizenkettőig vagy egyig. Azt hiszem, egyig. És mikor kiléptem a kapun, ott állt Oprea, Rusu meg a sofőr. A kocsit ott állt arrébb. S mondták, hogy na, most jöjtek velük. S hát teljesen a megbántott ártatlanság *(nevetve)* arckifejezésével beültem az autóba, s olyan álméltóan utaztunk.
Útközben kiderült a Rusu és az Oprea beszélgetéséből, hogy Oprea nem tud semmiről. Rusu útközben szedte fel valahonnan, s Oprea nagyon izgatott, hogy mi ez az egész? Tehát ő se tudja, hogy hova megyünk, miért megyünk, és izé... Ezt a Rusu se tudja. Rusu csak kapitányi minőségben szolgált, csak fullajtár volt ebben az ügyben.
K: Igen...
G: Megérkeztünk a Traian utcába, s akkor betessékeltek abba a váróba, ami ott van a portásfülkével szemben.
K: Mint minden szekun.
G: *(nevet)* Igen. S kérlek szépen, rengeteg idő telt el ott. Úgy látszik, meg kellett várniuk azt, aki végül megjött, vagy megbeszélést tarthattak, hogy mi a teendő.
A: Ki volt ez?
G: Egy Bică *(mulatva)* nevű oltyán, aki Bukarestből érkezett.
A: Bică?
G: Bică *(olv.: bikö)* kérlek szépen...
K: Hogy nézett ez ki?
G: Leírom neked rögtön.
Bică elég nyakigláb, tehát mondjuk olyan magas *(K-hoz)* mint te, de jól táplált. A jóltápláltság nem ott vevődik észre, mintha volna pocakja, nincsen, hanem a tokáján, az a borzasztó impertinens külsőt kölcsönző kicsi bajuszán.
K: Akkor nem az volt, akivel mi találkoztunk, az a bukaresti. Igen...
G: ...a nézésén... olyan kakaskodó...
A: Hány éves?
G: ...fráter benyomását kelti. Fialább volt, mint Oprea sokkal, de hát nyilván magasabb rangú.

A: Az Oprea regényíró?

G: Igen. Igen, a Florian Oprea.

A: Florian Oprea.

G: Florian, mert kettő van, van egy Ion Oprea is.

A: Tudom.

G: Na, tehát ez a Bică lehetett olyan negyven. És sütött a szeméből a gyűlölet és a *(kissé mulatva)* megfojthatnék.

És... tehát ez, mondom... eltelt körülbelül egy háromnegyed óra, mire fölvittek, és mire Bică megjelent... de nem, még mielőtt Bică megjelent volna, bejött Oprea, és azt mondta, hogy jöcül s-a terminat” *(a játéknak vége.)*. S ezzel kiment. *(nevet)*

Bevittek egy cellába, ott leültettek. Bejött Oprea.

K: Cellába?

G: Nem... egy ennél *(néz szét a K-ék előszobájában)* szűkebb kis hely.

K: ...szobába...

G: A szobába. Nem cella volt. „Jöcül s-a terminat.”

A: Ez hánykor volt?

G: Ez már olyan... ebédidő után. Lehetett olyan három óra fele, amikor jött Bică. És Bică együtt jött be Ioanával... Nem. Először bejött egyedül, aztán bejött Ioana is... *(szünet)* és nagyon baljós arccal kérdezték, hogy mit gondolok, hogy miért vagyok itten?

Hát, mondom, el nem tudom képzelni.

Hát mégis, gondolkozzam.

Hát, mondom, jó, gondolkodom, *(nevetve)* kérek egy kis gondolkodási időt. Á, mondom, nem jut eszembe semmi.

És...ez volt a bevezető. Még voltak ilyen bevezető szövegek, amelyek inkább úgy zajlottak le, hogy egymás között beszéltek rólam, de úgy, hogy én is halljam, hogy... És hogy hát én külföldön voltam, és a jóindulat és a „banii partidului” *(a párt pénze)* és a „la ziarul partidului” *(a párt újságjánál; G. előzőleg a kolozsvári Igazság napilapnál dolgozott)* meg ilyen ínyencségek.

(szünet)

Tulajdonképpen itt estem csapdába. Amikor belementem a dialógusba. Mert ha én, elhatározásom szerint, nem szólok egy szót se, ez a bevallása lett volna annak, hogy én bűnös vagyok. De én azért mentem bele egy dialógusba, hogy meggyőzzem őket, hogy én abszolút nem vagyok bűnös. Tehát azért nem zárkoztam el, hogy én önökkel nem tárgyalok, mint ahogy ezt annak idején elgondoltam, mert itt úgy nézett ki, hogy még van menekvés. Tehát hogy van...

S akkor kezdődött: mikor hallottam én először a... Jaj, mit tudok az Ellenpontokról? Hát – mondom –, amit mondott a rádió, s hogy a Spiegel is írta.

K: De rólad mit beszéltek előzőleg? Egymás között...

G: Egymás között? Csak ilyen rendkívül... ilyen szarkasztikus és ellenséges megjegyzéseket váltottak. Hát ilyenek, hogy “la ziarul partidului” és...

K: Ja, igen, szóval ennyi volt?

G: Nem ennyi, de ebben a hangnemben.

K: De ilyen személyeskedések voltak-e?

G: Igen. Igen. Beszélték a Keszthelyi Andris nevet is.

A: *(meglepetten)* Hatodikán?!

G: Igen.

A: Örület! Hát ez örület...

G: És azt mondja...

A: Vasárnap éjszaka bukott le, amikor engem felhívott.

K: Hajnalban, igen.

G: Ez a döbbenetes. Én különben itt nyilván elkövettem azt a hibát, hogy bedőltem nekik. Azt mondták, hogy... így csevegtünk mindenféléről, mikor hallottam az Ellenpontokról? ...Mondom ekkor és ekkor. Mit tudok? Mondom, nem tudok semmit.

Hát mégis, hol készülhet ez? Mondom: nekem, ha ilyen egyáltalán létezik, akkor én valószínűnek tartom, hogy nem az országban. Hanem mégis hol? Mondom, én arra gondolnék, hogy ez Magyarországon is készülhet meg nyugatabbra is; hát látnom kéne ahhoz, hogy el tudjam dönteni.

Mondja: „Să știi, că Keszthelyi e arestat” – hogy le van tartóztatva. Azt mondja, itt van nem messze. És...

A: (*szinte sűgva*) Ezek szerint többet tudtak.

G: Hát ez... azt mondja... hát engem... azt mondja: *și cei din Oradea (a nagyváradiak is)*

K: Mondják neked hatodikán.

G: Igen, mondták nekem hatodikán, szombaton.

A: Te, minekutána mi lebuk... mihozzánk hetedikén jöttök, hát miért mondhatták volna? Akkor ők már egy kész tervvel lehettek.

K: Persze.

G: Szóval mondták, hogy hát mi volt a... s kérdem, miért vannak ezek az emberek letartóztatva?

Hát – azt mondja – tudom. Ekkor mondta, hogy nagyon sokat tudunk. Mindent tudunk rólatok, azt is, hogy... tudom, hogy Tollasnak írtad azt a cikket Király Károlyról... és... na...

És hogy ők azt akarják tisztázni, hogy mi volt az én szerepem ebben.

Hát – mondom – nekem az égvilágon semmi szerepem, ezek jó barátaim, akiket emlegettek, főleg Keszthelyi András. Veletek esetlegesen találkoztam most, mikor Váradon többször megfordultam... De igen, akkor...

I: De volt... név szerint említette... említették őket?

G: Igen. Igen. Kérdezem: Care cei doi din Oradea? (*Melyik két váradi?*)

I: Kertészéket is?

(Vége a második szalagoldalnak)

(A harmadik szalagoldal:)

K: Kezdjük.

G: Na. Akkor...

A: Várj egy kicsit, mert ez, tudod... (*egy-két érthetetlen szó*) Oké.

G: ...hogymilyen külföldiekkel?

A: Azt a „cei doi din Oradea”-t (*magyarul: „a két nagyváradi”*) mondd már.

G: Hogy le vagytok mind tartóztatva.

K: És mondta a nevüket?

I: Nem mondta.

G: A neveteket nem, csak “cei doi”-t emlegetett. Én...

A: Mert hát elsősorban elvileg Kertészék jöhettek volna be, hisz náluk laktál, hozzájuk jártál, satöbbi.

G: Igen.

A: Esetleg én, akivel telefonon beszéltem, tehát tudták ezt...

G: Nem sokat beszéltem telefonon.

A: Velem azért beszéltem, de Karcsival... tehát konkrétan meg kellett figyeljék azt, hogy...

G: Hát akkor már biztos, hogy figyeltek.

A: Igen.

G: Októberben.

K: Sälägean szerint július óta figyelték a lakásunkat.

A: (*lebecsülő hangszűllyal*) Na jó, hát ez túlzás.

G: Hát nem...

K: Te, annyi minden volt igaz, amit mondott nekem Sälägean... Így utólag kiderűlt, hogy igazat mondott.

G: Na, szóval aztán rengeteget faggattak a külföldi kapcsolataimról.

I: (?)... ne haragudj, Géza, egy pillanatra... mondtad, hogy nem említettek nevet.

G: Igen.

I: És akkor mondtad, hogy azok a barátaim? És megint nem került szóba név?

G: (*Kérdez valamit, a szűvege nem érthető; valami csorog egy pohárba, és ennek zaja elnyomja a hangját.*)

I: Mondtad, hogy ezek a barátaim, különösen Keszthelyi Andris, vagy ezeket(?)...

G: Nem, a nevek szóba kerültek.

I: Igen?

G: Nem akkor, hanem... tehát nem rögtön akkor, hanem Kertészék is szóba kerültek különben.

I: De még ez alatt a beszélgetés alatt?

A: Hatodikán. Ez fontos, hogy hatodikán mi történt.

I: Mert érted? Hát, ha te taktikáztál, akkor nem mondhattad. Érted?

K: Mert ha azt mondtad, hogy ezek a barátaim, akkor kikre mondtad Keszthelyi Andrison kívül?

I: Mert ha te taktikáztál, akkor még nem mondhattad.

G: Én nem... Én mondtam, hogy Andris barátom. Nem... egy valóban nem a... akkor nem "cei doi"... a "cei doi" később ugrott be a szóhasználatukba. Akkor "cei din Oradea" (*a nagyváradiak*) lehetett.

A: Ühüm...

G: És akkor mondta... Ja, igen: hogy Kertész Attila ki? Mondtam, hogy hát szavalta a verseimet; (*egy vagy két szó nem érhető*) náluk laktam; hogy (*K felé*) téged alig ismerlek; hogy Attilával ilyen felületes munkatársi kapcsolatban vagyok, mert az Igazságnak szokott volt írni.

Tehát faggattak rólatok... Igen, hogy ezek a barátaim. S mondom, nem, nem barátaim.

Na. S akkor tehát a külföldi kapcsolatok jöttek be és a következő. Hogy... ők tudják, hogy én terjesztettem az Ellenpontokat.

K: Erre ez a pasas vitte be akkor azt az Ellenpontot? Akit az előbb említettél...

G: A Bicá. Igen.

A: Behozta?

K: Nem, mondtad, hogy odaadtad egy barátodnak, aki odaadta egy ismerősének.

G: Igen.

K: És akinek az apja bevitte. Ekkor vitte be?

G: Aznap lehetett. Aznap lehetett, mert egy darabig nem volt Ellenpont náluk, s erre fel ők tényleg behozták...

A: Hetest?

G: Igen.

K: Azt, amit odaadtál neki...

A: Feltehetően a hetes lehetett, mert nekem Raț azonnal idézte a hetest.

G: A hetes... A hetes volt, mert nagy alakú volt; tehát a nyolcas a kicsi volt, ez hetes volt, egy ilyen fekete mappában volt. Hát ez tőlem kerül a... Én ezt soha nem láttam. És akkor aztán hosszas tortúra után rám bizonyította, megmondta, hogy kinek adtam oda, hogy Löwi Daninak adtam oda, hogy nincs mit tagadjam. Hát akkor láttam, hogy nincsen; hát, mondom: tényleg.

Na, és honnan volt nekem?

Hát, hogy a postaládámban találtam. – Hát, mondja – nem hiszünk ilyen postaládás mesének. Mondom, tényleg járt itt egy magyarországi fiú, és...

K: (*mulatva*) Az én mesém. (*nevetés*)

G: Igen..?

K: Az én első mesém.

G: ...és hogy attól kaptam, és... Azt mondja: hát ezt még felülvizsgáljuk, ezt a történetet. Most arra feleljek, hogy hány példányt kaptam. S mondom: ezt az egyet. De nem, ők tudnak... Nyilván ők professzionálisan arra mentek, hogy minél több... tehát hogy azt bizonyítsák be, hogy én ezt terjesztettem. Ekkor világos lett számomra, hogy nem tudják azt, hogy én közreműködtem a lapban...

K: Igen...

G: ...mint munkatárs, hanem csak azt gyanítják, hogy én terjesztettem azt. És azért tartották aznap a házkutatást Szentgyörgyön is meg Vásárhelyen (*Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen*) is, mert azt gondolták, hogy én terjesztettem.

K: Nem találtak sehol semmit.

G: Sehol semmit nem találtak.

A: A lakásodon?

G: A lakásomon sem. Én nem tartottam otthon.

K: Olyan hírt hallottunk, nem tudom, honnan...

A: Nekem Raț azt mondta, hogy hát a Géza az otthagya, hát bementünk a lakására, és ott volt az ágyon például.

G: *(nevetve)* Dehogyan volt.

K: Én a polcra emlékszem, hogy ott... *(derültség)*

A: *(nevetve)* Jó, hát lehet, hogy... *(???)*

I: Én meg az asztalra emlékszem, úgy hogy most már mindegy. *(derültség)*

A: Tehát az volt, hogy ott volt rögtön szem előtt, úgyhogy nem is kellett házkutatni, hanem elvitték rögtön.

K: Szóval ez nem igaz?

G: Nem igaz. Nem, hát Jurásékon keresztül került hozzájuk az a bizonyos példány.

Na és... hogy hát én kinek adtam? Hát ezzel telt el, hogy... ekkor volt az a jelenet, hogy én adtam Sütőnek, és hogy Sütő tudott erről. Hogy én adtam Sütőnek, és hogy ismerjem be. És én tényleg nem adtam Sütőnek. Mutatni mutattam neki, de nem hagytam ott nála. S akkor történt, hogy a falba verték a fejemet, már annyira eldurvult a dolog.

A: Ki volt az, aki a falba..?

G: A Bică.

A: Aha...

K: Tehát ez a bukaresti pacák.

G: A bukaresti, igen... hogy valljam be, hogy Sütőnek adtam. Ez különben megnyugtató, hogy ha csak ezt akarták belőlem kiverni, hogy adtam, nem azt, hogy ízé...

Na és akkor a végén úgy látszik, hogy beletörődtek ebbe, hogy én nem... nem terjesztettem; úgy látszik, tényleg senki nem buktatott le ezzel, ezen a Juráson kívül. És... na, hát ők tudták közben, hogy aznap este kell találkoznom Cselényi Lacinál Orbán Gyurival és Selmeczivel. Ez telefonon is kiderült, de ott, a beszélgetés folyamán is, hogy ez van.

A: Tehát akkor már magyarországi emberekkel...

G: Akkor már mint pesti lakosokkal *(egy szó érthetetlen)*. És szerintem ők ezt a szálát követték azzal, hogy elengedtek, én úgy gondoltam. Akkor a következőképpen gondolkoztam: Keszthelyi le van tartóztatva, ti le vagytok tartóztatva, Ezek szerint ti lebuktatok valahogy, valamilyen úton-módon. Ők tudták, hogy én veletek kapcsolatban állok, és ezért szedtek elő mint lehetséges terjesztőt. Én meggyőztem őket arról... nem csak arról, hogy én nem terjesztettem, ez kétséges, hogy meggyőztem-e, de talán sikerült meggyőznöm őket arról, hogy a dolog nem Romániában készült, hanem Pesten, és hogy engem azért engedtek el, egyrészt mert nem tudják, hogy implikálva vagyok, másfelől mert kíváncsiak, hogy vajon mit küldök én Pestre? Tehát csalinak használták ezt az alkalmat, hogy én Laciékkal találkozom, és biztos voltam benne, hogy Laciékat rettenetesen át fogják kutatni a határon. S úgy is történt. Le anyaszült meztelenre, csavarokra szedték az autót és minden.

És akkor én elmentem oda hozzájuk. Amit... nagy marhaságot követtem el, mint utólag kiderült, hogy én nem ellenőriztem azt, hogy Andris le van-e tartóztatva, és hogy *(A-hoz)* te le vagy-e tartóztatva, azt úgy próbáltam meg, hogy föl hívtam a számotokat, de az foglaltat jelzett többször is.

A: Igen. Akkor szét volt kapcsolva, valóban.

G: Többször is.

A: Igen. Igen.

G: És... lehet, hogy az Andris telefonja se volt jó, de én őt nem is próbáltam elérni.

A: De Andris éjszaka engem tudott hívni. Mi minden éjszaka beszélünk Andrisal akkor.

G: Igen? Na, hát én őt nem hívtam. Végül aztán emiatt is bukott le, mert másnap elindult hóna alatt nem tudom hány Ellenpontokkal.

A: Szörnyű!

G: És ezért... na mindegy, végül is, ahogy Andris visszaemlékszik, ez terelte a sorsát jó mederbe, ez a lebukás, mert hát ha ez nincs, akkor ma is kolozsvári vagy mit tudom én hova való filozófianár volna vidéken, így pedig.. milyen jó, hogy nem kell... Na, hát mondom, ez volt az a súlyos mulasztás, ami mondjuk engem terhel, hogy Andrist nem tudtam riasztani, és...

Nem, nekem meggyőződésem volt, hogy... te, olyan pontosan hivatkoztak azokra, akik az ügyben benne voltak, hogy gondoltam, hogy úgy látszik, valahogy elcsíptek benneteket, s ti meg nem mártottatok be engem. Tehát azért nem tudják, hogy én... s gondoltam, hogy na, akkor amíg... *(kissé mulatva)* ki tudja, meddig tart ki az ellenállások, nekem jobb, hogyha eltűnök, nehogy...

nehogy valamelyikötök elszólja magát, s akkor aztán vége (?)... (nevet) S akkor léptem meg Kolozsvárról.

A: Ühüm...

G: Aznap hajnalban. Tehát szombatról vasárnapra.³

Na, aztán a többi részét elmondom, amikor odaérünk. Most akkor meséljétek el ti, hogy mi volt.

K: Még visszatérve egy kérdésre, az előbb Icuval...(?)

A: Hogy léptél meg? Azért ez fontos.

G: Jó. Azt is elmondom. Igen...

K: (I-hoz) ...hogyan mikor kezdtétek gépelni Attilánál?

I: Attilánál?

K: Hányas számot? Erre emlékszel?

I: A hatost.

A: Szerintem a négy... nem... a négyest.

I: A Lăncrănjant már gépeltem, az hanyas?

K: Hármast.

A: (csodálkozva I-hoz) Szóval a hármast?! Te gépelted?

I: Te, várjál. A hármast én azt otthon gépeltem. A Lăncrănjant.

A: Így van. Bár a franc tudja, mert azt össze lehet hasonlítani. Egyfajta gépen csináltuk, ne felejtse el.

K: Nem úgy, hanem...

I: Nem, én legépeltem először otthon, és utána átvittük hozzád.

A: Tehát akkor én gépeltem a Lăncrănjant.

I: És...

A: Most az a fontos, hogy milyen gépen csináltuk.

I: Igen...

A: Nálam történt vagy nálad?

I: Nálam...

A: És te gépelted nálam?

I: Igen.

A: Tehát a Lăncrănjant is nálam.

K: Én fordítottam, és én gépeltem le.

I: Karcsi, nem a te Lăncrănjantodat.

K: Ja, értem, stim. Igen. Tehát más Lăncrănjant cikket, igen. Így érted.

I: Azt én gépeltem le.

A: De ez nem abban jelent meg, szívem.

K: De abban jelent meg.

A: Nem a hármastban. A hármastban?

K: Dehogynem. Hát minden Lăncrănjant dolog a hármastban jelent meg.

I: Hát hogyan! Egy számban jelentek meg a Lăncrănjantok.

A: Igaz, igaz, igaz.

G: Gyerekek, három óra, s én felolvasok ma délután.

A: Á, aludj majd.

K: Kialszod magad délelőtt.

A: Persze.

G: Nem tudok délelőtt aludni, mert rengeteg a szaladgálnivalóm.

K: De muszáj befejezzük ezt a beszélgetést.

G: De hát ezt nem lehet befejezni huszonnégy órán belül. Mert annyi részlet van.

A: De így... na, szóval maradjunk abban, hogy...

K: Látod, hogy haladunk, na.

A: ...maradjunk abban, hogy te tehát elmész. Tehát kiszabadulsz a... Hogy szabadulsz ki? A szekutól.

G: A szekutól elengedtek. Elmentem Cselényi Laciékhoz.

A: Követtek?

---

³ Szöcs Géza itteni állítása téves. Mint láttuk, a szombati (november 6-i) kihallgatása után Cselényi Lászlóékhoz ment. A továbbiakban kiderül, hogy akkor éjszaka ott aludt, másnap meglátogatta volt feleségét és csak vasárnapról hétfőre virradó éjszaka hagyta el Kolozsvárt.

G: Hát mi az, hogy követtek? Ott ácsorgott a járőr a Laci ablaka alatt. Laci azóta is frászban van, hogy...

A: De csak...

G: Azóta nem hajlandó velem találkozni.

A: Emiatt?

E: Emiatt, hogy ő több...

A: Akkor már itt lakott, ugye Magyarországon?

G: Dehogyan!

I: Dehogyan lakott (*két szó nem érthető*) nemrég jött át(?).

A: Ja, igen, igen.

G: Orbán és Selmeczi lakott itt. Ők voltak a vendégek.

A: Ő akkor vállalkozott arra, hogy téged elvisz?

G: Ki?

A: Laci.

G: Hova?

A: Valamerre.

G: Nem.

A: Tudniillik az terjedt el, hogy akkor ő téged...

G: Hova?

A: ...Cselényi...

G: Hova?

A: Bükkösre.

G: Tölgyesre.

A: (*nevet*) ...vagy Tölgyesre...

G: Nem, nem. Tölgyesre úgy kerültem, hogy a Cselényi...

A: Na várj, Cselényinek volt valami pozitív szerepe?

G: Nem. Áginak volt.

A: Tehát Laci mindvégig genyó volt.

G: Nem volt genyó, sem... Nem volt semmilyen. Tehát semmilyen szerepet nem játszott. Akkor – mint utólag kiderült – akkor nagyon megrémült, de ez akkor nem vevődött rajta észre.

Na. Én pedig Orbánnak az eszébe véstem, hogy mit mondjon el itt Enikőnek.

A: Igen.

G: És hogy le vagytok tartóztatva, és hogy én bujkálok. Tehát Enikő ezt végül is kezdetől fogva tudta. Hogy én szabadlábban vagyok.

A: Ő miért nem közölte senkivel?

G: Úgy látszik, nem volt benne biztos, hogy nekem... Mert én azt mondtam Gyurinak, hogy elhatározott szándékom, hogy meglépek, és valahova eltűnök, és Gyuri ezt mint szándékot adta tovább, tehát Enikő nem lehetett biztos, de sejtette...

(*A-hoz*) Mondjad?

A: Nem, én csak a... Te, nézd. Enikő szándékaiban én nem vagyok soha biztos, viszont a Rékasiéban igen. Rékasi nem tudta meg Enikőtől ezeket a dolgokat.

G: Nem tudta?

A: Nem.

G: Akkor lehet, hogy Enikőnek az, hogy mivel nem kapott közben ezekben a napokban híradást, akkor lehet, hogy azt gondolta, ha én szabadlábban volnék, akkor adnék hírt magamról.

A: De akkor kellett volna azért mégis csak ilyen esetekben küldjön valakit. Vagy legalábbis ő átjöjjön, vagy mit tudom én.

G: Hát ő nem, ő semmiképpen nem jöhetett, ő abszolút... Még ha engedték volna, sem találkoztam volna vele, hiszen nyilvánvalóan...

A: Az egy más tészta. Én most az ő szempontjából nézem a dolgokat. Hát vagy ő, vagy küldjön valakit maga helyett, mindenesetre.

G: Te, én azt írtam neki, és azt üzentem neki, hogy fog hírt kapni tőlem. És ez nekem hosszú napokon keresztül nem sikerült. Ugyanis elmentem Tölgyesre...

A: Na, tehát megérkezel Cselényiékhez.

G: Igen, és ott nekik vázoltam, hogy mi van, persze ez írásban történt az egész, nem szóban. Ott volt Selmeczi is, Orbán is. Cselényinek mondtam, hogy na, ez van, hogy Gyuri mit mondjon, akkor olyan drámai búcsú, a rendőrök kukucskálnak az ablakon (*derültség*), és akkor Ági, hogy hova megyek, hova megyek? Hát valahogy ezektől csak (*egy szó nem érthető*) sikerül hátha meglépni. S akkor mondta Ágnes, hogy neki ott van a jó ismerőse a tölgyesi szanatóriumban, megbízható orvos, Krisár Zoli, s menjek oda. És ott el lehet tűnni, s ott azt mondom, hogy beteg vagyok, s akkor ottan beutálnak, és nem tudom mi. Na. S akkor... (*ásít*)

Na, igen. Akkor ott aludtam Laciéknál végül. Másnap reggel elmentem Mártához.

A: Elmentél, vagy felhívtad?

G: Nem, elmentem Mártához, elbúcsúztam tőle is, és a gyereket is megnéztem, s akkor Mártának az öccsét, aki éppen autóval érkezett, megkértem, hogy vigyen el. S akkor el is indult velem, de láttam, hogy követnek, és nem tudok sehol sem kiugrani (*egy szó nem érthető*). S akkor visszamentem a kis utcámba. És akkor hazamentem a kis utcába.

A: Ő hol tett ki?

G: A Monostoron. A Monostori úton. Láttam, hogy követnek, nem akartam őt se nagyon belekeverní. Hazamentem. Ott rendezgettem a holmikát.

K: Már hova haza?

G: A kis utcába. Én akkor már külön éltem Mártától.

K: Ja, igen.

G: Nekem volt egy saját lakásom, a Tîrnovan...

K: Ja, tudom, ott, ahol egyszer felmentünk hozzád.

A: Persze, ott az állomáson.

G: Igen, az állomás... a Horea útból nyílik, igen.

K: Ja, akkor az nem az volt.

G: Hanem?

A: Te, a Tompa lakására...

K: Tompa lakásában, igen...

G: Ja, nem az, az máshol volt, igen. Nem, ez a Tîrnovan Ali lakása volt. Ott fölmentem, mondom, rendezkedtem, és lefeküdtem. Nyitva hagytam az ablakot, ami... tudom, már hűvös éjszaka volt... Az ablakomból el lehetett érní a tűzoltólétrát, ami levitt a... Tehát úgy képzeld el a házat: volt egy bejárata az utca felől...

K: Ez már vasárnap éjjel volt?

G: Ez vasárnapról hétfőre...

K: Igen.

G: Igen.

A: Hát akkor mi már benn voltunk.

K: Igen.

G: Igen, mert a vasárnap eltelt búcsúzással, meg ezzel, hogy megpróbáltam... Tudod?

K: Igen...

G: Na. Lefeküdtem, de ruhában, ott szöszmötöltem, gondoltam, hogy a lakásban mikrofonok vannak, s akkor, úgy késő éjjel, mezítláb, a cipőt a kezemben tartva, a nyitott ablakon keresztül kiléptem, a tűzoltólétrát elértem, ott föl húztam a cipőmet a létrán, s lementem.

A háznak ez a hátsó része, ahol a tűzoltólétra is volt, nem az utcára nyílt, hanem a kertbe. A ház kertbe vezető bejáratát éjjelente zárták. Zárták a főkaput is. Tehát mindkét oldalról zárva volt, és én gyanítottam, hogy ezek valószínű az utcán vannak, maximum a lépcsőházban.

A kerti bejárat az nem volt használatos.

Na, mindenesetre leereszkedtem a kertbe, és a kertből át lehetett mászni egy másik kertbe, és abból egy harmadikba. Úgy, hogy én végül a Horea úton tudtam kilyukadni. És ki is lyukadtam. Ez késő éjjel volt. Nem tudom, hogy ami most következik, mondjam-e el névvel együtt. Akkor az történt, hogy óriási kerülővel elmentem egy író barátunkhoz, akinek autója van.

A: Ne mondd el, mert tudjuk, ki volt.

G: Mondtam már?

A: Nem, de...

G: Honnan tudjátok akkor?

A: Talán éppen tőle.

G: Őtőle?! Alig hiszem. Ő hallgat, mint a béka erről. Mert ezt a szervek most sem tudják!

A: Te nem mondtad. Tehát csak tőle tudhatjuk. Tudhatom, pardon...

G: De ő erről nem beszél, nem hiszem, hogy ő erről beszélne.

K: Na, mindegy, nem...

G: Te is tudod, kiről van szó?

K: Nem tudom pontosan. *(Szilágyi István íróról volt szó.)*

A: Jó, akkor csak én tudom. Mindegy. Most nem akarom megjátszani a jól értesültet. Mondd csak tovább.

G: Na, hát elmentem hozzá; az éjszaka volt. S mondtam, hogy el kéne tűnnöm a városból, mert itt szerintem nagy razziák lesznek utánam, ha rájönnek, hogy meglógtam, és hogy hát nem merek állomáson utazni meg stoppal utazni, tehát vonattal meg stoppal, mert lehet, hogy...

El kell jutnom ide és ide. Hát fogta magát, és elindult velem, s meg is érkeztünk. Hát a benzinnel úgy volt... nem volt elég benzinje, annyi volt, hogy el tudott vinni Hévízig *(Maroshévíz)*. Akkor Hévízen kiszálltam, ő visszafordult Kolozsvárra.

Én Hévízen ott megkerestem egy lányt, akit ismertem, annál húzódtam meg, és őt kértem meg, hogy telefonáljon Krisár Zolinak Tölgyesre, hogy jöjjön be Hévízre, és találkozzon velem. Nem akartam Tölgyesre menni addig, ameddig nem tudtam, hogy a srác vállalja-e vagy nem vállalja.

A: Ez hány éves ez a Krisár?

G: Ő ötvenegyes születésű.

És aztán hívta, és a srác bejött.

Na, most a többit, azt most hagyjuk, most ti mondjátok el, hogy mi történt.

Én majd a tölgyesi dolgokat külön elmondom. Most akkor lássuk, hogy veletek hogy volt novemberben.

A: Ezt vegyük föl?

K: Felvehetjük.

G: Jó.

K: Mindegy végeredményben. Ezt nagyjából ismerjük, úgyhogy nem muszáj felvenni.

I: Felvesszük. (?)

K: Azért fel lehet.

G: Hát, ha dokumentumnak számít, akkor miért ne?

I: *(Nem érthető, amit mond. Valószínűleg azért beszél ilyen halkán, nehogy felébredjenek a gyermekeink.)*

A: Na persze, persze. De azt hiszem, ez már föl van... De mindegy, ezzel is maradhatunk(?). *(K-hoz)* Van elég szalagod?

K: Van még. Van még ezen kívül még egy órányi anyagom.

A: Na...

K: Na, hát az történt...

A: Mondd csak el, mert...

K: Jó. Hogy vasárnap reggel szimultán megjelentek Attilánál, Kertészéknél és nálunk. Nálunk éppen buli volt akkor éjszaka, *(G-hez)* azt hiszem, ezt elmeséltem neked a kórházban.

G: Tudom a bulit... Ja, de mondd csak el.

K: Éppen le akartunk feküdni, amikor megjelenik Raț őrnagy, jön elől, mutatja a házkutatási parancsot. Mit keresnek? Aranyat, valutát. Mondom *(nevetve)* tessék, keressenek aranyat, valutát.

És akkor sorba vették a könyveket, a folyóiratokat. A folyóiratokat nem tudták végignézni, mert hát millió folyóiratunk volt, *(G-hoz)* emlékszel, végig *(egy szó autóbúgásba fullad)* a fal mentén. És volt egy előzetes szelekciója a könyveknek, utána azt még egyszer átszelektálták *(egy szó nem érthető)*.

Az apróságokba nincs értelme most belemenni. Nálunk délután négy óráig tartott a házkutatás. Attilánál a házkutatás tartott...

A: ...hatig...

K: ...hatig.

Na. És nyilván, hogy utána mindnyájunkat vittek a szekura.

A: Több is volt... *(egy érthetetlen szó)* Igen.

K: Hatra emlékszem, hogy azt mondtad. Na, mindegy.

I: Tőled vittek el könyveket, Géza?

G: Semmit.

I, K: Semmit...

I: Tőlünk nagyon sok könyvet elvittek.

K: Sok könyvet, anyámnak a leveleit...

G: Te, a Révai Lexikont is elvitték; a Révai Lexikont, azt nem adták vissza?

K: Nem.

G: Hsz!

I: Később az írógépeket is elvitték.

A: Úgy van, és nem adták vissza. Tőlem két írógépet vittek el, és egyet sem adtak vissza.

K: Igen... és... meg egy csomó jegyzetet; Bunyitay Vincének *A Váradai püspökség történetét* kijegyzeteltem, rajzokkal, nem tudom, micsodával meg ehhez hasonló dolgokat, na...

Volt egy „nagyon kompromittáló anyag”, ez a Schöpflin-féle román kisebbségek angol nyelven.

A: Azt is elvitték?

K: Azt is elvitték, persze.

I: Elvitték az Ady-köri anyagokat.

K: Az Ady-köri anyagokat, igen. Az összes Ady-köri dokumentációt, mert kivágtuk az újságból a híreket, és papírra ragasztottuk.

I: Akkor már voltak magnószalagok is.

K: Igen. A magnószalagokat elvitték, (*G-hoz*) köztük a te köröd anyagát is.

Na és... , hát velünk így kezdődött az egész. Most mondjam el az egész történetet akkor, hogy mi történt a szekun.

G: Igen, hogyne.

K: Na. Tehát azzal kezdődött, hogy beültettek bennünket a terembe, elvitték...

Ott volt (*a bulin és a házkutatás alatt is*) a fiam, aki akkor tizen... hány éves volt? Tizen... hány éves volt ...öt éves volt? Tizenhat éves volt. Ott volt a tizenhét éves, tehát szintén kiskorú sógornőm és Icnak az öccse, aki tíz éves lehetett akkor. És Anikót, tehát, a tizenhét éves, tehát kiskorú sógornőmet is velünk együtt vitték.

G: Hova?

K: A szekura. S mikor beérkeztünk a terembe, akkor így csináltam, hogy... (*körbemutat a falon*). Ezzel kezdtük, s akkor leültem, és akkor hozzáfogtunk ott hülyéskedni, nem tudom, micsoda... S végül engem kivittek egy mellettünk levő terembe, s akkor Kiss őrnagy kezdett a lelkemre beszélni, hogy hát itten satöbbi, satöbbi.

Pardon. Még volt egy dolog, hogy megérkezett Sälägean (*a házkutatáskor*), aki az egészet vezette, és kihívott engem az udvarra.

A: Ez otthon volt még.

K: Ez otthon volt még. Tehát a házkutatás alatt.

G: Igen...

K: Jó hideg volt, és úgy, ahogy benn voltam, úgy kimentem az udvarra, és hát fáztam.

És azt mondja: ő egy dologra kíváncsi. Semmi egyéb. Az Ellenpontokra. Adjam elő az Ellenpontokat.

Hát – mondom – én az Ellenpontokról hallottam a Szabad Európán, többet nem tudok. Ki csinálja, mi csinálja? Én annyit tudok, amit a Szabad Európa mondott.

S én miért félek?

Mondom: Hogyhogy félek?

Reszketek. – Hát – mondom – hideg van.

Azt mondja: Látja azt a templomot? Mondom: Miért, azt akarja mondani, hogy többet nem fogom látni?

És bementünk, és akkor volt az, hogy miután a Révai Lexikonokat otthagyták, azt mondja: „Azokat is!”

Így ránéztek: Azt is?

„Azt mondtam, hogy azt is!” És akkor utána... szóval ilyen dühösen fel... Nem találtak semmit.

A: Mondd csak a pénzt.

K: Hogy?

A: Mondd csak a pénzt is. El akarták vinni a pénzt töletek. Egyszerűen a készpénzt. Volt vagy párszáz lej.

K: Én nem tudom... (*I-hoz*) Mennyi pénzünk volt akkor itthon?
I: Ezer valamennyi lejünk. Akkor kaptál fizetést. Negyedikén kaptál fizetést, és ez hetedikén volt.
A: El akarták azt is...
K: Igen.
I: Le akarták foglalni az ezervalahány lejt.
K: Igen. De aztán otthagyták.
I: S miután Karcsi nem adta be a derekát az udvaron, ez után mondta, hogy viszi a húgomat is. Az után mondta, hogy jöjjön a húgom is velünk a szekura.
K: Igen. Igen. De a pénzt végül otthagyták.
I: Igen.
K: Na, és akkor... tehát bevitték a váróterembe, ott vártunk vagy egy fél órát, utána bevitték a Kiss őrnagyhoz is. Kezdi mondani... és írjam le nyilatkozatban.
I: Egy fél fenét vártunk, Karcsikám.
K: Mennyit vártunk?
I: Négy órákor vetek be bennünket, és téged háromnegyed hatkor vittek el.
A: Így van, akkor...
I: Persze.
A: ...utána érkeztem én.
I: Persze.
K: Értem. Szóval én erre nem emlékeztem.
A: Így van. Így van.
K: Na jó. És akkor leírom a nyilatkozatomban azt, amit Sălăgeannak mondtam (*az udvaron, a templom mellett*). S akkor kezdődik a beszélgetés (*Kiss őrnaggyal*). Mondom, én nem értem, hogy tulajdonképpen mire megy ki az egész, és akkor belekevertem az Ady Kört, belekevertem a bihari kiadványt, hogy azért mégis milyen disznóságok vannak, hogy a kisebbségekkel satöbbi, satöbbi. Azt mondja, írjam le ezt is.
De ez már másik nyilatkozat volt, mert az elsőt szétépte Raț. Akkor leírtam még egyszer ugyanazt a szöveget, hozzátéve azt, hogy én nem értek egyet azzal, hogy... a bihari történelem az nem ez, meg satöbbi, satöbbi.
I: Én annyit hallottam, én a szomszéd teremben voltam, hallottam, hogy... a Kissnek a hangját egyszer... egyébként teljesen véletlenszerűen benyitottam az ő szobájába, miután kint voltam a vécén... Ezután hallottam egyszer, hogy „Tóth úr, az Isten bassza meg a fülét!”
K: Ezt nem ő mondta.
I: De, hát ezt Raț mondta.
A: Nem, ezt András mondta.
K: Ezt András mondta. Igen.
I: Ezt András mondta?
K: Ugyanis az történt, hogy...
A: De ne... Mindent időrendben, Karcsi.
K: ...az történt, hogy...
I: (*A-nak*) Ez akkor volt.
K: Ekkor volt. Mikor a második nyilatkozatomat is leírtam, és beleírtam azt a bihari könyvet is, hogy milyen felháborító ez az egész, akkor bejön Raț őrnagy, ránéz a hogyhívjákra...
G: Aki meghalt azóta.
A: Nem András?
A: Raț.
K: És hozzáfogott üvölni...
G: Meghalt. Sokan mondták, hogy meghalt.
K: Nem tudom. Ezt le kell ellenőrizni.
A: Nem. Azóta találkozott vele a nővérem.... Igen...
G: Na és?
K: ...és fel akart rúgni a székkal. És én elhatároztam, hogy ha engem vernek, akkor vissza fogom... megpróbálok visszaütni. Hát nem vagyok verekedős típus, és hát nem ment nekem, ez az igazság. És... de mindenesetre fel akart rúgni a székkal, a szék így megbillent, és akkor felpattantam, és megfogtam így a hamuzót. Így (*mutatja*) a hamuzót. És mondom, hogy micsoda bánásmód ez,

hogy mit akar tulajdonképpen? Hát vegye elő a pisztolyát, és lőjön le. Azt mondja: még erre is sor kerülhet, és kiment.

És ekkor jön be András őrnagy, és akkor mondom neki is, hogy micsoda bánásmód ez, és neki is mondom, és ekkor kezdett üvölni, hogy az Isten bassza meg a fülét – vagy mit mondott –. hogy... Nagy szarban vannak – ezt mondta. – Írja le az igazságot: mi történt?

Mondom, én az igazságot írtam le, én egyébről többet nem írhatok.

Na. Mit tudom én, meddig voltam ott; vagy tíz óra tájban visznek fel az emeletre.

És akkor bejön Sălăgean. S akkor megjászotta nekem a sátánt. Mondta is, hogy őt ördögnek nevezik, ő a “dracu” és nem tudom, micsoda, és nem *(egy szó nem érthető)*...

Azzal kezdte, hogy ő fel van háborodva. Kolozsvárról kell megtudja azt, hogy mi történik itt, Nagyváradon. És azt mondja, írjam le szépen a hogyhívjákot... tehát ez még a sátán megjászása előtt volt.

Írjam le szépen, hogy mi történt, szépen hazamegyek, és kutya bajom se lesz utána. Ő a gyermekei életére esküszik, hogy ez így fog történni.

A: ...többször.

K: Ezt többször elmondta.

A: Nekem is.

I: Van egyáltalán gyereke? *(derültség)*

K: Nem tudom.

A: Szerintem nincs.

K: És...

A: Ez nagyon szép *(szétfolyt?) (érthetetlen szó)*

I: (nevetve) Hátba szúrta az Ellenpontokat. *(nem érthető a felvételen)*

K: Egyébként én...

(a 3. szalagoldal vége)

(A negyedik szalagoldal)

I: ...és a Zsuzsa *(a K-ék kislánya)* nagyon f(?)élénk... *(érthetetlen szó)* köhögött.

G: Te, hát ez befejeződjön, azután elmegyek. Jó? Most tényleg késő van nekik is és nekem is borzasztó késő van. Szédelgek.

I: Hát azért az Attila mondja el idáig. Most már legyen egy kis...

G: Hát ezt elmondja, s én meghallgatom, és utána folytatjuk. Még a jövő héten folytatjuk, és akkor meghallgatom, jó?

Na, fejezd be.

K: És akkor azt mondja, hogy... én meg azt mondom, hogy én meg a gyerekek életére esküszöm, hogy én az igazat mondtam.

Áhá, maga filozófus – azt mondja –, maga filozófus.

És akkor kezdte megjászani dühödtül, hogy ő dühös, és nem tudom micsoda... itt vannak tizenheten vagy tizennyolcan, várnak engem lenn a fiúk... Küldje be a fiúkat?

Hát, mondom, ha akarja, küldje be.

És... utána kiment. És akkor ott ültem egy darabig magamban, s utána nyílik az ajtó. Na – mondom – jönnek a fiúk.

Nem a fiúk jöttek, hanem Sălăgean, és akkor azt mondja, hogy nem gondoltam meg magam?

Nincs mit meggondoljak, mondom.

Jó. Kimegy. Erre bejön Dulama őrnagy...

G: Őrnagy?

K: Kapitány.

A: Á, kapitány.

K: ...és jön fenyegető léptekkel, rám se néz, csak úgy elmegy az asztal előtt. Nagy terem volt vagy négy asztallal. És mondom: Jött engem megverni?

Hogy?! Mit?! – Á – mondom –, csak hülyeségeket beszélek.

És kezdí úgy szépen, és... ahogy ez szokás, ugye... és akkor azt mondja, hogy... és akkor kezdett ütni. S akkor én felpattantam, és a széket így felemeltem. – Teszem le a széket! – Nem, nem teszem le, mondom. És aztán hozzáfogtunk így az asztal körül kergetőzni egy darabig. Akkor megállt a terem közepén. Üljek le. Leültem. Akkor megint odajött mellém, és megint kezdett... a fejemet ütötte elsősorban. És...

G: De mit akart? Hogy mondd az igazat?

K: Hogy mondjam az igazat. Hát természetes. Mondjam meg az igazat. Megint leírtam még egyszer ugyanazt, amit eddig elmondtam.

Na. Utána Dulama kimegy, bejön egy... a Radu nevezetű szekus, az leül velem szemben, (gúnyosan) megengedi, hogy cigarettára gyújtsak, szépen beszél, satöbbi. Ez utána...

A: Ez, nekem pszichológusnak adta ki magát.

K: Törvényszéki orvosnak mondta magát.

A: Nekem pszichológust mondott.

K: Igen. Szóval ilyen változatos figura (?) volt.

A: (nevet) Igen.

I: (*nem érthető a szöveg*)

A: Igen. Egyébként egy szörnyű paraszt.

K: Egyébként részeg volt a pali szerintem.

Nem ment velem semmire, én ugyanazt mondtam, vagy ugyanazt írtam, nem tudom, hányszor összetépték.

S akkor egyszer csak bejönnek hárman, tudod? S akkor így körbevesznek. Én meg ülök ott a széken, s az egyik hozzáfogja a fejemet simogatni. S akkor az ember várja, hogy most mikor ütik meg. Akkor kimennek, és Dulama előlről kezdte megint a verekedést. Végül már dühös lettem, és akkor azt mondtam... odamentem hozzá, és azt mondtam, tessék, üssön, tessék, itt vagyok, üssön. De közben záporoznak a kérdések, és ugyanazokat a kérdéseket milliószor fölvetik, magyarországi kapcsolatok, ilyen meg olyan, meg nem ez, meg nem az, és ugye... (*G-hoz*) ezt ismered.

És én úgy éreztem, hogy hát kell nekik adni valamit. Valamit tudnak, adok nekik valamit. Mert úgy látszik, tudnak valamit. Az Ell... konkrétan velem kapcsolatban vagy velünk kapcsolatban. Tudtam, hogy Attila benn van, megmondták. Ott van Kertész meg nem tudom micsoda... és hogy Szócs Géza is meg minden, szóval... Klappolt a kép, hogy mindenki benn van, és mindenkiről tudnak.

G: Igen, igen.

K: És akkor azt írtam le, hogy igen, járt a kezemben az Ellenpontoknak három száma, és pedig a következőképp: Jött egy Kerekes vagy Szekeres, nem tudom pontosan, csak azt tudom, hogy Ferinek hívják, és az... akit én... egyszer találkoztam vele Magyarországon. És szóba került, hogy hallottuk az Ellenpontokat a Szabad Európán, s azt mondta, mutatok neked valami érdekeset, és akkor kivett... s itt hagyta nekem.

Na, és mit csináltam vele? És... mondom, hát akkor, amikor hallottam, és akkor elmondtam konkrétan azt, ami Pap Bélával történt. És akkor én megijedtem, és... – tehát ilyen valóságselemeket fűzve a hogyhívjákba – én megijedtem, és akkor megsemmisítettem.

Ilyenkor nagy csend meg nyugalom meg nem tudom micsoda... Tudod, hogy ez hogy megy... És akkor... aztán visszajönnek. Hogy nem igaz. Hogyhogy? Ki ez? Azt se tudom, ki ez a Szekeres-Kerekes. És ez mit mondott, hogy hol készül? Mondom, azt mondta, hogy Erdélyben készül. Honnan jött? Hát, mondom, Budapestről. Hát akkor hogyhogy? Hát mondom, ezen én is töprengtem, de nem tudom.

Szóval – valahogy úgy mondtátok, hogy tereljük Magyarországra...

G: Igen...

K: Én ezt... nekem ez nem tetszett, ez az egész dolog, tehát egy teljesen kétértelmű dolgot táltam nekik, hogy higgyék azt, amit akarnak, tudod?

G: Jaj! Na, most – ne haragudj, el kell mondanom most azt, amit Bréda (*Bréda Ferenc*) elmesélt.

K: Éspedig?

G: Hogy Brédát, kérlek szépen, kihallgatta Rusu, vagy nem tudom, melyik... szeptemberben, hogy mit tud az Ellenpontokról? És Bréda azt mondta... hogy vajon hol készül? És Bréda – így mesélte nekem – például meg volt győződve róla, hogy ez Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda,

Székelyudvarhely... *(nevet)* azt mondja: hogy a gyanút tereljem onnan egész másik irányba, azt mondtam, hogy hát szerintem Váradon készül.

K: Igen. Ezt tudom.

A: Bréda mondta?

G: Bréda.

K: Igen, ezt hallottam.

A: Bréda azt tudta, hogy ott készül.

G: Honnan?

A: Én beszéltem vele.

G: Mikor beszéltél vele?

A: Egy évvel előbb... annak az évnek az elején.

K: Az Ellenpontokról?

G: Te mondtad neki, hogy ott készül az Ellenpontok? Hát mire föl?

A: Nem ezt mondtam...

G: Hanem?

A: ...hogy ott készül az Ellenpontok, hanem amikor az Ellenpontok egyáltalán megfogalmazódott, hogy lesz, és már éppen hogy lett, tehát ez január-február. Sőt, talán hamarabb egy kicsit, most jut eszembe.

K: Ez érdekes.

A: Kértem, hogy segítsenek nyomdai kapacitással. Tudniillik Bíró Évának *(Bréda Ferenc akkori élettársának)* az apja nyomdász. Csak azt mondták, hogy hát, ez nem megy, mert az úgy nem megy, és nem akarnak belekeveredni. És ők elhatárolták magukat ettől.

G: *(K-hoz)* S te honnan hallottad ezt? Amit Bréda mondott nekem. Azt mondtad, hogy te is hallottad.

K: Lehet, hogy te mesélted, nem tudom.

A: Visszatérünk... Én hallottam ezzel kapcsolatban egy újabb sztorit, azt, hogy Bréda mielőtt kiment volna *(Franciaországba, ahol több évig élt; a '89-es romániai fordulat után visszatelepedett Erdélybe)*, teljesen kipakolt volna erről az ügyről.

G: Hát mit tudott ő erről az ügyről?

A: Hát annyit, amennyit én.

G: Tudod, miért nem valószínű ez?

K: Hát akkor az már késő volt...

G: Nem...

A: Hát azzal együtt. Azért ez...

G: Te, Brédában az adta vissza a bizalmat, hogy nem engedték be Romániába, amikor be akart jönni. Ez az idén volt, azt hiszem.

K: De ez klappol azzal a ténnyel, hogy ő tudott az Ellenpontokról. Klappol vele.

A: Igen.

K: Slussz.

A: Igen.

G: Figyelj ide. Akkor ő miért vallotta be nekem? Ha ő tudta azt, hogy Attila végül is nekem akármikor elárulhatja azt a dolgot, hogy ő...

K: Ezt nem tudom. Ezt vele kell tisztázni.

G: Szóval mindenesetre Bréda nekem ide...

A: Lehet, hogy agent provocateur, gyenge jellemű (?)... *(a végén egy szó érthetetlen)*

G: Te, figyelj ide. Lehet, hogy Bréda tényleg ez lehet, lehet, hogy Bréda tényleg azt gyanította, vagy azt tudta, hogy Váradon, és tényleg ezt le is írta, és utólag találta ki ezt a sztorit, hogy ő el akarta Székelyudvarhelyről terelni a figyelmet, hogy megindokolja, hogyha majd előkerülnek azok a nyilatkozatok.

A: Te, Bréda pontosan tudta, hogy ott készül a dolog.

G: Na, ő nekem ezt mondta *(mulatva)*, hogy ő Váradra terelte a gyanút.

A: Hát akkor?

K: *(G-hoz)* Lehet, hogy tőled hallottam. Szóval nem tudom, hogy kitől hallottam. Lehet, hogy tőled hallottam.

Na, és akkor kezdődött előlről megint a hercehurca, a verés, meg nem tudom micsoda... de ez mind kézzel ment, és főleg a fejemet, mondom. És... vagy két hétig zúgott is a fülem... többet, több ideig, hónapokig így időközönként.

A: Ne bagatellizáld!

K: Hogy?

A: Ne bagatellizáld!

K: És aztán... kezdtem kombinálni. Hát Attilát is letartóztatták, és itt van Attila is, és naponta találkoztunk, hát úgyse hiszik el, hogy én Attilának nem mutattam meg.

G: Igen...

K: Mondom, na jó, bevallom azt, hogy ezt a három számot, amit én kaptam, azt – senkinek nem mutattam meg természetesen, ezt mondtam nekik (*gyermeksírás, I. besiet a szobába*) –, s akkor azt mondtam, hogy Attilának megmutattam, és akkor, amikor én meg akartam semmisíteni, akkor Attila azt mondta, hogy még adjam oda neki, mert ő még egyszer el akarja olvasni, és akkor ő meg fogja semmisíteni. Na jó (*sóhaj*). Ez volt már reggel nyolc órakor. És András őrnagy bennünket szembesített úgy, hogy háttal ültünk egymásnak, (*G-hoz*) ezt ismered, elolvasta a...

G: Nem, engem így nem szembesítettek senkivel.

K: Nem? Tehát hátasítottak bennünket. Nem nézhettünk egymásra, András őrnagy bejött, feltette a kérdést, és akkor én részletesen elmondtam azt, amit írtam a nyilatkozatban, hogy Attila értse, hogy miről van... én mit mondtam.

G: Igen...

K: S akkor Attila, kicsit fáradtan – mondtam is Attilának, hogy én akkor rettenetesen csodáltam őt –, olyan... kicsit megtört hangon mondta, hogy ez hazugság, és nem igaz az egész. Mondom: ennyi verés után még mindig így tartja magát. (*derültség*) És... Csak egy hét múlva tudtam meg, hogy nem verték.

Na és aztán úgy dél tájban hazaengedtek bennünket.

A: Engem nem.

K: Attilát nem. Én összesen negyvennyolc órát voltam bent az egész periódusban, amit effektíve a szekun töltöttem.

G: Aha.

K: És hát ez dél volt, nyilván akkor már tanítani nem mehettem, hazamentem, lefeküdtem aludni. Icuval még... Icu is jött, és ...ráadásul még mi volt... azt mondja a fenyegetőzés közben Sälägean, hogy...

A: Andrást mondtál.

K: ...akarom látni...

A: Igen...

K: ...akarom látni a feleségemet így "harcea-parcea" (*olv.: hárcsá-párcsá*)? Ilyen véres húscsapatnak vagy valami ehhez hasonló... nem tudom milyen kifejezést használt. S én nem szóltam rá, csak néztem. És az első nap az volt, hogy mindig így a szemébe néztem mindenkinek. S akkor bejön hogyhívják... Raț őrnagy, így nézek a szemébe, és azt mondja... hozzáfog üvöltözni: nézd meg, úgy néz rám, mintha ő vallatna bennünket, nem mi őt.

És... na most... hát közismert volt az Icuval való jó kapcsolatunk, gondoltam, azt se hiszik el, hogy én ezt nem mutattam meg Icunak. Tehát valamilyen módon... kérdezték is, hogy a feleségem ezt látta? – Mondom: én ezt eltettem, és úgy tűnt, hogy... úgy rémlik, hogy az egyikbe mintha belenézett volna, az egyik számba, csak úgy megnézte, hogy mi az?

És akkor reggel, mikor írtam ezt a nyilatkozatot, akkor hát ezt is hozzátettem, és akkor András őrnagy rám üvöltött, hogy: mit keveri bele a feleségét?!

Na, ettől kezdve én egy szót nem szóltam arról, hogy Icunak, és mindent letagadtam Icuval kapcsolatban, tudod?

G: Igen...

K: És aztán... este úgy tíz órakor megkérdeztem, hogy na, és a feleségem? Azt mondja: ó, már otthon van. Hát éjfélkor engedték el pontosan...

G: Igen...

K: ...és reggel hallom a hangját a folyosón. És iszonyú dühbe gurultam, hogy hazudnak a nyomorultak, mert egész éjszaka itt tartották ezek szerint.

De nem az volt, hanem visszarendelték reggel nyolcra.

G: Igen...

K: Na, és akkor...

I: ...azzal, hogy nehogy eltűnjek.

K: Igen.

I: És én azt gondoltam, hogy honnan az Istenből veszik, hogy eltűnhetek, amikor Karcsi benn van a szekun, érted? Aztán kapcsoltam, amikor már megtudtuk, hogy (*G-hoz*) te eltűntél, hogy nyilván a miatt. Jó écszt adtak egyébként, mert nem volt bátorságom megtenni, mert...(?) (*a befejezés nem érthető*).

K: Na és szombat (*helyesen: hétfőn*) délben azzal váltunk el, hogy másnap, tehát kedden délután négykor jelentkezem náluk. És menjek tanítani.

El is mentem tanítani, persze az is olyan tanítás volt, hogy a gyerekekkel olvastattam a könyvet, és érezték, hogy valami nem stimmel, és halálos csendben volt minden osztály. S a kollégák kérdezték, hogy mi van, beteg vagyok? Mondom, igen, beteg mert, nem érzem jól magam. Menjek el orvoshoz. Mondom, az lesz a vége.

És aztán... telefonálnak, keresnek telefonon. Hív a titkárnő. Tudtam, hogy a szeku: ne négyre menjek be, hanem kettőre.

Az utolsó órámról ellógtam, hazamentem, szóltam Icunak, és akkor bementem kettőre.

G: Közben nem láttad, hogy követnek, vagy ilyesmi?

K: Te, de igen. Nem is hogy követtek, hanem ilyen... emberek voltak állítva. Közönséges rendőr. Láttam, hogy figyel, hogy megyek a villamoshoz, felszállok a villamosra, hogy szállok le a villamosról, felszállok a buszra. Az egy másik rendőr volt. Szóval így, érted? De egyébként én nem néztem, nem érdekelt. Azt mondtam: mit érdekel engem? Megyek az iskolába. Hát csókolják meg. Hát mi van?

G: Igen...

K: Na és aztán a... kedden, amikor bemegyek két órákor, azzal kezdik, hogy elibem teszik Nagy Bélának, aki...

A: Újságíró.

K: ...az irodalmi tikár lett a hogyhívjáknál...

A: Ja, igen. Tudom. (*G-hoz*) Helyetted.

K: ...Nagy Bélának a nyilatkozatát, hogy őneki odaadtam olvasni négy számot – miután én hármat vallottam be – odaadtam neki olvasni négy számot, és hogy akkor, amikor ő ezt átadta, akkor a feleségem is ott volt.

Mindent elfogadtam volna a nyilatkozatában, azt mondtam, hogy hát az ember megérti, de ezt sose fogom neki megbocsátani, hogy miért kellett azt mondja, hogy Icu is ott volt.

A: Lehet, azt hitte, hogy te ezt bevallottad már.

G: Na, jó.

K: Akkor is. Nem emlékszem rá! Érted?

G: Persze, el is felejthette éppen.

K: Nem tudom, hogy a felesége ott volt-e. Nem emlékszem rá. Érted? Ez a minimális. Érted? Ez a minimális.

I: Hátha azért, mert Béla tudja, hogy a nők azok emancipálódtak?

A: Nem. Egy paraszt. Tudjuk, hogy a parasztok kik.

K: Na, mindegy, most ne Nagy Béláról beszéljünk, hanem beszéljünk tovább az eseményekről.

S utána: hogy egészítsem ki a nyilatkozatomat. Jó, mondom, kiegészítem. Közben elibem teszik Varga Gábornak a nyilatkozatát, amelyikben azt mondja, hogy én egyszer, amikor a kisfiát elhozta hozzánk, s hátramentünk a nyulakhoz, akkor említettem neki, hogy én láttam egy számot. Érted?

A: Ezt nem is mondtad nekem.

K: Tehát tulajdonképpen... Hogy?

A: Ezt nem mondtad nekem.

I: Dehogynem.

K: De mondtam... Tehát tulajdonképpen hogyha én végig tagadok előzőleg, hogy nem láttam egy számot, keddre úgyis kiderült volna, hogy én láttam. Ráadásul kiderült, hogy hazudtam. Először ugye, hogy azt mondtam, nem láttam; hazudtam másodsor, hogy azt mondtam, hogy nem adtam

oda senkinek; végül Arának odaadtam, de senki másnak; utána kiderül, hogy de igen, odaadtam még Nagy Bélának is, ráadásul nem három számról van szó, hanem négy számról van szó.

Na, jó. És akkor ezt... kiegészítem a nyilatkozatomat ezzel. Ezekkel a tényekkel. És azt mondja: hát miért mondtam három számot? Hát, mondom, azért, hogy ne komplikáljam itt a dolgokat, mert három számot mondott be a Szabad Európa, hát akkor három számot mondok én is.

Na, de mi lett a negyedik számmal? Hát, mondom, ami volt, én azt odaadtam Attilának. Tehát a negyediket is. Attila közben bevallotta, hogy tényleg a három számot...

A: Miután már nyilvánvaló volt. *(nevetve)* Szét kellett tépnem, és így behullattam a Körösbe. *(általános derűtség)*

K: Gondoltam, legalább lesz annyi esze, hogy azt mondja, hogy elégette otthon, és bedobta a vécébe. De nem...

A: Nem, a Körösbe...

K: ...azt mondta, hogy a Körösbe dobta bele. Szóval ilyen... ezt senki se hiszi el.

A: *(fuldokolva a nevetéstől)* Hát nem... otthon nem lehet elégetni, hát ne hülyéskedj. A tömbházban nem lehet fűtőtesten...

K: Ráteszed egy tálcára és elégeted.

G: Na és? Nem hitték el neked a Köröst?

A: Nem hitték el. Na de hát azzal tehetnek egy nagy darab szívességet. Ebben maradtunk, hogy én bedobtam.

K: És akkor az volt, hogy na, de mondjam meg, hogy ki volt az a... meséljem el részletesen – dühösen ott Sălăgean –, hogy ki is ez a Kerekes-Szekeres, akinek nem tudom a nevét, hogy ismertem meg...

G: Szóval ezek szerint...

K: ...kitaláltam egy történetet, hogy hol ismerkedtem meg: a November 7-e téren.

G: Hadd kérdezzek valamit akkor. Ezek szerint akkor ők még nem tudták, hogy hol készül az Ellenpontok?

A: Nem.

K: Nem.

G: Nem? Akkor ez hogy derült ki?

K: Nem tudták...

A: Szerintem ott derült ki nálunk.

K: Ott derült ki nálunk.

Na, most még valamit, hogy... valami most hirtelen beugrott...

G: Tehát akkor vajon... igen..?

I: November 7-én...

K: Előző nap... nem, előző nap volt még valami, ami... Na, mindegy, majd eszembe fog jutni... Még volt valami. Na, mindegy.

A lényeges az, hogy kitalálom ezt a történetet, hogy hol ismerkedtem meg, belekeverek egy olyat, aki valóban létező személy, de tudtam, hogy az utóbbi időben már nem járt Romániában, és valószínűleg nem fog. A Ferit, a Szilágyi Ferit.

A: Outsider.

K: Hogy ő ismertetett meg, és hogy ott egyetemistákkal... Igen? Egyetemisták? Miféle egyetemisták, kik voltak azok?

Hát, mondom, én már nem emlékszem a nevükre. Nem emlékszem rájuk.

És hogy milyen ávosokat ismerek én ott Magyarországon? Ávosokat.

Mondom: mibe akarnak maguk itt engem belekeverni?

Na, megijedtem, mi? Megijedtem.

Szóval nem tudtam, hogy tulajdonképpen mi a... mire akarnak kimenni. Most az igazságra kíváncsiak tényleg, vagy pedig valamit konstruálni akarnak, érted, ezt nem tudtam.

G: Igen...

K: És akkor: kihez mentem én Magyarországra, mikor ott voltam? Mondom, a nagynénémhez. Hol lakik a nagynéném? Hát, mondom, meghalt három éve. Erre Sălăgean hozzá fog röhögni dühösen. Azt mondja, az egyiknek nem tudja a nevét, a másik már meghalt – azt mondja, hát szóval mind ilyen személyekkel...

Na, jó. S akkor végül Sălăgean kimegy. Szóval nem mondok semmit. Én: ez volt az igazság. Ez az igazság.

És akkor bejön Raț őrnagy meg Dulama együtt. S akkor előveszik a gumibotot. Persze előzőleg már ott volt a bilincs az asztalon az első éjsza... nap is, és mondták, hogy ez egy olyan bilincs, hogyha a kezemre teszik, megmoccintom, akkor szorul össze. És tényleg van ilyen bilincs, nyilván.

G: Tudom.

K: És...na, most... megbilincseltek, tehát hátra bilincseltek a kezemet, s akkor elővették a gumibotot. És odaállítottak a... az utcára nézett a szoba, és odaállítottak a két ablak közé arccal a falnak, s akkor eloltották a villanyt.

Na most, nekem van egy ismerősöm, aki le volt csukva, és azt mondta, hogy az ember üvöltsön, ez a legjobb, hogy kiüvölti magából a... Első nap ez nem ment. Na, akkor, mikor ez a villanyoltogatás kezdődött, akkor én hozzáfogtam üvölni, és én mindenre üvöltöttem ezentúl, érted?

A: Ezt én hallottam... *(egy szó nem érthető)*

K: És nekem estek a gumibotot. Dulama kivette a gumibotot, Raț őrnagy a hajamat tépte, csomóban hullott, amikor hazamentem. És... meg rugdosott, és a gumibot nyoma végig látszott ott, ahol a ruha takarta. De látszott, hogy nem akarnak nyomokat hagyni, ez abban látszott... Idegesítette őket, hogy üvöltök, s akkor bevíttek egy másik terembe, és ott folytatták, akkor a talpamat ütötték... Egy ilyen vastag talpú cipő volt rajtam, tehát nem éreztem semmit, de üvöltöttem, mint az állat, és...

A: Kérem(?) ezt törölni *(nevet, általános derűtség.)*

K: Miért?

I: *(nevetve)* Hát hogy nem éreztél semmit.

K: Nem, amikor a talpamat ütötték, nem éreztem, és onnan láttam...

A: Na, jó... Minek ezt most kihangsúlyozni?

K: És...

A: *(Ironikusán)* Amikor engemet elgázosítottak Auschwitzban, nem éreztem, á, semmit nem éreztem. Ábszolút. *(derűtség)*

K: Na, és akkor az történt, hogy...

I: Vagy egy ilyen sztori.

A: Hogy?

I: Van egy ilyen igaz sztori, majd elmondom.

K: ...onnan vettem észre, hogy nem akarnak nyomokat hagyni, tehát látható nyomokat, hogy akkor, amikor... A kezemet is ütötték, hogy tartsam a tenyeremet... és ilyenkor persze felvetődik a kérdés az emberben, hogy mi van akkor, ha nem tartottam volna? Hát akkor is ütöttek volna, csak éppen nem a kezemet ütöttek volna. Szóval...

G: *(derülve)* És te tartottad, hogy üssék?

K: Igen. S akkor az egyik ütés után itt *(mutatja)* szépen kék lett, és kezdett megdagadni, tudod? Látom, hogy Dulama olyan aggodalmasan szemléli a kezemet, és aggódik.

G: *(hangosan nevet, általános derűtség)*

K: Aztán Dulama le akarta vetetni a cipőmet. Raț azt mondja, nem, nem, hagyja csak, a cipőn keresztül üssön. Attól félttem, hogy szétverik a cipőmet, *(nevetés)* és...

I: Akkor még az az egy cipőd volt, az nem lett volna mindegy.

K: Így van. Az az egy cipőm volt. *(derűtség)*

És aztán végül levették rólam a bilincset; már akkor is üvöltöttem, amikor a bilincset levették. *(nagy derűtség)*

És utána nézik... Azt mondja: Te jó Isten – azt mondja –, hát ennek a csuklója pont olyan, mint a bilincs, ezért bírta ilyen sokáig. Hát vékony a csuklóm. És arra gondoltam, szegény Gittai *(Gittai István nagyváradi költő)*, ha azt megbilincselik ezzel a bilincsel.

A: *(hangosan nevet, általános derűtség)*

K: Négyyszer ilyen csuklója van, mint nekem.

G: Tudom... *(egy érthetetlen szó)*

K: Aztán a falhoz állítottak, így szembe. Ott álljak a fallal... ott álltam a fallal szemben. Írjak nyilatkozatot. Hát, mondom, most írjam le még egyszer azt, amit eddig leírtam?

És végül éjfélkor elengedtek. De bevíttek Attilához, és...

A: Nem ilyen egyszerű volt. A telefonokat is mondd.

K: Az nem akkor volt, az később volt.

I: Az később volt. Az csütörtökön volt.

A: Bocsanat, vissza az egész.

I: Ez még kedd, Attila.

K: Ez még kedd. És bementünk; akkor ott ültél... akkor is ott ültél a kis szobában, de akkor Rať őrnagy ott állt mögötted, és rettenetesen figyelte az arcomat, hogy most mi történik, a másik meg mögöttem, és figyelte az Attila arcát, biztosan. És: hogy mondjam meg a negyedik számot. Mert Attila hármát már beismert, a negyediket (*nevet*) nem akarta beismerni.

A: Igen.

K: Kétségbe voltam esve, érted, hogy te jó Isten, mennyit verhették ezért a három számért, és most mennyit fogják még verni ezért a negyedikért.

A: Hát én nem aludtam egy csomót. Nem vertek, de nem aludtam abszolút. Nem mehettem ki pisilni, nem kaptam enni.

K: ...Úgyhogy egészen elcsuklott a hangom, annyira tönkre voltam menve, hogy most miattam végeredményben verik Attilát. És... Attila ezt szememre is vetette, hogy hát olyan sírós hangon mondtam neki.

Na, jó.

I: Ennél a felvételnél... (*a vége nem érthető*)

K: Pedig csak őt sajnáltam.

A: Na jó, oké.

K: És aztán... na, engem elengedtek.

A: Mit mondtál az akkor? Ja, a negyedik számot.

K: Ja, igen. Mondtam neki, hogy te, emlékezz vissza, mondom, amennyi volt nálam, azt mind odaadtam neked.

A: Igen.

K: Hát emlékezz már vissza!

A: Igen. Akkor visszaemlékeztem.

I: (*nevet, derűltség*)

K: És akkor utána visszaemlékezett Attila.

Hazamentem, átmásztam a kerítésen, mert be volt zárva a kapu, és bementem.

Nos, másnap délelőtt... tehát ez volt kedden, és akkor volt az, hogy hazamegyek, Iacunak, mikor beenged, akkor így örömmel a fülébe súgom, hogy a verést is meg lehet szokni. Tényleg kezdtem megszokni a verést, és...

I: Borzalmas egy emlék.

K: ...tudtam azt, hogyha engem így fognak verni, mint ahogy eddig vertek, én egy szót többet nem mondok. Slussz.

I: Én addig azt hittem, hogy csak a könyvekben van olyan, hogy az ember elájul, érted, ilyen ponyvákban, vagy nem tudom mi, nagyon... De akkor tényleg úgy volt, hogy ott álltunk fõn a lépcsõ tetején, Karcsi átfogott, és akkor súgta, s egyszerre éreztem, hogy mind a ketten szépen lezuhanunk a lépcsõn.

K: Egyébként még valami volt, és ezt (*I-hoz*) azt hiszem, leírtam neked: hogy előbb-utóbb, mondom, úgyis kiderül, hogy kicsoda... valamelyikünk úgyis be fog... meg fogja mondani. De ne én legyek az első, aki köp. Persze, én akkor azt hittem, hogy mindnyájunkat egyformán vernek. És akkor, ha egyformán is vernek, ne én legyek az első, aki – annak ellenére, hogy végeredményen egyrészt megegyeztünk abban, hogy ha úgy adódik, akkor... Ez pont akkor volt, amikor Enikő is ott volt. Nem?

I: Igen.

A: Igen.

K: ...hogy ha úgy adódik, akkor hárman vállaljuk.

A: Persze.

K: Ha úgy adódik...

A: Persze, ez megegyezés volt.

G: Igen.

K: Ha úgy adódik, ha úgy látjuk a szituációt...

A: Igen.

K: ...akkor hárman vállaljuk a dolgot. Na és... De mégse én legyek, aki megmondom. Ne én legyek az, aki hamarabb megtörik.

Na, és a következő történt. Másnap délelőtt pedagógiai kör volt. Ez a pedagógiai kör (*G-hoz*), ezt tudod; ez azt jelenti, hogy összegyűlnek egy iskolában, tartanak egy mintaórát, utána megbeszélik, utána... satöbbi.

Ez pont az (*Ara-Kovács*) Attiláék mellett levő iskolában volt. Ott bemegyek az iskolába, direkt elkéstem a mintaóráról, mert nem volt kedvem bemenni. Ahogy kijönnek az óráról, akkor én is beülök a padba, s jön – egy kicsit sápadtan – az igazgató, az iskola igazgatója, hogy hívnak a telefonhoz.

Na, ez volt kilenc óra néhány perckor.

Hát a folyosó végében már várt a két szekus, beültettek a kocsiba, s elvittek az én iskolámba.

A: Ki volt a két szekus? Farkas és...

K: Nem. Nem ismerem őket, szóval nem tudom.

A: Nem is láttad őket addig?

K: De láttam őket.

A: És azután se?

K: De ezekkel nekem semmi hogyhívják nem volt, érted, semmi nexusom.

A: Nem volt egy nőies közöttük? Egy ilyen...

K: Egy fekete hajú volt az egyik, a másik már nem tudom, milyen volt.

A: Volt egy teljesen buzoid, de abszolút, aki Emeséékhez jár pókerezni. (*Nagy doktorékhöz.*)

Na, jó, mondd tovább.

I: Azt láttuk Emesééknél, de az nem volt a mi közelünkben (*? a vége nehezen érthető, és egy szó itt hiányzik is*). (*nevet*)

A: Igen.

K: A mi körünkben nem volt. Velünk nem foglalkozott.

Na, mondd tovább?

A: Hát persze.

K: És aztán az történt, hogy végignézték ott... végignézték... kinyitatták velem az összes szekrényeket. Én voltam a laboratóriumnak a felelőse, kémia meg vetítőeszközök meg minden. Nem találtak semmit. És akkor volt az... Mondjunk neveket, aki...

A: Igen.

K: Mondjunk neveket.

A: Mondd.

K: Na, most... Király Ernő ügyvédnek odaadtam...

A: Minekutána besúgó, mondhatod nyugodtan (*egy szó érthetetlen*).

K: Te... az Isten tudja.

I: (*nem érthető*)

A: Igen, kilencvennyolc százalékgig besúgó, két százalékgig nem.

I: Most ne... (*nem érthető két-három szó*)

G: ...és két százalékgig feljelentő. (*nevet*)

A: Igen, így van.

K: Egyébként Király Ernő volt az, akit Váradon először kihallgattak. És ő rögtön jött, és elmondta nekem.

A: Mert?

K: Mert ugyanis arra gyanakodtak... illetve nem jött, hanem találkoztam vele, és úgy mondta el, tehát nem, hogy hozzám... megkeresett és elmondta. Találkoztam vele, beültünk, és akkor elmondta, hogy kihallgatták, kicsalták az utcára egy ilyen ürüggyel, hogy valamelyik páciense hozott neki húst, és akkor...

I: (*mintegy magának, halkan*) ...páciense...

K: ...mezítláb, egy papucsban, tréningben ment ki az utcára, és úgy ültették a kocsiba, s akkor elvitték egy ilyen... a szekura. És ott faggatták az Ellenpontokról. Ő arra gyanakodott, hogy a Korunk körében keresték... a korunkosok körében keresték az Ellenpontok szerzőit (*? nem érthető*)

G: Miért volt ilyen sürgős nekik?

I: Nem a szekura vitte Sălăgean, hanem az Oradea... a Transilvania szálló...
A: Így nem...
K: A szeku után vitték el, úgy meztláb a Transilvania vendéglőbe. Sălăgean hullára itta magát...
A: Utána kivitték...
K: Kocsival hazavitte hogyhívjákot...
I: Ernőt.
K: ... a Király Ernőt, közben kihányt az ablakon Sălăgean, és...
A: Jó, hát ez érthető. Utána elvitték ugyanoda.
K: Utána még egyszer behívták. De ez roppant érdekes volt, ugyanis... Nem tudom, az első behívása előtt adtam oda neki az Ellenpontokat? Az első előtt. Igen.
Az történt, hogy... Azt mondta Attila, hogy helyezzem el valahova az Ellenpontokat.
I: *(nevet)*
K: S akkor én...
A: Egy-egy számot mindegyikből. Igen?
K: Egy-egy számot mindegyikből.
Na, most ezzel a Király Ernővel én sokat beszéltem, mert amikor készítettem a Programjavaslatot, akkor bizonyos jogi kérdéseket vele beszéltem meg. Tehát érdeklődtem, hogy ez is hogy van, meg mi az, hogy semmités meg nem tudom micsoda, meg ilyen dolgokat kérdeztem tőle. S akkor egyszer mondja, hogy őneki a Nagy Béla említette, hogy ezt a folyóiratot, ezt a szamizdatot... *(a magnóra)* megy még?
A: Igen.
K: Említette ezt a szamizdatot, és hogy tudnék-e én keríteni neki egy számot? Egyetlen egyet?
Te – mondom –, megpróbálom.
A: És sikerült.
K: És akkor az volt, hogy... *(nagy derültségbe fullad a mondat)*
A: *(nevetve)*... nehezen bár...
K: És sikerült keríteni, méghozzá az egész kollekción. *(nagy nevetés)* És akkor odaadtam neki, és...
I: A kollekción az hány számból állt? Nem az egész...
K: Nem volt... azt hiszem, hat számból... öt szám... öt szám volt csak. A kilenc és a tíz az biztos nem volt benne.
I: Öt szám volt csak.⁴ Nem volt... *(érthetetlen szó)*
G: Ezek szerint ő nem rohant el öt számmal följelenteni, mert utána még volt idő.
K: Na, várjál. Elvittem hozzá egy keddi napon, és őt csütörtökön vitték el a szekura. Érted? És ő letagadta. És nyilvánvaló, hogy hazament, és utána akkor éjszaka elvitte... az apjának a garázsába tette be.
A: Utána megkaptad azokat a számokat?
K: Természetesen. Hát visszaszolgáltattam neked.

(a negyedik szalagoldal vége)

II. beszélgetés - 1986. szeptember 20-ról 21-re virradó éjszaka

(ötödik szalagoldal)

K: Na jó. Tehát akkor ott tartottunk, igaz – megvárjuk, míg elmegy az autó – hogy másodszor is behívták, rá vagy másfél hétre. Akkor egy lakásra vitték, és ezen a lakáson...
G: Kít, a Bélát vagy Ernőt?
K: A Király Ernőt.

---

⁴ Megjegyzés: Csak négy szám volt. Pontosán azok, amelyek július végén – augusztus elején Nagy Bélánál voltak. T.K.A.

G: Igen.

K: Tehát másodszor is behívták... A Bélát nem hívták, csak az Ellenpontok-ügy után.

G: Igen.

K: És akkor egy lakásra vitték, még hozzá arra a lakásra, amelyik valamikor Bihar megye első titkárának... mondjad már, hogy hívták azt a pasast...

A: Magyar?

K: Nem, román, román.

A: Blajovici (olv.: *blazsovics*)?

K: Blajovicinak a lakására. (a volt lakására) Az most szekus...

A: ...találkahely.

K: ...találkahely. Na, ott skót whiskyt ittak, és állítólag akkor Sălăgean, ugye, adott is neki egy pofont. De aztán végül mégis ilyen békés tárgyalás volt, és mondta, hogy ő nem hallott az Ellenpontokról, és nem ismeri az Ellenpontokat.

Na, most, én ezt, mindezt azért mondtam el, abból folyt ki az egész, hogy elvittek engem az iskolába. (Megj.: november 10-én délelőtt.) Na, most, amikor mi megyünk be az iskolába... Később Ernő elmesélte, hogy ők már hétfőn nyilván tudtak az egész dologról, hogy bennünket vasárnap bevittek.

I: Na, várjál egy picikét. Hétfőn reggel én...

K: Ja, igen.

I: Nekem hétfő reggel vissza kellett mennem a szekura.

A: Nyolcra.

K: (I-hoz) Mondjad hangosan.

I: S akkor én elindultam hét óra előtt valamivel, hogy hátha összefutok emberekkel, és szólok, pontosan azért, mert tudtam, hogy cuccok vannak... (valószínűleg A-nak) neked is meg mások... szóval ha lehet, tüntessék el, meg mire számíthatnak. Na, hát vagy kétszer végiglófráltam a Fő utcán, az Istennek se találkoztam senkivel, végül (mulatva a dolgon) a szeku előtt találkozom a Király Ernővel, aki ment dolgozni. S kérdi, hogy mit keresek ott. És mondom, hogy te, én most azt hiszem, hogy jobb, hogyha nem beszélgetünk itt. Én itt most be fogok menni.

Azt mondja, jó, kész, azonnal tudta, és ment tovább. Hát innen már tudta, hogy...

A: Ühüm.

K: Na és...

G: Igen

K: ...akkor az történt, hogy ő... most nem tudom, hogy ő kereste a Nagy Bélát vagy a Nagy Béla kereste őt, de...

I: Béla kereste őt.

K: Béla kereste őt. Igen. Mert ő is meghallotta ezt az egész dolgot, és rettenetesen be volt szarva, és nem is mert vele találkozni. Nem is tudom, milyen komplikált utakon találkozott vele, s akkor Ernő azt mondta, hogy mindent tagadjon le. És csak abban az esetben higgyen el bármit a szekunak, hogyha elibe teszik az én nyilatkozatomat, vagy nem tudom micsoda, addig mindent tagadjon le. És ne ismerje be, hogy volt nála.

Na, most erre Bélát kedden reggel beviszik... tehát ez hétfőn volt ez az ő megbeszélésük...

G: Igen...

K: ...kedden beviszik, és Béla öt percen belül megírja ezt a nyilatkozatot, amiről már beszéltem.

G: De hát őt miért vitték be?

K: Ez számomra is furcsa, hogy miért pont Bélát vitték be, amikor Béla nagyon ritkán fordult meg nálunk, és hamarabb vitték be... hát hogy mondjam... Nem vitték be Gittait, nem vitték be Tőke Csabát, akivel gyakran találkoztam, vagy akárkit mondjuk a társaságból, hanem pont Nagy Bélát.

G: Tehát csak... Tehát úgy gondolod, hogy találomra vitték be?

K: Nem tudom, erről...

I: Te, énszerintem ismerték azt, hogy Béla nagyon hamar köp. Ha tud valamit, akkor köp. Mert ő olyan típusú.

G: De vajon neki nem járt el a szája, és hozzájuk elszivárgott egy hír, hogy Béla tud valamit.

I: Azt nem tudom. Én el tudom róla képzelni azt is.

K: Nem lehet tudni. Mindenesetre, mondom, Király Ernőnek...

G: Mert nem valószínű, hogy pont találomra úgy kiszűrik azt az embert, aki...

K: Na, erről van szó. Mert Király Ernőnek elmondta, hogy ő látta ezt. Na, jó.

A: Ezek szerint elmondhatta másnak is.

K: Ezek szerint elmondhatta, bár ők nagyon jó barátok voltak egészen addig az ügyig. Király Ernő rettenetesen fel volt háborodva Bélának a magatartásán, hogy rögtön köpött, és hogy azt mondták, hogy én már bevallottam, hogy önála volt, és erre rögtön elismerte anélkül, hogy azt mondta volna, hogy lássam azt a nyilatkozatot, mert nem igaz.

A: Ühüm...

K: És... mert hát én nyilván nem mondtam Nagy Bélát, és különben is eszem ágában se lett volna megmondani Nagy Bélát eleve, lévén, hogy abban az egész esztendőben talán háromszor találkoztunk. Azelőtt meg volt, hogy egy évig se találkoztunk.

Na, mindegy.

Mivel kedden Nagy Béla vallott, szerdán engem az iskolában próbált megkeresni Király Ernő. És akkor, amikor engem az Attila negyedében levő iskolából átvittek az én iskolámba, hogy megnézzék a szekrényeket, a kocsiból nem az iskola előtt szálltunk ki, mert óriási kocsisor... ott van egy benzinkút, és óriási kocsisor állt a benzin elé, hanem odahúztak a sarokhoz, és a saroktól visszajöttünk gyalog. És egyszer csak hallom, hogy valaki utá... a hátam mögött szól, hogy: Karcsi!

S akkor hátránézek, s akkor látom, hogy ott van Király Ernő, de Király Ernő akkor így legyintett egyet, és akkor ment a cukrászda felé. Van ott a sarkon egy cukrászda. S akkor miközben én megyek be az egyik szekussal az iskolába, látom, hogy a másik szekus kinn áll a hogyhívják, és úgy figyel, és nézeget. És mikor visszajön, azt mondja: ki szólt utánam? Hát, mondom, én is hallottam, hogy szól valaki, de mondom, én senki ismerőst nem láttam.

És a végén, a legvégén a dolgoknak Sälágean megkérdezte tőlem, vagy aznap kérdezte meg, én már nem tudom... de hát persze, ez a szerdai nap volt már, ez volt az utolsó menet... S akkor megkérdezte tőlem, hogy ki volt az, aki utánam szólt? Mondom, én is hallottam, hogy... ugyanazt megismételtem neki. De én nem láttam senki ismerőst.

Viszont az volt a hátránya, hogy gondoltam, hogy könnyen azonosíthatják, megmondtam végül az utolsó vallomásomban, hogy hát Király Ernőnek is odaadtam. Éppen azért, mert gondoltam, hogy azonosíthatják, és akkor mit kerestek ott a Király Ernő, és akkor abból egy...

G: Mit azonosíthatnak?

K: Őt.

G: Hogy? Hogy ő az, aki...

K: Hogy ő volt. Hát hogy mondjam... Megnézte a szekus.

G: Igen. *(érthetetlen rész)* ... s aztán ebből még nem következik, hogy...

K: És ő kerestek engem. Miért kerestek engem? És akkor esetleg őt is behívják, mint Nagy Bélát, és esetleg végül ő is... Addig nem beszéltem vele, tehát hogy mondjam... én nem beszéltem vele ebben a periódusban. Én nem tudtam, hogy ő mit beszélt Nagy Bélával. Hogy ő Bélát mire próbálta rávenni.

G: Hát és ezt nem lehetett volna így üzenetek útján tisztázni?

I: Ezt nem lehetett azokban a napokban.

K: Nem lehetett kimenni az utcára úgy, hogy ne kövessenek. Tehát nem lehetett felkeresni Király Ernőt.

I: Nálunk a kapu is be volt zárva. Te, hát Attila hétfő este be akart jönni, és nem lehetett bejönni, mert be volt zárva a kapu.

K: Érted? Tehát én nem tudhattam azt, hogy esetleg Király Ernőt is... és akkor Király Ernő megmondja, és végül azt mondják, hogy na, most megint hazudtam, és akkor megint az *egész* hazugság, tudod?

G: És aztán mi van, ha azt mondják?

K: Hát azt akartam, hogy legyen lezárva az egész ügy. Na, mindegy.

G: És akkor Ernőt bevitték ezután?

K: Ernőt bevitték ezután, és Ernő pedig azt mondta, hogy ...egyébként azt mondta Icunak, hogy ne aggodjon, neki ebből nem lesz semmi baja.

I: Igen. Én szerdán reggel⁵ találkoztam vele.

G: Igen...

K: Neki ebből nem lesz semmi baja.

I: És azt mondta, hogy bármit, öneki nem...

K: Igen, és mikor behívták, akkor megmondta, hogy hát a barátom volt, hát értsék meg, nem mondhatom meg. Kész.

Ez az előzmény csak majd a vallomásomhoz kell, meg az előzményekhez.

Na, bevisznek engem a szekura, és akkor azzal kezdik, hogy na, akkor mondjam, hogy mi is az igazság, és satöbbi. Kezdődik előlről ez a hercehurca, a kérdések pergőtüze. S akkor azt mondja Sălăgean: na, nem verjük többet magát.

G: *(nevet)* Ez jó: van egy jó hírem.

K: Igen. *(derültség)*

Előző nap tényleg láthatták, hogy most... szóval az nem ment tovább. Nem, teljesen hatástalan lett volna, ha azzal a módszerrel folytatják, mint addig. Persze, fenyegettek azzal, hogy levisznek a "beci"-be *(olv.: becs – magyarul: pince vagy börtön)*.

G: A Bécsbe, hogyne. *(derültség)*

K: És hogy ott aztán majd hullára vernek.

A: Mi az a bécs?

G: A pincét hívják bécsnek.

K: És vártam, hogy na, most mikor visznek le a pincébe. Nem vittek le a pincébe. De ez volt előző nap.

Na, és azt mondja, hogy álljak a falhoz.

G: Persze, vol... *(egy érthetetlen szó)* Pregătiți jos! *(a. m.: készítsétek el lent)* – azt mondja. Am înteles! *(m.: megértettem)* *(derültség)*

K: Veled is?

G: Persze.

K: És akkor a falhoz állított a következő módon: hogy álljak lábujjhegyre, és akkor így kézzel támaszkodjak neki a falnak. S akkor nekitámaszkodtam a falnak, és azt mondja Sălăgean, hogy ezt egy ember nyolc percig bírja. Én húsz percig fogok így állni. Hát nem néztem az időt.

I: Ennyire bízott benned.

K: Hogy?

I: Ennyire bízott benned.

K: Igen. Én nem néztem az időt, mindenesetre furcsa dolog volt, hogy a kabátom szűk volt, be volt gombolva, és akkor levettették velem a kabátot, hogy könnyebben tudjak állni. Levettették a cipőmet, mert vastag talpa volt, és nem tudtam... szóval az is akadályozott a könnyű állásban.

G: És akkor mi van ezzel? Ez egy ilyen tornamutatvány volt?

K: Ez egy tornamutatvány volt, igen, a kezemet végül már nem bírtam tartani, a bal kezem elfeketedett, nem tudom...

G: A falhoz volt támasztva közben?

K: Persze. Tehát így lábujjhegyen, messziről a falnak támasztva. És akkor rugdosta a lábamat, hogy hátrább. Jött, és rugdosta a lábamat.

És a bal kezemet aztán végképp nem tudtam...

G: És ha azt mondtad volna, hogy nem csinálod?

K: Ezen töprengtem, hogy mi lesz akkor? Hát akkor nem tudom, mit csináltak volna, illetve valószínűleg akkor azzal folytatták volna, amivel folytatták.

Na és akkor végül a kezemet...

Akkor jött be Radu, s hozta a különböző feljegyzéseimet, hogy mit akartam én például Eminescunak a '67-es kiegészésről Budapesten megjelenő lapban írt cikkével, ami megjelent az Eminescu válogatott műveiben románul, s én kigépeltem azt úgy románul. Mit akar? – Mondom: engem érdekel a történelem. Igen? S akkor hozzáfogta a hátamat meg a vesémet ütni. Akkor az kezdett idegesíteni egy kicsit. Meg hogy mit akartam én a... felírtam...

Hogy?

---

⁵ Ez hétfőn, 8-án történt. Ez volt az Ilona kihallgatásának utolsó napja, se kedden, se szerdán már nem kellett az állambiztonsági szervekhez mennie.

G: Apropó, mi van abban a szövegben, ami olyasmi?

K: Magyargyalázás van.

G: Igen?

K: Kifejezett magyargyalázás. Még hogyha olyan nép lenne, mint a francia, amelyik egy kultúrnemzet; amelyiknek egy kultúrája sincs, a németektől koppintottak mindent. Ezt Arany János után, meg Jókai meg Vörösmarty meg...

G: Aha...

K: ... Szóval soroljuk? ..Janus Pannoniustól.

A: *Oláh Miklóstól. (derültség)*

K: Igen.

Na és meg hogy kiírtam az előző évben az iskoláknak a helyeit, hogy melyik iskolában hány magyar, hány román hely volt...

G: Igen....

K: Hogy ezzel mit akartam? Mondom, osztályfőnök voltam. Nem baj, ezért is rám vágott néhányat.

És végül hát... közben érdeklődtek, hogy van-e valami betegségem? Mondom, igen, a szívemmel van... volt probléma, és láttam, hogy ez határozottan idegesíti őket.

És... Aztán azt mondja Sălăgean, hogy na, jó, akkor most mást csinálunk, mondja, miközben én ott állok a falnál, és a jobb kezemmel húztam fel a bal kezemet, mert esett le, és mondta, hogy milyen... milyen injekció?

I: Szkopolamin.

K: Szkopolamin. Ezt még az első nap elmagyarázta, hogy a szkopolamint a németek használták, a Gestapo használta vallatásra, és hogy majd akkor vallani fogok. Ezt elmagyarázta (*egy szó nem érthető*).

G: Ezt nekem is mondták, de aztán megkérdeztem Csiki Csabát. Kiderült, hogy ellenőrizhetetlen pszichikai hatást vált ki, ha egyáltalán kivált kis dózisban. és nagy dózisban meg megint nem alkalmas, hogy az ember koherens válaszokat adjon.

K: Én megnéztem egy lexikonban. Azt mondja, hogy az ember akarati vonásait kapcsolja ki, és súlyos károkat okozhat az agyban.

G: Igen. De amire ők kíváncsiak, nem biztos, hogy te azt megmondod, ettől függetlenül.

K: Persze, hogy nem biztos. Ettől függetlenül. Én nem attól félttem, hogy köpni fogok, hogyha beadják, hanem... hogy mondjam... a szellemi integritásomat féltettem, tudod?

G: Igen.

K: És előszedett ott Radu... azt mondta, hogy ő törvényszéki orvos... előszedett egy fecskendőt, ott szívott bele valamit. Én nem láttam, hogy mit szívott bele, és lévén, hogy amivel fenyegetőztek, azt az én esetemben 80%-ban be is váltották, minden fenyegetésüket, én úgy saccoltam magamban, hát 50% az esélye, hogy ez valóban szkopolamin, 50% az esélye, hogy az édesvíz, vagy mit tudom én micsoda.

G: Igen.

K: Desztillált víz. És akkor betódultak ott vagy haton-nyolcan, nem tudom, és jött a Radu, hogy beadja nekem. És akkor hozzáfogtunk ott huzakodni, ráncigáltuk ott egymást. Mondja Sălăgean, hogy feküdjek fel az asztalra; nem fekszem fel az asztalra, hogy beadják a szkopolamint. És üvöltöttem, mint a sakál, az előző nap hagyományainak megfelelően. És egy adott pillanatban, nem tudom, hogy nézhettem ki, de láttam, hogy mindenki ijedten néz rám, leültettek, hoztak egy pohár vizet. S akkor közben lázasan töprengtem, hogy na, most mi a francot csináljak én? Érdemes ezt így tovább csinálni? Hogy benneteket vernek... hát, mondom, ha engem így vernek, akkor hogy verhetnek benneteket, akik... akik, hogy mondjam... szóval ez volt bennem. Van értelme, amikor úgyis megegyeztünk abban, hogy végeredményben vállaljuk ezt az egész ügyet?

És miközben gondolkoztam, tettek fel nekem kérdéseket. S akkor én tudtam volna válaszolni a kérdésekre, de megijáztam azt, aki teljesen tönkre van menve. Úgy ittam meg a vizet, hogy így a kezemmel... mintha nem tudnám felemelni a kezemet, pedig a jobb kezemet azt fel tudtam volna emelni. Feltették a kérdést, akkor így rábámultam, ilyen bambán, és amikor harmadjára megkérdezte, akkor bólintottam valamit. Közben lázasan gondolkoztam, hogy mi a frászt csináljak.

És... előzőleg egy Fărcaș nevezetű, hadnagy valószínűleg...

A: Kapitány volt.

K: Kapitány, kapitány, igen. Egy Fărcaș nevezetű kapitány, akinek a feleségével együtt tanítottam, tegeződünk vele...

G: (nevet)

K: ...meg ez a Fărcaș is tulajdonképpen egyetemi kollégám volt. Én nem ismertem az egyetemen, mert fölöttem járt egy vagy két esztendővel. Ő azt mondta, hogy ő ismer engem. És egyszer bejött, és azt mondta, hogy abban az esetben, hogyha nekem lesz valami mondanivalóm, ő kicsi fiú itt, de ha lesz valami mondanivalóm, akkor hívjam őt.

És lévén, hogy vele nem volt semmiféle konfliktus, végül azt mondtam, hogy na, küldjék be Fărcașt.

(G-hoz) De el ne aludj már.

A: Szerintem öneki kellene elmondani a sztoriját, amíg el nem alszik.

G: Te, ha... várjál, fejezd ezt be.

K: Most már nincs sok hátra.

A: Jó, jó, igen. Mondd.

K: És akkor bejön a Fărcaș, és alig tudta kitessékelni Radut, aki halálosan meg volt sértődve, hogy ő nem lehet ott. Egyébként, ha bármelyik, amelyik engem vert, és ott lett volna, akkor nem mondtam volna semmit. Szóval egyszerűen lelkileg képtelen lettem volna bármit is mondani. De ennek mondtam, hogy adjanak papírt, vettem a ceruzát, és leírtam azt a mondatot, hogy az Ellenpontok itt, Nagyváradon készült, és nekem is részem van benne. És akkor így felé fordítottam a papírt, és azt mondtam, hogy látja, hogy őszinte vagyok. De lenne egy kérésem. Tudtam, hogy hülyeség az első kérésem, a másodikról azért nem hittem, hogy így fognak viszonyulni, mint ahogy viszonyultak hozzá, s azt mondtam, hogy engedjenek haza engem most, hogy legyek még egy délután otthon a csalá...vagy mit tudom én, egy napot, félnapot a családommal, és holnap bejövök, és folytatom, és mindent elmondok.

Tudtam, hogy hülyeség az egész, és azt mondja, ó, nem, azt mondja, szépen leírom, és utána hazamegyek. Mert én biztos voltam benne, hogy nem engednek haza. Slussz, hogyha én ezt leírom. És jön a per. Hát jöjjön a per.

Mert egyébként mindig azt mondtam nekik, hogyha van bizonyítékuk, akkor pereljenek be, csukjanak le, de hagyjanak engem békén. Egyébként volt még egy ilyen feleresztett léggömböm a vallatás közben, amit elmondtam Andrásnak is, meg talán még valaméknak is: hát mondják meg, hogy mit írjak. Leírok én mindent, én nem bírom a verést. Mit akarnak, hogy írjak? Hát mondják! Kíváncsi voltam, hogy most akarnak konstruálni valamit, vagy pedig tényleg az igazságra kíváncsiak?

S azt mondták, hogy nem, ők nem mondanak nekem semmit, én írom le azt, ami volt.

Na, és akkor mondom, rendben van, hát nem enged haza. Jó, akkor tovább írom, de akkor lenne egy másik kérésem. Mondom, vigyenek engem oda Attilához, és akkor, hogy... most minek verjék itt tovább Attilát, vigyenek oda hozzá, és mondjam meg neki, hogy én elmondom, ami volt.

G: Aha...

K: És azt mondja, hogy az nem, hát az nem lesz jó, meg nem tudom, micsoda, hát beszéljek vele telefonon.

Mondom, nem fogja elhinni, hogy én beszélek vele telefonon.

Na, hát akkor nem is, ki tudja, nekünk milyen jeleink vannak, ilyen titkos jelek, amikből nem tudom miket adunk egymásnak értésére. Akkor, akkor nem.

Mondom, akkor legalább ő hívja fel most már, és mondja meg, bár szerintem úgysem fogja elhinni. És akkor vette a telefont, feltárcsázta, és mondta, hogy... úgy csinált, mintha (A-hoz) veled beszélt volna.

A: Nem.

K: ...és hogy én most mindent elmondok.

Azért csak tovább idegesített a dolog, hogy most mi van... hogy vegyem rá?.. Na, mindegy, hát nem volt... nyilván az embernek ilyenkor nincsenek erre... vagy legalábbis én nem találtam rájuk eszközt.

És akkor nem írtam még egy fél oldalnyit, amikor belépett Raț őrnagy, és azt mondja: Na, jöjjön.

Mondja meg ennek az Attilának, mert nem hiszi el.

Én mondtam, hogy nem fogja elhinni.

És akkor kezdtek vitatkozni Fărcașsal, hogy hátha nekünk titkos jeleink vannak, hogy ne vigyen, de végül, azt mondja Raț, hogy nem, de igen, menjek. És akkor odavitt a szobájába.

A: Akkor engem Raț vallatott.

K: Igen. Akkor odavitték a szobájába, kinyitották az ajtót, Attila ott ült az ajtó mögött, én kinn voltam a folyosón, s akkor azt mondtam Attilának, hogy... azt hiszem, szó szerint így mondtam, hogy: Attila, ennek így nincs semmi értelme...

G: Magyarul mondtad?

A: Magyarul.

K: Magyarul mondtam.

A: Én min... végig magyarul beszéltem csak.

K: Én is magyarul beszéltem velük. Magyarul mondtam el például ennek a Fărcașnak is a dolgokat, és együtt fogalmaztuk meg románul. És hogyha ő valamit nem úgy fogalmazott, ahogy nekem tetszett volna, akkor azt mondtam, hogy nem, mert ezt a szót tesszük helyébe. És akkor néha így rámnézett, ilyen furcsállva, hogy... na, mindegy. Igen, látta, hogy tudok románul.

És akkor mondom, hogy te, Attila, ennek így nincs semmi értelme, én elmondok mindent. És akkor Attila feltett nekem egy kérdést, amin aztán... először csak Icuval ketten röhögünk egy hétig, egy hét múlva Attilának is leesett a tantusz, hogy tényleg milyen hülyeséget kérdezett abban a pillanatban, s azt kérdezte: Mindenkiről? (*derűltség*)

Akkor én nyeltem egyet, és azt mondtam, hogy: igen.

Hát mit lehetett mondani, mikor ott van négy szekus melletted?

G: Igen, mind a kettőtökről.

K: Nem, mert rólad is mondtam, bár nem sokat. Mindjárt elmondom, hogy mit mondtam. Különben azt hiszem, hogy elmondtam én ezt (*G-hoz*) neked hajdanán. Nem?

I: A kórházban.

K: A kórházban.

I: Akkor azt hiszem, hogy nem nagyon voltál... (a vége nem érthető)

G: Homályosan emlékszem.

K: Na, igen. És akkor elmondtam, hogy itt készült, elmondtam azt, hogy Attila volt a főszerkesztője az Ellenpontoknak, ő volt az, aki az írásokat írógépre vitte, elmondtam azt, hogy én voltam egyedül az, aki éjszakánként nyomtattam... vagy délutánonként, vagy mit tudom én mikor, amikor a feleségem nem volt otthon... És... Na, és a feleségem nem gyanakodott? Hát, mondom, én nem tudom, hogy gyanakodott vagy nem gyanakodott, de mindenesetre nem volt indiszkrét ebben a kérdésben. És elmondtam a szita módszert. Ez roppant tetszett nekik, mert sorba jöttek be, és sorban mindegyik megkérdezte, hogy hogy megy ez, hogy is van ez?

S akkor mindenkinek elmondtam.

A: (*nevetve*) A szekun még fog készülni szamizdat nemsokára titokban.

K: És elmondtam, hogy mit csináltam az írógép betűivel. Azt mondja Sălăgean: nagyon jó, meg... ki fogják kotorni a Körösből, és...

G: Nekem mondták, hogy ki is kotorták már. (*derűltség*)

K: Igen. Ki fogják kotorni a Körösből, és elég, ha egy betűt megtalálnak, mert már azzal is fogják tudni azonosítani.

G: Na és nem láttak Váradon ilyen bűváruhás... (*derűltség*)

K: Mondtam, hogy kimegyek, s megmutatom nekik, hogy mit hol dobtam, hova dobtam be... Keressük a kis vackokat a homokban. Na, mindegy.

És akkor elmondtam, hogy mi volt az, amit én írtam a szamizdatban, mit csináltam, hogy csináltam, mint csináltam.

Akkor megkérdezték: na jó, de én hogy írtam?

Hát, mondom, leírtam előbb kézzel, utána leírtam az én írógépemen, utána Attila volt az, aki rágépelte a stencilpapírra. És aztán a stencilpapír jutott vissza hozzám, és akkor én sokszorosítottam.

Na, erre kiszálltak, elvitték az írógépet azzal a hogyhívjával, hogy... azzal az ürüggyel, hogy vajon nem készült-e az én írógépemen? És ha nem készült, ha bebizonyosodik, akkor visszaadják.

Hát adták vissza egy nagy bűdös izét.

I: Én kértem Andrástól elismervényt.

K: Igen.

I: Egyedül voltam otthon...

A: *(kérdez valamit, nem érthető)*

I: Nem, mikor jöttök. És ő jött, meg egy pasas. Nem akartam őket beengedni. Hát képzeld el. Azt mondja, hogy... kezdett ott nekem... végig édes Ilonkának hívott. Nem vicc, tényleg. És hogy hát édes Ilonka, ez a léggömb elpukkant, hát azt nem lett volna szabad. Mondtam a Karcsinak is, az Attilának is, hogy ezt nem...

K: Hangosan!

I: Nem, a lényeg az, hogy kérdeztem: na, és nem kapok elismervényt, hogy átvették? Azt mondták: de, Karcsinak fognak adni.

K: Hm. Igen. Adtak. Na...

I: Mert hogy a könyvekre mi kaptunk, tudod? Listát. Attila nem kapott.

A: Én semmiről. Még jegyzőkönyvet sem.

I: És én azért gondoltam, hogy az írógépről is adnak.

K: Igen. A házkutatás alatt két szomszéd ült bent, még nem is reggeliztek, és egész délután négyig ott ültek. Mi kínáltuk őket ennivalóval, nem fogadtak el semmit. S akkor... az egyik román volt, s megkérdezte, mikor szekus éppen nem volt a környéken, hogy "maradtak otthon is?" – azt mondja.

I: Te, hát tizenhárom szekus volt nálunk.

K: Tizenkettő.

I: Tizenkettő, pardon. Igen, mert...

K: Tizenkét szekus összesen. Sălăgeannal, aki ugye a...

A: A végén, gyerekek, Géza is mondja fel a szekusoknak a névsorát, akiket ismer, alkalmasint ranggal is meg funkcióval. S mi is. Ez egy fontos dolog.

K: Jó. Tehát akkor, miután én mindezt leírtam, akkor elvitték gépelni, s akkor visszahozták, és pontosan átolvastam, hogy mint gépelték le, aláírtam, s akkor mind vártam, hogy már engedjenek már el. Álmos voltam, meg untam az egészet, és... Ha elengednek. Szóval kíváncsi voltam, most akkor elengednek vagy nem? De az volt a benyomásom, hogy tényleg el fognak engedni.

G: Igen...

K: Az egész kihallgatás során. S akkor bejön Sălăgean, és leül velem szemben, és azt mondja, hogy beszéljünk úgy, hogy ő románul beszél, én meg magyarul, mert ki-ki a saját anyanyelvén fejezi ki jobban magát. És hogy... ilyen filozófiai beszélgetést provokált.

G: *(nevet)*

K: Hogy én a filozófiának milyen... a filozófiát milyen nagy fejezetekre is osztom? S elmondtam, hogy szerintem milyen fejezetei vannak a filozófiának, és melyik mit tartalmaz, mit tudom én milyen hogyhívják. És azt mondja, hogy: Na, tudom most már, hogy miért csinálták maguk ezt az egészet! Azt mondja: Attila is pont ezt mondta nekem.

G: *(nevet)*

K: És hogy mi tulajdonképpen az arisztotelészi filozófiát alkalmazzuk a napjainkra, ami nagyon helytelen, és nem vesszük tudomásul azt, hogy az ideológia is a filozófiának az egyik fejezete. Na. Hát pont erre a filozófiai beszélgetésre volt nekem szükségem, ugye. Négy nap után. *(derültség)*

A: Szörnyű.

K: S utána azt mondta Sălăgean, hogy ő nem barátja az erőszaknak. Ő nem kedveli az erőszakot, de néha hasznos. És ő nagyon sajnálja, hogy velem szemben ilyen eszközöket kellett alkalmazni. Azt mondja, ez nem bocsánatkérés, de ha akarom, vehetem annak is.

G: Hm.

K: És... aztán megkérdeztem tőle, hogy: és mondja, abban az esetben, hogyha tényleg nem én csinálom, semmi közöm nem lett volna az Ellenpontokhoz, akkor is mindezt végigcsinálják velem?

Azt mondja, hogy: lehet.

Aztán utána bejött a Radu, és... szóval nyilván beküldték őket békülni, úgymond. *(nevetés)* És akkor hozzáfogott... leült velem szemben, hogy ugye nem jobb lett volna, hogy én már kezdettől fogva elmondom, és milyen szépen beszélt ő velem eleinte, és nem tudom, micsoda... És...

A: Ételt nem hoztak?

K: De, hoztak valami ételt is, azt hiszem... Hoztak, hoztak...

Hát nyilván nem ettem reggel óta... csütörtök reggel óta (*helyesen: szerda reggel óta*).

A: Én nem ettem egyáltalán, s akkor ilyen felháborodottan mondták, hogy azt hiszi, meg van mérgezve. Nézd meg, beleharapok, így – és végül megette. Egyél, mondom.

I: Nekem is azt csinálta András, hogy hozatott kávé. Mondom, én nem kérek. S azt mondta, hogy hozzanak csak. Egybeöntötte a kettőt, s utána a felét nekem adta.

K: Ja, hát ezt az első nap csinálták így velem. Amikor Sălăgean megkezdte a kihallgatásomat, akkor megkínált cigarettával. Nem akartam elfogadni, erőszakoskodott. Végül elszívtam egy BT-jét.

G: (*nevet*)

K: És hozatott kávé, s azt nem ittam. Azt mondja: nincs megmérgezve. S akkor vette a poharat, így még meglögybölte a szájában, s úgy megitta.

G: Egyszer csak szokott(?) (*? az utóbbi két szó, főleg az utolsó nem érthető*).
(*óriási derűtség*)

I: Csak a gyomorban hat, mi?

K: (*nevet*) És aztán... Na, jó...azután... bejött aztán Dulama, aki hát egy nagy... ott is kiderült, hogy milyen nagy surmó, mert azt se tudta, hogy mit mondjon. Látszott, hogy beküldték, és ő nem tudja mit... és akkor kérdezett...

I: Először bocsánatot kért?

K: Nem bocsánatot kért, hanem családi vonatkozásokat kérdezett, szóval úgy, minthogyha...

I: (*mulatva*) Hogy van a kedves felesége – értelemben. Nem?

K: Igen. És hát én általában egyiknek sem válaszoltam semmit. Ha... illetve nem reagáltam arra, amit mondtak. Ha közvetlenül feltett egy kérdést, akkor két szóval válaszoltam, és kész.

I: Engem megütött volna Dulama, hogyha nem jön be Raț. Biztos vagyok benne, mert akkor nagyon közel volt hozzá.

A: Hát, gyerekek, tudjátok, hogy mit csináltak Évával (*Kertész Éva*) és... nemcsak Évával, hanem Mártával (*Józsa Márta*).

K: Igen.

A: ...hogya húzták a hajánál fogva.

G: Mártát nem kellett volna elhívni akkor már?

I: Bizony, az nem ártott volna.

K: Te, hát nem láttam... Erdélyben láttam utoljára. Te láttad egyáltalán?

G: Hát ez kinn van a francban. Nem, de beszéltem már többször telefonon.

K: Hát Kertész Évát azt megpofozták, én úgy tudom.

A: Igen, igen.

K: Illetve Raț megpofozta. És ugyancsak Raț volt az, aki a hajánál fogva Mártát lerántotta a földre. És Raț nem jött be barátkozni.

És... hát, utána hazaengedtek. S akkor... ez már reggel volt...

I: Csütörtök reggel.

K: Csütörtök reggel hét órakor. És másnap nyilván... Dehogy.

I: És azt mondták, nem hívnak.

K: Másnap – ez csütörtök volt – pénteken reggel... igen, azt mondták, most már nem hívnak, kész, befejezték.

I: ...hogya lesz valami, akkor...

K: És érdekes, Radu volt az, aki azt mondta, hogy nehogy börtönre gondoljak. Azt mondja, nehogy börtönre gondoljak, azt mondja. Nehogy börtönre gondoljak vagy ilyen hülyeségekre.

G: Meg se forduljon a fejedben! (*nagy derűtség*)

K: Egyébként még volt egy... Igen

A: Ne is álmodjon róla! (*nagy derűtség*)

K: Egyébként még volt egy, hogy kedd... hétfőn reggel... ül velem szemben, amikor azt a másod... harmadik nyilatkozat... Az első volt tehát Szabad Európa, a második az, hogy én megsemmisítettem, a harmadik az, hogy (*A-hoz*) te semmisítetted meg, és amikor ezt a harmadikat írtam, akkor... Illetve még rá akart venni arra, hogy írjak még valamit. Azt mondja: hát mondja, hát nem vette észre, hogy az utóbbi – nem is tudom – tizenöt évben, vagy mennyit mondott – nem volt egyetlen egy politikai per sem?

I: Ezt András mondta, úgy tudom.

K: András mondta nekem. És akkor mondom: hát akkor éppen ideje, hogy legyen, nem?

Na. És...

I: A péntekről volt szó.

K: Pénteken énnekem, azt hiszem, tíztől lett volna órám. És éppen felkeltünk...

I: ...kilenc órakor...

K: ...és kilenc órakor megjelenik, vagy kilenc előtt valamennyivel ismét ez a Färçaş, és hogy menjek vele. Mondom, mi az Istent akarnak? Hát én már tényleg elmondtam...

I: (nevet)

K: ...Igen. És elmondtam azt is, hogy kinek adtam még oda, egy ember kivételével, akiről tudtam, hogy biztos nem adta tovább. A másik kettőről tudtam, hogy biztos, hogy továbbadta. Érted?

G: Értem.

K: Plusz a Nagy Béla, aki bevallotta, plusz a Király Ernő, aki... egy ilyen dubiózus szituáció volt, ráadásul Király Ernővel volt még valami, ami még ehhez hozzájárult, hogy őt is bementem.

I: Igen.

K: Ugyanis...

I: (sóhajtván) Nagyon érdekes...

K: Furcsa volt számomra, hogy a kihallgatások során, nem tudom, melyik nap, azt mondták, hogy: haha! Tudják ők, hogy azt a... mi volt azzal a rózsaszín...

I: ...narancsszínű...

K: ...vagy narancsszínű nájlonzacskóval, amit átadott nekem Király Ernő a törvényszéken?

I: És tényleg így volt.

K: És tényleg így volt. Ezt így feltették nekem, én nem reagáltam rá, és ők többet soha nem tértek vissza erre.

G: És mi volt abban?

K: Az történt, hogy azt mondtam Ernőnek vagy két és fél hét⁶ után, míg... miután nála... tehát nála voltak ezek a szamizdatok. Október – mit tudom én – tizenkettedike táján adtam oda neki⁷... (a magnóról) megy még, mert ez félórás...(halkan) háromnegyed... és azt mondtam, hogy na, hozd el akkor. És közben ő előzőleg adott nekem valami egyéb folyóiratokat, mit tudom én... Heti Világgazdaságot meg nem tudom milyen folyóiratokat, és amikor... (G-hoz) Ne aludj el!

G: Nem.

K: Amikor bementünk abba a szobába, ahol csak a gépíró volt még jelen, meg volt még egy fekete pasas, egy ilyen sötét pasas, akire Ernő nem emlékezett később, hogy az is jelen lett volna ennél. Kinyitotta a táskáját, és ideadta nekem ezt a narancsszínű zacskót. S mondom, hogy na, elhoztad akkor nekem azokat a folyóiratokat?

G: Igen...

K: Azt mondja: milyen folyóiratokat? Hát, mondom, a Heti Világgazdaságokat. És azt mondja, hogy ja, igen, igen, igen, itt vannak. És akkor ideadja. De nem kapcsolt rögtön. Vagy nem tudom, mi történt.

Hát aztán ez úgy történt, hogy Icuval előre megbeszéltük, hogy a Fáklyánál⁸ találkozunk. Én a törvényszékről azonnal átmentem a Fáklyához, a táskámból kiszedtem azokat a Heti Világgazdaságokat, amiket Ernőtől kaptam, betettem a narancsszínű zacskóba, a narancsszínű zacskóból Icunak odapasszoltam az Ellenpontokat egy táskába, amit rögtön elvitt Attilához, és hogyha engem útközben véletlenül...

I: (A-hoz) Akkor vertelek ki az ágyból.

A: Engem?... Igen.

I: Téged is.

K: ...ha útközben engem véletlenül leellenőriznek, hogy mi van nálam, akkor tényleg azt mondom: tessék, itt van, Király Ernőtől kaptam ezeket a folyóiratokat olvasni.

Na, de a lényeg az... (G-ra, aki nagyot ásít) El fog aludni.

I: De nem iszik kávé.

K: (G-hoz) Nem iszol kávé?

A: Tejet?

⁶ Valójában öt és fél hét...

⁷ Valójában szeptember 21-én, mint az a CNSAS-tól 2010 őszén kapott szekuananyagokból kiderült.

⁸ A Fáklya napilap szerkesztőségében.

G: *(tagadólag int)*

A: De hagyjuk, hogy elmondja, mert aztán ez vissza nem térő alkalom, mert mi itt elmondhatjuk.

K: Na jó, én befejezem ezt a napot.

Tehát pénteken reggel megjelent, bekísért, és mondom, hogy mi a francot akarnak, amikor én lényegében elmondtam most már mindent, mit akarnak még?

S akkor bevitt egy szobába, leültetett, s ott ültem vagy húsz percet, és akkor bejött, és mondta, hogy mehetek tanítani. Éppen hogy elértem az órára.

Na, és legközelebb csak december 3-án láttam, amikor eljött meglátogatni, de az már más...

I: Na, azután még januárban hívtak be bennünket.

K: Nem januárban.

I: Februárban.

K: Február ötödikén... harmadikán.

I: Harmadikán.

K: ...március tizenötödikén és május tizenhetedikén, amikor bejelentették, hogy lezárták az ügyet.

Na, hát ennek is megvan a maga története.

I: Na, de ne menjünk most bele.

G: Azért ez nem az Ellenpontokhoz tartozik.

Szerintem most azt kellett volna még a továbbiakban... hadd bocsássam előre a következőt. Én a teljes részletes és – hogy úgy mondjam – mindenre kiterjedő történetét annak, ami november hatodikától történt...

K: Igen...

G: ...azt leírtam, az kint van, és az... azoknak a kérésére, akik... akik nekem különböző mértékben segítségemre voltak, és akiknek a szerepe nélkül sok minden érthetetlen volna, másfelől pedig hiányos, az ő kérésükre ezt nem hozom nyilvánosságra addig, amíg olyan helyzetben nem lesznek, hogy önekik ez nem árthat. Tehát fölösleges...

K: Kintiek?

G: Nem, bentiek. Erdélyiek.

K: Igen...

G: Tehát én minden eshetőségre azzal, hogyha bármi velem történik vagy azokkal, az a szöveg ott van, jó helyen van, és ez dokumentáltan megvan, és ehhez a szöveghez csatolható. Még korábban megcsináltam, úgyhogy még jobban is emlékeztem a dolgokra.

Inkább akkor...

K: Még annyit hadd egészítsek ki, bocsáss meg...

G: Igen...

K: ...hogymit mondtam rólad.

G: Jó.

K: Tehát hogy Attila készítette...

G: Igen...

K: ...ő volt, aki összeszedte a... tőlem is a kéziratot. Mondom, hogy mástól kapott vagy nem kapott, én azt nem tudom.

G: Igen...

K: Kérdezték, hogy kitől még mástól? És hogy veled mi volt? Mondom, veled is beszélgettünk a... tehát ennyi volt a nyilatkozatban veled kapcsolatban, hogy veled is beszélgettünk a Programjavaslatról és a Memorandumról.

G: Aha.

K: De csak beszélgetésről volt szó, semmi másról.

G: Igen.

Most hadd kérdezzem meg: Keszthelyi Andrist is nem kellett volna hívni?

A: Te, nézd...

G: Igaz, hogy ez...

A: Az már az utórezgés.

G: Jó, azt ki lehet egészíteni.

A: Én nem gondoltam...

G: Nos...

A: Igen, mondd.

G: Jól van. Hanem az utolsó Ellenpontok-számokat kéne még bemondani, nem? Hogy volt, mint volt.
A kilences és a tízes. Az hiányzik.

A: Tízes nem volt.

K: Csak kilences volt.

A: Tízestek volt ... szóval majdnem elkészült, de már nem adtuk ki. A kilences pedig mind a története volt az egésznek, ha jól emlékszem.

G: Na jó, de az hogy készült, mikor készült...

A: A kilences.

G: ... és hol jelent meg?

A: Itt.

G: Hol?

A: Itt, Pesten.

G: Nekem azt mondta egyszer valamelyik, hogy ez Németországban jelent meg, ők be tudják bizonyítani a papíráról, meg nem tudom, miről.

A: Na jó...

G: Nem tudom még miről. Hát lehet, hogy... de annak utánnyomása is volt, azt mondták.

A: Lehet. Én azt... arról nem tudok.
A kilences itt készült Pesten úgy, hogy nagyjából, azt hiszem, az én szövegeim voltak benne.

K: Igen.

A: A tízes teljesen enyém volt, de az nem állt össze már.

K: Igen. Aztán még annyi az utóéletéből, hogy végeredményben Attilával tárgyaltuk, hogy kellene folytatni, és kiadni egy felhívást a demokratikus román értelmiséghez. És hogy írjam meg ezt is.

G: Na, hogyne, hát ez persze, ez egy állandóan napirenden levő terv volt ugyancsak.

K: Na, most, én ehhez hozzáfogtam, és kezdtem jegyzeteket készíteni, És... de az Istennek nem ment igazán, ez az igazság. És akkor, amikor február harmadikán Raț meg... (*I-hoz*) Fărcaș volt, vagy ki volt?

I: Én nem tudom, külön voltunk mindig.

K: Amikor eljöttek értünk – mert akkor együtt vittek be bennünket – február harmadikán, akkor ott volt a magyarországi utánnyomása a nyolcas számnak. Nálam még ott volt ez is. Nem tudtam, hogy most fognak, vagy nem fognak házkutatást tartani. És mi még aludtunk, és mondtam, hogy hát várjanak addig, amíg mi felöltözünk.

G: (*nevetve*)... (*nem érthető*)

K: Igen. És eszembe jutott, hogy ezek ott vannak. Kinéztem az ajtón, és láttam, hogy nem is látszanak fent, tehát valahol kint voltak az udvaron. S akkor bekulcsoltam az ajtót, tüzet raktam, és elégettem azokat a dolgokat ... Aztán nem is folytattam a román értelmiségieknek szóló felhívást. (*nevetés, nagy derűlttség*)

Na, ki következik?

G: Hát Attilát...

A: Géza, nem, te kell...

G: Hát én mit mondjak el?

K: Jó, de Géza elmondta ezeket a... (*nem érthető*)

G: Az enyém megvan, az nem vész el.

K: Arról nem is beszélve, hogy a kihallgatások periódusát végeredményben akkor elmondta Géza, elmondtam én...

A: Tudod jól...

G: A kihallgatások hozzájárultak...

A: Tudod jól, mennyire emlékszem, Karcsi: amennyit te elmondsz, azokra emlékszem. Annyit tudok, hogy végig... tehát abból indultam ki én is, hogy semmit nem tudok róla, illetve hallottam csak róla, aztán Magyarországról érkeztek, akkor a veled való huzakodás, hogy ki (*érthetetlen szó*) kinek... Tehát mind nyomon követtél, tehát én egyszerűen beismertem egy félnap vagy egy nap követéssel azt, amit te mondtál, és akkor a végén pedig az, hogy mi csináltuk.

K: Na, jó, de nem, volt még közben Keszthelyi Andris.

A: Az Andris, igen. Hát az Andris az egy... az egy szörnyű dolog volt. Na, most...

K: Ezt hétfőn délután játszották meg neked. Nekünk már reggel mondták.

A: Én hétfőn kilenc... nem, úgy van, délben. Tizenkettőkor...

K: Nekünk délután négy órát vagy öt órát mondtál akkor.

A: Igen?

I: Igen.

A: Akkor úgy van.

K: Akkor játszották meg, hogy éppen akkor értesítik őket Kolozsvárról.

A: Na, hát akkor mondjátok már el ti, mert én nem emlékszem egyszerűen.

G: Miről?

K: Arról, hogy Keszthelyi Andrist lekapták.

I: Nekünk reggel mondták, és akkor Attila mondta, hogy neki délután mondták.

K: Úgy van, csengett a telefon, és akkor...

I: ... és akkor felvették, és ott röhögtek, csapkodták egymást, és mondták, hogy jaj, de jó, elfogták az Andrist.

G: (*nevet*)

A: (*nevetve*) Igen. Szaladt az Andris – így mondják –, hát szaladt, szaladt az Andris... No...

G: Igen, mondjad...

A: És akkor ezt ki kellett magyarázni valahogy. És...

K: Ez... melyik nap kerülhetett sor arra, mikor te ezt ki is magyaráztad?

A: Azonnal kimagyará... azonnal magyarázatot kellett adni, hogy aztán milyen mértékben, az egy más tészta. Tudniillik itt nem ilyen egyszerű volt ez a dolog. Az első probléma Andrissal az volt, hogy előző héten én küldtem vele Gézának könyveket. Ő egy levelet dobott be a kis utcába, amin mindenféle... ezen volt a Braut is és mindenféle, amit ők rögtön beazonosítottak, hogy az én vagyok.

G: Igen, és volt...

A: És jöttek hozzám...

G: De akkor jött valaki Pék nevű is, nem?

I: Pék Józsi?

G: Pék Józsi? Pékkel én soha nem találkoztam, de egy napig kínoztak, ki az a Pék. (*derültség*)

I: Ez a Pék Józsi akkor vasárnap, amikor titeket bevittek, akkor jött, (*A-hoz*) emlékszel rá, valakivel, talán még Matókkal volt, nem tudom pontosan, s akkor voltak nálatok, miután...

A: Igen. S látták a házkutatás következményeit.

I: Igen.

A: Igen, igen. Azért tudták meg Pesten azonnal. Képzeld el, az történik (*G-hoz*), hogy minket... engem hatkor vagy háromnegyed hatkor bevisznek, folynak a kihallgatások. És este úgy tizen... este Pestről telefonálnak hozzánk. És... egy lány... és anyám mondja, hogy Attila nincs itthon. És akkor mondják, hogy igen, tudjuk, hogy nincs otthon és satöbbi. S aztán így rekonstruáltuk. Rá egy félóra berohan Raț: honnan tudják Pesten, hogy mi történt? Honnan tudják? Mondom: biztos van kémjük a Securitatén, vagy valami ilyesmi. Úgy hogy... tehát ez volt.

Na, most ez komplikálta a Gézával való ügyet, és akkor az lett, hogy hát mi nagyon jó barátok vagyunk, és kicseréljük ezeket a dolgokat, és így mennek az ügyek. Akkor azt kellett kimagyarázni, hogy Andris hogy nincs benne a dologban? És akkor azt mondtam, hogy hát én Gézának küldtem le, így kaptam Pestről, ezzel kez... Így kaptam Pestről, és én lezárt csomagként küldtem Andrissal Gézának, és nem... Andris nem bontotta föl. Szóval ők bizonyos dolgokkal úgy etettek is, mert Andris már eleve elmondott egy sztorit, és ők, hát nagyon ki akarták hagyni Andrist, amibe én abszolút belementem.

K: Na, jó. De várjál. Tehát te akkor hétfőn délután már elmondtad azt, hogy te Andrisnak küldtél?

A: Nem kedden reggel volt ez?

I: Nem. Ez hétfőn volt, Attila.

K: Nem. Ez biztos, hogy hétfő délután volt.

A: Akkor hétfőn délután... hát az Isten meg emlékszik rá. Mondjuk, maradjunk abban, hogy akkor volt.

K: Mert akkor ez még egy alap arra, hogy engem miért vertek tovább. Világos, hogy én bedobtam három számot, aztán kiderült, hogy négy szám volt nálam, és közben Andrisnál pedig a hetes-nyolcas számok voltak.

A: A nyolcas nem. A hetes.

K: Hetes volt csak?

I: Igen, tehát... Igen...

A: *(Gézához)* Ugye csak hetest kaptál tőlem? Nyolcast is?
G: Kaptam.
A: Akkor nyolcast is.
I: Igen, hát akkor ez most már világosabb.
G: S hát Andrist nem tudom hány... tizenkilenc darab Ellenponttal kapták el?
K: Huszonegygyel vagy mennyivel.
G: *(nevet)*
K: Ez is egy olyan hülyeség volt, egy olyan hülyeség!
A: Na, jó, most ne...
K: Na, mindegy. Sok minden hülyeség volt.
I: Te, nem is az Andris, de érted, hogy Jócó *(Aradi (Schreiner) József)* ne tudjon adni neki egy jó tanácsot, ez olyan furcsa volt.
A: Na, hát Jócó, én hosszan tartóan haragszom. És ahogy most kihúzza magát.
I: Mert azért mégis... *(a vége nem érthető)*
G: Ki, Jócó nem ad?
K: Elment Jócóhoz kora reggel...
I: ...hogymit csináljon.
K: És azt mondta, hogy nézze, ez van Nagyváradon, mit csináljon most ezekkel az Ellenpontokkal? És Jócót... álmosan... akkor ébredt fel... hát nem tudja, hát nem tudja, hogy mit csináljon.
A: Tüntesd el otthonról menten.
K: És azt mondja Andris, hogy... hát vigyem el valahova valakihez.
G: Andris honnan tudta, hogy mi van Nagyváradon?
A: Fölhívott este, és anyám bement a jelszót.
K: Hogy beteg Attila. *(nevetés)*
G: Na és akkor Andris nem jött rá, hogy akkor valószínűleg engem is figyelnek? Hogyha Váradon balhé van?
A: Föltehetően akkor már ő ebből ezt is dekódolta.
G: És akkor pont odaviszi?
A: Nem hozzád vitte!
G: Dehogynem!
A: Jaj, nem. Ez a másik örület. Ő a Szamosba vitte bedobni.
I: *(nevet)*
G: Nem...
K: A szeku előtt.
A: Igen. A szeku környékén.
I: Igen.
A: Ott a zsidó kórház felé ment le. Tehát Bíró Éváké fele.
G: És előzőleg nem nálam volt?
A: Nem.
I: Nem, nem volt. Mi beszélünk vele, nem volt ilyesmi.
G: Megőrülök! Otthon nem volt egy gyufa a házban? *(nevet)*
K: Hát éppen ez az.
I: Ez a másik.
K: Hogyha ezt meghallom, akkor veszek egy gyufát, felgyújtom az egészset, és elégetem.
I: Persze huszonegy darabnak lett volna egy kis lángja. *(nevet)*
K: Na, jó, hát Istenem.
G: Na, és ha a Szamos így megtelik... *(nevetés)*
I: *(nevetve)* Biztos követ kötött volna rá.
K: ...és Désen kifogják.
G: Hát ez az. Nem volt ez se kóser (?) dolog. Én úgy tudtam, hogy hozzám ment.
A: Nem.
G: És engem nem talált otthon.
A: Ez a könyvekkel volt.
G: Ezt megelőzően vagy ezután?

A: Ezt megelőzően. S akkor úgy kapták el az ízét, a levelét, amit bedobott neked, és abban is Brautnak titulált engem. Rögtön tudták, hogy mi van, és...

K: Igen. Egyszer bejön hozzám Rať és azt mondja: tudok németül? Hát, mondom, valamit tudok. Hogy mondják a menyasszonynak németül? Hát, mondom, pont ezt a szót nem tudom.

G: *(nevet)*

K: És azt mondja, hogy az arának hogy mondják németül? Hát, mondom, nem tudom. S akkor mondja, hogy Braut. Hát, mondom, tényleg. Tényleg Brautnak mondják.

És akkor egy darabig engem ezzel kínoztak, hogy na, miféle konspiráció volt itt, hogy kinek milyen neve volt? Nekem nem volt nevem? Mondom, én nem tudok erről semmit, de – mondom – ez egy hülyeség az egész.

A: *(K-hoz)* Te mi voltál?

K: Nem volt...

G: Pozsonyi.

A: Pozsonyi. Te voltál Pozsonyi, igen.

K: Na, jó, de én erről nem tudtam, nekem nem mondtátok, hogy én... Pozsonyinak neveztek. *(nevetés)*

A: Igen.

K: Tehát ti közöttetek volt ez az egész ügy, és *(nevetés; nevetve)* énnekem halvány gőzöm nem volt arról, hogy ilyen álnevek is vannak, szóval... És szóval ez mind gyanúsabbá... ilyen konspiráció, meg nem tudom, micsoda... És akkor mondom, hogy hát ez egy gyerekes dolog, hát nem, én nem tudom, hogy ők mit csináltak, milyen gyerekes dolgokban egyeztek meg. Én nem is... szóval így elhatárolódtam nyilván... én nem tudtam semmiről.

(szünet)

K: *(A-hoz)* Na, mondjal már még valamit, hogy mi volt?!

I: Igen.

A: Várj. A naplóm kéne. Szerezték meg Rékasi....

(az ötödik szalagoldal vége)

(A hatodik szalagoldal:)

A: Találkoztál vele?

G: *(tagadólag int)* Mm. Honnan ismered?

(hosszú szünet)

K: Na, hát mi van akkor? Megakadtunk? Kész? Ennyi?

A: Te, én nem tudok konkrétumokat mondani. Azt, amit elmondtam neked, azt is belőled szedtem ki szinte. Az enyémmre vonatkozóan.

K: Hát miért, te aludtál közben?

A: Nem, én dolgoztam már a kilences számon, szerintem, *(nevetés)* az munkált bennem, és azóta is mindenféle más ügyek. De vezettem a naplót tisztességgel. Abban minden benne van napról napra, hogy mi történt.

I: Na, de most várjál. Akkor most kezdjük. Vasárnap bevittek, hétfőn kiengedtek. Hétfőn este akartatok... akartál hozzánk jönni.

A: Hét... kedden reggel újra bevittek, és akkor szerdán valamikor kiengedtek.

I: Mert akkor tudom, hogy hétfőn este jött hozzánk... kedden este jött hozzánk Teri. Karcsi akkor már bent volt a szekun, és Teri jött hozzánk, hogy ti előző nap, vagy te az előző nap akartál jönni, és be volt zárva a kapu.

A: Kedden?

I: Igen, kedden jött a Teri mondani, hogy hétfőn be akartál jönni.

A: Így van. Így van.

I: És be volt zárva a kapu. És kiszólt az a nő, hogy nincsenek itthon Tóthék. Amit aztán számon kértünk tőle.

G: Gyerekek, szerintetek mi befolyásolta őket abban, hogy az egészről nem csináltak nagy kérdést?

A: Ez egy nagyon fontos dolog, és azért lenne jó, ha elmondanád újfent azt, hogy milyen jeleket láttál arra, hogy esetleg letartóztatnak bennünket?

G: Hát jeleket nem láttam, hanem csak mondták.

K: Érdekes, nekem első pillanattól kezdve azt mondták, hogy leírom az igazságot, és kész. Befejeztem.

A: Na jó, hát ez egy vallatási fogás.

K: Na most, de az érdekes az, hogy semmilyen jel nem mutatott arra – nyilván nem hittem el –, de semmilyen jel nem volt arra, semmi konkrét gesztusban, vagy nem tudom kicsodában, hogy ez tényleg hazugság lenne. Nem volt.

I: Volt még itt valami, amit én (*A-nak*) elmondtam neked Andrással kapcsolatban annak idején, hogy engem bevettek hétfőn... Hát vasárnap este végig arról kérdeztek, hogy mi volt előző héten, amikor ti ott voltatok nálunk. Mikor az Enikő meg a Rékasi ott volt. S akkor azért jött Dulama olyan fenyegetően, mert minden harmadik mondat után az volt, hogy (*nevetve*): és akkor Karcsi kiment a nyulakhoz, és akkor én kimentem teát főzni. De tényleg így volt, érted, hogy közben kijárkáltunk, csak hát nyilván mi a francot mondjak. Hát én kint voltam, nem hallottam, hogy mi van. Aztán Karcsi kint volt, akkor megszakadt a beszélgetés. Tehát ilyen...

Aztán engem kérdeztek az Ady Körről, meg emberekről, hogy mi van Molnár Jancsival. De tulajdonképpen azt hiszem, mindenki oda jött be abba a szobába pihenni. Ahol én voltam. Tehát nem... egyedül Rať volt az, aki fenyegetőzött először, hogy benn vagytok ti is, meg ilyen fogásai voltak, hogy adjak már papírt, mert elfogyott a Kertész Attila papírja, meg ilyen hülyeségek, hogy na, akkor most már biztos elhiszem, hogy bent van Kertész Attila, hogyha elfogyott a papírja. Na és akkor mondta, hogy nem hallgatnék így, hogyha tudnám, hogy Ara már miket mondott, és hogy nem ismerem Arát. Mondom, hogy de, ismerem. S akkor erre fölkapta a fejét, hogy igen? Ismeri? Na, jó, mindegy, a lényeg az, hogy engem elengedtek éjfélkor, akkor egy magyar nyilatkozatom volt megírva.

G: Egy mi?

I: Egy magyar nyilatkozat. Tehát nem volt... románul én nem írtam...

G: Igen...

I: ... amikor ennek a vasárnapnak az eseményeit rekonstruáltuk. Ilyen betű... ilyen tüzdelésekkel, amit mondtam. Azt persze elmondtam, hogy én nem tudom, hogy hívják, tudtam, hogy Enikőnek hívják, de nem tudom a vezetéknevét. Hogy nem baj, tudják ők: Bollobás Enikő.

K: Igen. Én nem tudtam még a vezeték... szóval én semmiféle nevére nem emlékeztem a szekun.

I: Hogy honnan ismerem Rékasi Jancsit? Mondtam, hogy hát egyszer találkoztam vele, én nem tudom, hogy milyen Jancsinak hívják. Egyszer találkoztam vele. Te, vezetéknevét tényleg nem jegyeztem meg, de tudtam, Jánost már ismertem. Tehát találkoztam már a Jánossal, most találkoztam vele másodjára. Tehát ott ennyi volt.

Na, és akkor éjfélkor azt mondták, hogy mit akarok, most még itt maradni, vagy inkább hazamenni? (*derülség*)

K: Jó!

A: Erős dilemma.

I: És akkor mondtam, hogy hát én már azért két éjszaka nem aludtam. Azt mondja Rať, hogy ő sem. Mondom, magának mégiscsak ez a dolga.

G: (*nevetve*) ... hogy ne aludjon.

I: Hát nem? Hát ne haragudj. És mondom... na és, szóval most menjek haza. És – mondom – egyedül? Hát! S mondom, a férjem hol van? Majd megy ő is. És akkor hazamentem, s akkor reggel készítettem valami kaját. Annyira hülyeség volt részemről, utólag aztán tudom, hogy vittem Karcsinak kaját azzal, hogy (*nevetve*) hát hogyha ott van, akkor odaadják neki, tudod? De nem elvihették volna úgy is, hogyha nincs ott Karcsi, mert Váradon van, mit tudom én. Mert hát nyilván perre számítottunk, arra, hogy most akkor összegyűjtenek benneteket valahol – érted? –, tehát felkészülnek komolyabban.

G: Szóval gyerekek. Itt a következőről van szó.

K: De várjál, mert itt Andrással van valami érdekes eset.

G: Igen?

I: Akkor tehát hétfőn bevettek, és András maradt... Először Rať volt benn, utána Rať kiment, és egyedül Andrással maradtam. Végig magyarul folyt minden, és azt mondta akkor, hogy írjam le, hogy mi volt. És mondom, én nem tudok többet írni. Semmi mást, mint amit tegnap írtam. S akkor azt csinálta, hogy ideadta nekem a Karcsi nyilatkozatát. Tehát kézírás volt, minden,

ismertem az írását. És azt mondta, jó, akkor ennek alapján írjam meg a nyilatkozatomat. Ennyi volt.

Ez rém furcsa volt számomra, hogy ideadja, érted, tehát támpontokat ad arra, hogy én ebből mit szűrök ki a magam számára. S akkor annyit írtam le nyilván, hogy láttam, hogy itt mi van, meg hogy van, de nem vettem benne részt meg satöbbi, satöbbi. Ennyi volt.

G: Szóval az érdekelne, hogy különösen megerőltet... különösebb jogi furfang nélkül is jó néhány évet ránk szóhattak volna.

K: Tudod, hogy hogy osztották el az éveket?

G: Énnekem tizenötöt mondtak, hogy...

K: Nekem azt mondták, hogy Attila kapott volna vagy tizenöt esztendő.

A: Nem. Húsz. Nekem húszat mondtak.

K: Tizenhét esztendő. Valami ilyesmit mondtak. Egyébként tizenöt évig szól az a paragrafus.

A: Nekem húszat mondtak.

K: Hacsak nem egyebeket még hozzá akarnak csatolni.

A: Géza tizenötöt, te (*K-nak*) nyolcat.

K: Géza tizenkettőt, és én nyolcat kaptam volna.

I: (nevetve)... Másodrendű vádlott lettél volna.

G: Hogy ők pontosan bennünket szűrtak ki, szerintem ez már arra vallott, hogy tudnak ők valamit. Nem tudom, mennyit tudhattak, valamennyi volt már a kezükben. Az a tény, hogy utána... tehát hogy nem tartóztattak le effektíve, csak... vagy csak őrizetbe sem vettek, hanem csak kihallgattak, ez arra vall... és hogy később is, mikor már egyre nyilvánvalóbb lett abból, amit ti elmondtok, egy adott pillanatban én azt szűröm le, hogy ez a döntés nem útközben született.

K: Persze.

G: Hanem már eleve azzal álltak neki ezek, hogy ebből nem lesz per. Csak ezt olyan otrombán csinálták, hogy ha ezt tudják, hogy ebből nem lesz per, akkor sokkal egyszerűbben megoldhatták volna az egészet. Verés nélkül meg egyebek nélkül. Tehát...

K: Nem biztos.

G: Nem?

K: Én gondolkoztam azon, hogy vajon mi lett volna, hogyha első nap elmondom az egészet.

G: Igen...

K: Na most az, hogy mi csináltuk vagy nem mi csináltuk, ebben ők nem voltak biztosak. Mert akkor, mikor erről a magyarországi srácról beszéltem, akkor haraptak a magyarországi dologra. Éreztem, hogy örültek. Volt egy ilyen öröm a szekun.

G: Igen?

K: És ha...

G: De ha nem...

K: ...rögtön elmondom... akkor én valószínűnek tartom, hogy tovább vernek, mert nem hiszik el, hogy én bemegyek és elmondom. Érted?

G: (*ásít*)

I: Na és...

K: Ez az én érzésem.

I: ...ha a Géza változatát vesszük alapul, akkor miért? Mert a cirkusznak...

A: Gyerekek, nem ilyen egyszerű a dolog. A mi kihallgatásunk, illetve ügyünk alatt, tehát novembertől mondjuk májusig megváltozott Románia egész belbiztonsági stratégiája.

G: Mi az, hogy májusig, de hát ez nem kellett megváltozzon. Borbély Ernőt november 23-án...

A: Pont... na, erről... igazad van. De őket helyettünk...

G: (*mulatva*) Gondolod?

A: Biztos vagyok benne.

G: Én ebben nem vagyok biztos.

A: Én biztos vagyok, hogy helyettünk rakták..., lévén, hogy ez a társaság túl nagy...

G: De ez hülyeség, hogy egy nagy ügyből nem csinálunk semmit, és akkor egy...

A: Ide figyelj! Velünk mindenféle... a magyarok beavatkoznak ebbe, Amerika beavatkozott, emiatt nem lehetett belőlünk semmit csinálni. Ugyanakkor a bel... a lakosság számára, az ottani magyarság számára demonstrálni kellett azt, hogy erősek vagyunk. (*gyermeksírás*) Ezért tartóztatják le őket. Viskyt is ezért kasztlizzák be ezt követően nem sokkal.

(*Gyermeksírás a szobából, I. bemegy.*)

G: Nem tudom. Nem tudom, hogy ez így van-e? Nyilván csak hipotéziseink lehetnek.

K: Ők tényleg ezzel indultak, és lévén hogy (*G-hoz*) te voltál azért az elsődleges gyanúsított, első pillanatokban mindenképpen, biztosan számítottak a te nyugati kapcsolataid, számított maga az a tény, hogy a hír kiment, számított az a tény is – annak ellenére, hogy ezt nem muszáj figyelembe venni –, hogy Attila nem volt már...

G: ...román állampolgár.

K: ...román állampolgár. Persze, ezek a tények inkább abban is játszottak szerepet, hogy pont én voltam az, akit vertek.

A: Igen. Egyébként volt olyan – ha ezt egyáltalán lehet következtetni a szekusok elszólásaiból – ...Egy alkalommal nekem elmondta a gondolatmenetét Sälägean. És akkor azt mondja, hogy 25-én jelent meg a Spiegelben, ekkor és ekkor mondta be a rádió. S azt mondja, hogy én akkor már tudtam, mondta, amit föltehetően nem tudott, csupán... de a gondolatmenete az jellemző, hogy itt kell legyen valaki. Váradon vagy Szatmáron.

K: Tehát akinek kapcsolata van...

A: Akinek kapcsolata van. És ez így egy fontos dolog... a logikájukat tekintve. És így volt.

K: Hát igen. (*Gyermeksírás.*)

G: Azt hiszem, kéne menjünk. Nem hagyjuk aludni itt a gyerekeket.

K: Te, és véleményetek szerint végeredményben csupán logikai úton következtették ki, hogy mi voltunk? Vajon?

A: Énszerintem Gézátt figyelték. És ahogy figyelték, nagyjából behatárolhatták azokat az embereket, akikkel találkozik. Most azok... Ezek közül tehát mondjuk volt nyolcvan ember, aki potenciálisan szóba jöhetett. Szerintem simán kiszűrhetők azt a tíz-húszat, aki nagyon is gyanús. És akkor már csak ilyen szűrőpróbákat kellett venni.

Legérdekesebb az, hogy miért november 6-án és 7-én volt a lecsapás?

K: Nem, nem tudom.

G: Hát egyszerre kaptak utasítást, és a Kolozsvár túlbuzgó volt.

A: (*G-hoz*) Neked hetedikén nem kellett bemenni.

G: Nem. Nem.

(*szünet*)

K: Téged mivel engedtek akkor el?

G: Azzal engedtek el, hogy hétfőn folytatjuk a beszélgetést.

A: Egy alkalommal mondták azt, hogy te már feltehetőleg már nem is vagy az országban.

G: (*nevetve*) Lehet, hogy ezt gondolták.

(*szünet*)

K: Még azért (*A-hoz*) kérdeznék téged.

A: Igen...

K: Most már én nagyon sajnálom, hogy te nem tudod elmondani, amit... Te rengeteget írtál, azt mondtad. Én nem írtam rengeteget. Hát mik voltak azokban a nyilatkozatokban, hogyan kérdeztek, mi volt a... tehát ezeket az etapokat hogy nem tudod?

A: Elmondtam az etapokat. Egyrészt nem tudok róla, csupán hallottam. Utána tudok róla, és láttam. De ezt mind téged követve.

K: Igen.

A: Akkor te magadban rekonstruálni tudod, hogy miket írtam.

K: Igen. Akkor Andris ügyét?

A: Andris ügye jött...

K: Na, de akkor mit mondtál, hogy honnan származtak azok a példányok, amiket Andrisnak adtál?

A: Te, úgy kaptam Budapestről.

K: Tehát te személyesen kaptad?

A: Én személyesen kaptam. És akkor jött hatvan ember, akik hozták át. S akkor ezt, mind a hatvanat leírni, és akkor a keresztkérdések, hát az maga minimum hatvan plusz jó néhány más... még jó néhány nyilatkozat.

K: Igen. Tehát akkor végeredményben, ha ez már hétfőn lezajlott, akkor ők kedden nagyon jól tudták, amikor engem behívtak, hogy mindaz, amit én mondok, hazugság. Lévén, hogy ha én odaadtam

- neked azt a három példányt vagy négyet, amit én kaptam Szekeres-Kerekestől, és ugyanakkor te pedig kaptál már hetes-nyolcas számot is, akkor azt nem hiszik el, hogy én nem láttam.
- G: Vajon nem Szekeres Zsoltra gyanakodtak?
- K: Ezt röhgöttük akkor, mikor Szekeresrel történt az a dolog, hogy végül a szeku azt fogja mondani, hogy né, hát tényleg van egy Szekeres. *(derültség)*
- G: Lejárt a félóra.
- K: Egyébként érdekes volt a lezárása az ügynek. *(G-hoz)* Neked mit mondtak tizenhetedikén?
- G: Te, tizenhetedikén gondolták, hogy megsütik a maguk kis pecsenyéjét, és nem... Mikor bevittek, nem az volt, hogy na, most lezárjuk az egészset, hanem mint hogyha az egész újra kezdődne, vagy most vált volna igazán súlyosra a dolog, és leültettek, és elém adtak egy papírt, hogy na, most írjak le mindent. És hát mit? Hát mit írjak le? De hát világos, mind leírtam. Nem, nem. Azt írom le, amit eddig elhallgattam. És most már ők mindent tudnak, és majd visszajön. És ezzel kiment. És bejött egy másik, akit egyszerűen nyilvánvalóan csak őrizni küldtek be, de az is tiszt volt. Szóval látszott, hogy nem az ő asztala ez az ügy. S hogy... olyan barátságosan elkezdett társalogni. És mondom, hogy mi a francot akarnak most tőlem, hát én nem értem. Most már az egész világos, tisztázódott, egyértelmű lett. Hát mit akarhatnak? S azt mondja... elröhögtem magam, hogy ezekkel a sztereotípiákkal hogy jelen vannak – „mai mult contează sinceritatea” *(többet számít az őszinteség; vagy: a legfontosabb az őszinteség)* – Úgyhogy csak azért írok, hogy lássák, hogy őszinte vagyok.
- Na. S aztán utána... azt hiszem, ez csak egy ilyen rövid kis közjáték volt addig, amíg éppen megérkezett az, akinek ezt az ügyet le kellett zárnia. Az egy... az is egy ottani magas rangú szekus volt, a másik Oprea, ez volt a nagy Oprea, a Ion Oprea, ő a Securitate főnöke.
- A: Igen... Most?
- G: Nem, akkor is az volt. Ioana a belügynek volt. Tehát a rendőröknek is. Ez csak a szekusoknak. S azóta is.
- A: Mi a rangja?
- G: Ezredes.
- Tartott egy szörnyen dogmatikus, ostoba és lapos dumát arról, hogy én milyen vagyok, s hogy ők milyenek, s hogy nagylelkűek, s aztán ez legyen az utolsó, mert minden további... Térjek észhez, megadták nekem ezt az esélyt mint humanisták, és hogy... hogy most már ezt az ügyet lezárják, habár az ő véleménye szerint egyvalamire nem fordítottak elég figyelmet ők, mármint az ő emberei: a külső fel... “índemnul din străinătate”... *(a külföldi buzdításra)*
- K: ...a felbujtás...
- G: ...a felbujtásra. Na, hát – azt mondja – az, hogy ezeket a dossziékat lezárják, nem jelenti, hogy megsemmisítik. Itt vannak, bármikor elővehetik, „la o adică” *(a kellő pillanatban)*, és akkor aztán...
- K: S tudod, mi volt még érdekes, amikor a nyilatkozatomat írtam? Megkérdezte a Fărcaș, hogy végeredményben miért csináltuk ezt? Hát, mondom, azért csináltuk, mivel... meg én miért csináltam? ...Azért csináltam, mivel számtalanszor akartam cikkeket írni erről-arról a problémáról, és egyszerűen a hivatalos sajtó nem jelentette meg, s éppen ezért ezeket az írásokat kénytelenek voltunk egy ilyenfajta kiadványban megjelentetni. Ők ezzel tökéletesen meg voltak elégedve. *(derültség)* Szóval, hogy mondjam... nem akarták azt, hogy...
- A: Helyeslőleg vették tudomásul.
- K: Tehát, hogy mondjam, ezt az enyhe megfogalmazását a dolognak határozottan így jó néven vették. Hogy én ezt így fogalmaztam meg.
- G: Jó, hogy csak ezt, és nem pedig...
- K: Nem pedig azt, hogy én azt akartam mondani...
- G: ...hogy föl akarod forgatni az államot.
- K: ... igen, hogy én nem értek egyet ezzel, vagy nem tudom micsoda... tehát így fogalmaztam, s ebből is gyanítottam, hogy tényleg haza fognak engedni. Szóval ez is egy ilyen jel volt.
- A másik az, hogy az utolsó tárgyalás tizenhetedikén Raț-cal meg Sălăgeannal. Délelőtt engem hívtak csak be. És akkor megint feltette Sălăgean a kérdést, hogy végeredményben miért csináltam ezt?

Hát, mondom, ebben az országban rengeteg probléma van, és ezeket a problémákat nem lehet nyíltan megtárgyalni, és ezt az egyedüli módját láttam arra, hogy ezek valamilyen módon felvetődjenek.

Hát milyen problémák? Például a nemzetiségi kérdés. És akkor azt mondja, hogy de mégis, mondjam meg, hogy milyen kifogásaim vagy mik vannak? Hát, mondom, én nagyon szívesen tárgyalok bárkivel ezzel kapcsolatban, örömmel tárgyalok, mondom, de, mondom, nem ilyen viszonylatban, mint ahogy most mi tárgyalunk egymással. Hát, de mégis mondjak. S akkor elmondtam az óvodáktól kezdve az egyetemig, a könyvkiadásig, nem tudom micsoda... mindent elmondtam, hogy mik a kifogásaim.

S akkor mondtam neki, hogy és végeredményben a gazdasági vonatkozások is.

Foglalkoztam a gazdasággal is? – Így felkapta a fejét. Nem, mondom, nem, s így elmosolyintottam magam.

S akkor délután vissza kellett menni, mert Bukarestből jött le egy pasas, és az mindenkit akart látni. Ekkor behívtak mindenkit, aki érintve volt az ügyben, azokat is, akik olvasták. És mindenki kellett egy ilyen búcsúnyilatkozatot adjon...

G: *(nevet) (amit mond, nem érthető)*

K: ...hogy márpedig Románia ellen soha ebben a bűdös életben..., és egyedül Icu-nak meg nekem kellett odaírni azt, hogy abban az esetben sem, ha külföldön telepszünk le. Másnak nem kellett ezt odaírni. És a pasas megint ezzel kezdte délután. És azt kérdezte tőlem a bukaresti pasas, tulajdonképpen ki biz... kinek a... milyen alapon csináltam én ezt. "Cine v-a dat mandat" *(ki hatalmazta fel; ki adott erre megbízatást)* – azt mondja.

G: Igen, te ezt tőlem is százszor.

K: Igen. S mondom, véleményem szerint az értelmiségnek mindig az volt a feladata, hogy...

G: Igen...

K: ...a népe problémáit megfogalmazza. Azt mondja: hát nemigen. Hát, mondom, de igen, mondom, legalábbis a felvilágosodástól kezdve, de – mondom – szerintem még azelőtt is. S ahogy így elgondolkozik, azt mondja: hát igen – azt mondja.

A: Te, Géza, nehogy visszamenj anélkül, hogy elmondanád a szekusok listáját és rangját.

G: Jó.

Icu lefeküdt már?

K: Nem. Vissza fog jönni.

G: Hát, ez azért nehéz, mert egyáltalán nem vagyok benne biztos, hogy azok a nevek nem fiktívek, amiket...

A: Igen...

G: Hát ebben... akikről biztos vagyok benne, hogy azok, mint akinek mondták magukat, az a tábornok, vagyis Ioana...

A: ...akit elhelyeztek azóta...

G: Aki Vásárhelyen van most.

A: És ott milyen a funkciója, mi a funkciója?

G: Ugyanaz, ami Kolozsváron volt. Ő a legnagyobb.

A: Ez büntetés?

G: Nem. Szerintem odaküldték rendet csinálni.

A: És ki jött a helyébe?

G: Kolozsváron? Egy Șerbănoiu nevű... várjál csak... Ștefănoiu.

A: Ștefănoiu.

G: Ștefănoiu. Bukarestből jött, állítólag a Nicu Ceaușescu garnitúrájához tartozik, és...

A: Ezek szerint fiatal.

G: Fiatal.

A: Mi a rangja? Tábornok ő is?

G: Igen. Ez... Van ő...

Akkor van a... rendőröknek nem tudom, ki a főnöke, de a belügynek ez a Ion Oprea ezredes.

A: Na, várj egy kicsit. Az a szekunak. A Ion Oprea ezredes.

G: A szekunak, igen.

A: Na, most Ștefănoiu az a belügynek.

G: Az egésznek.

A: Az egészségnek...

G: Igen, a belügyi inspektorátusnak, felügyelőségnek. Tehát a legnagyobb a Ștefănoiu, utána... neki van két beosztottja, az egyik az, akit nem tudok, a másik Ion Oprea.

Egyéb ezredesek: a Florian Oprea, aki az írókkal foglalkozik... tudok... van egy Ungvári nevű alezredes, aki az egyházakkal foglalkozik, és ismert figura.

Érdekes, most jövök rá, hogy őrnagyokkal nem volt dolgom. *(nevet)*

Utána már csak a fiatalabbak jönnek. És Rusu Valer, a kapitány, egy Neciu *(olv. necsu)* nevű, aki az iskolákkal foglalkozik, ő főhadnagy.

A: Rusu mivel foglalkozik?

G: Rusu az egyetemekkel.

Tehát Neciu, ő is kapitány most már. Van egy Man nevű főhadnagy.

A: Mivel foglalkozik?

G: Azt nem tudom. Nem tudom.

A: A keresztnévét nem...?

G: A keresztnévét nem tudom, és tudom, hogy az a szekus, aki régebben a képzőművészeti főiskolákkal, főiskolával foglalkozott, és aki Gál Tibiékét nyaggatta, és akit úgy hívtak, hogy Tripon.

K: Hogy?

G: Tripon. Ez most valami magas beosztásba került. Nem is magas beosztásba, hanem ő lett az egész szeku párttitkára. Tripon. Különbösen elég bornírt pasas a Gál Tibi leírása alapján, én nem ismerem.

K: Ennyi?

G: Hát hadd gondolkozzam.

Nem. Nevet nem tudok többet. Volt Bukarestből ez a Bică...

A: Bemutatkozott neked, onnan tudod?

G: Nem, onnan tudom, hogy Keszthelyi Andrisnak bemutatkozott, vagy bemutatták, hogy ez Bică elvtárs, és azonosítottuk, hogy ugyanaz a pasas.

A: Te mondd, vásárhelyieket tudsz?

G: Hát ott Ágostonnal volt szerencsém, tudok... még másokkal is, akiknek a nevét nem tudom. De hát ott van Bățoagă *(olv.: böcagö)*.

K: Hogy hívják? Bățoagă?

G: Bățoagă, aki tulajdonképpen Becega, s valami bolgár famíliából származik. Maior Bățoagă, így mutatkozott be. Tud nagyon jól magyarul. S olyan, mint akinek behúztak egyet. Teljesen ferde az orra.

A: Ágoston az ezredes?

G: Ágoston ezredes. Bățoagă-t ismerem; van egy Grama *(Gráma?)* kapitány Vásárhelyen. Az egy kis törpe a Grama kapitány, egy méter húsz centi magas.

K: Gráma?

G: Gráma. Igen... hát ennyi. Ja, igen. És aztán van egy Puskás nevű, aki Kelemen Atának osztálytársa volt, de elrománosodott, *(nevet)* ki tudja, miért? Elrománosodott; egy olyan amerikai filmszínész típusú, olyan igazán vonzó, kisportolt férfi, amilyen... amilyen az amerikai férfiideál. Szőke, kék szemű, stramm. És tud magyarul.

A: *(nevet)* Még.

G: Még.

K: *(G-hoz)* Te még azért ez a... hogyan tartóztattak le téged akkor, amikor másodszor letartóztattak?

A: Na, igen. Hát ez érdekes.

G: Hát mondom, ez megvan. De röviden.

I: Nem kell magnóra menjen, hogyha nem akarod, csak egyszerűen semmit nem tudunk róla.

G: Ez megvan, csak most... *(csend)*

K: Ki is kapcsolhatom, ha akarod.

G: Nem zavar, hogyha megy.

I: Mert tőlünk például már megkérdezték, hogy na, és Gézával mi történt? Azt mondjuk, nem tudjuk. Szóval...

K: Ez Maroshévízen volt?

(szünet)

G: Maroshévízen a postán.

K: A postán. Amikor telefonáltál...

G: Igen.

(csönd)

K: Akkor telefonáltál Attilának?

G: (elneveti magát) Igen.

(hosszabb szünet)

K: És akkor már követtek téged, vagy pedig a telefonálás...

G: Nem tudom.

K: Nem tudod. Szóval nem tudod, hogy a telefonálás volt az, ami nyomra vezette őket esetleg, és azt azonosították?

G: Nem hiszem, mert nem beszéltem annyit vele, hogy perceken belül...

K: Mással nem beszéltél onnan?

G: Onnan? Nem, de... De ezt megelőzte valami. Én Tölgyesről akkor reggel jöttem el a busszal. S láttam, hogy megy Tölgyes fele egy fekete autó. Tehát keresztezte a buszt.

I: „Láttam a boldogságot én...” (derültség) „nagy volt, szöke és másfél mázsa...”

G: És hát gondoltam... Hát Tölgyes elég elhagyatott hely... hát te, ezek tán nem azok vajon?

A: Így néztél ki, vagy leborotváltad a szakállad?

G: (nevetve) Kis kecskeszakállam volt. És... Nekem az volt a főgondom, azért akartam bemenni, hogy a gipszet levétessem a lábamról. És akkor be is mentem a kórházba, és...

K: Tölgyesen...

G: Nem, ez már Hévízen.

K: Ez Hévízen.

G: A busszal bementem Hévízre, ott nagy kínna, keservvel leszedtük a gipszet, s akkor elmentem a postára. S akkor fölhívtam Attilát, s amikor letettem... Hát mennyit beszélünk? Egy percet. Látom ám, hogy a fekete autó az – gondolom, hogy ugyanaz lehetett, mint amelyik azelőtt Tölgyesre ment – odakanyarodik a posta elé, és egy pasas, aki benn állt már, tehát nem az autóból szállt ki, ilyen sport ancúgban levő figura, olyan volt, mint egy alpinista, mondjuk, és megfogja a karomat, és mondja, hogy jöjje le. Ekkor már nyitották is az ajtaját az autónak.

Na, de ezeket majd elmondom, most le szeretnék feküdni (ásít). Ha nem veszitek rossz néven.

K: Pedig mondhatnád tovább, hogy mi történt azután.

G: Nem, ez már az a része, tudod, ami olyan, hogy úgyse mondhat... egyelőre még nincs felhatalmazásom rá, hogy részleteiben elmondjam, s akkor...

(szünet)

K: Akkor kikapcsolom.

G: Jó.

(ITT VÉGE A BESZÉLGETÉSNEK)